

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

на тему «Оцінювання динаміки та структури майна підприємства»

Виконала: студентка 2-го курсу, групи 201пЕФ
Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Безкровна А.О.

Керівник: д.е.н., професор Юрків Н.Я.

Рецензент: Директор ТОВ «СВ-Логістік», В.В. Копил

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Безкровна А.О.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі

Безкровна А.О.

Полтава, 2021 року

АНОТАЦІЯ

Безкровна А. О. «Оцінювання динаміки та структури майна підприємства». Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 122 сторінки, 17 таблиць, 30 рисунків, список літератури із 60 джерел та 3 додатки.

Ключові слова: підприємство, майно, майновий стан, майновий потенціал, необоротні активи, оборотні активи, знос, оборотність, ліквідність.

Мета роботи – дослідження теоретико-методичних засад оцінювання динаміки і структури майна підприємства та формування практичних рекомендацій зі зміцнення майнового потенціалу підприємства.

Об'єктом дослідження є процес оцінювання динаміки і структури майна підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних засад оцінювання майнового стану підприємства.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням сутності, класифікації майна підприємства, джерел його формування і напрямів використання, систематизацією методичних підходів й інформаційного забезпечення оцінювання динаміки та структури майна підприємства, проведенням аналізу динаміки, структури, джерел фінансування, показників стану та ефективності використання майна підприємства на матеріалах АТ «Укрпошта», оцінюванням впливу майнового стану на ліквідність, платоспроможність і прибутковість підприємства та формуванням напрямів зміцнення майнового потенціалу підприємства.

АННОТАЦИЯ

Безкровная А. О. «Оценка динамики и структуры имущества предприятия». Рукопись. Выпускная работа на соискание первого (бакалаврского) уровня высшего образования по специальности 072 «Финансы, банковское дело и страхование» – Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», Полтава, 2021.

Работа содержит 122 страницы, 17 таблиц, 30 рисунков, список литературы из 60 источников и 3 приложения.

Ключевые слова: предприятие, имущество, имущественное положение, имущественный потенциал, необоротные активы, оборотные активы, износ, оборачиваемость, ликвидность.

Цель работы – исследование теоретико-методических основ оценки динамики и структуры имущества предприятия и формирование практических рекомендаций по укреплению имущественного потенциала предприятия.

Объектом исследования является процесс оценки динамики и структуры имущества предприятия.

Предметом исследования является совокупность теоретико-методических и практических основ оценки имущественного состояния предприятия.

В выпускной работе рассмотрен комплекс вопросов, связанных с исследованием сущности, классификации имущества предприятия, источников его формирования и направлений использования, систематизацией методических подходов и информационного обеспечения оценки динамики и структуры имущества предприятия, проведением анализа динамики, структуры, источников финансирования, показателей состояния и эффективности использования имущества предприятия на материалах АО «Укрпочта», оценкой воздействия имущественного положения на ликвидность, платежеспособность и прибыльность предприятия и формированием направлений укрепления имущественного потенциала предприятия.

ANNOTATION

Bezdrovna A.O. "Assessment of the dynamics and structure of an enterprise property". Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" – National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2021.

The work contains 122 pages, 17 tables, 30 figures, bibliography from 60 sources and 3 appendices.

Keywords: enterprise, property, property status, property potential, non-current assets, current assets, depreciation, turnover, liquidity.

The purpose of the work – research of theoretical and methodical bases of dynamics and structure estimation of enterprise property and formation of practical recommendations on strengthening of enterprise property potential.

The object of study is the process of assessing the dynamics and structure of the enterprise property.

The subject of research is a set of theoretical and methodological and practical principles of assessing the enterprise property.

The final work considers a set of issues related to the research of essence, classification of enterprise property, sources of its formation and directions of use, systematization of methodical approaches and information support of dynamics and structure estimation of enterprise property, carrying out of dynamics analysis, structure analysis, analysis the sources of financing, indicators of condition and efficiency of use of enterprise property, assessing the impact of property on the liquidity, solvency and profitability of the enterprise and the formation of areas to strengthen the enterprise property potential.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА..	6
1.1. Майно підприємства: сутність та класифікація.....	6
1.2. Джерела формування і напрями використання активів підприємства.....	17
1.3. Методичні підходи та інформаційне забезпечення оцінювання динаміки та структури майна підприємства.....	28
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ МАЙНОВОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	48
2.1. Аналіз динаміки й структури майна АТ «Укрпошта».....	48
2.2. Дослідження джерел фінансування активів АТ «Укрпошта».....	58
2.3. Оцінювання показників стану та ефективності використання майна АТ «Укрпошта».....	68
2.4. Вплив майнового стану на ліквідність, платоспроможність і прибутковості АТ «Укрпошта».....	74
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА.....	89
3.1. Стратегічні напрями зміцнення майнового потенціалу підприємства.....	89
3.2. Удосконалення політики управління активами підприємства.....	101
ВИСНОВКИ.....	113
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	117
ДОДАТКИ.....	122

				ВР	201пЕФ	19096
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Оцінювання динаміки та структури майна підприємства		
Розроб.	<i>Безкровна А.О.</i>					
Перевір.	<i>Юрків Н.Я.</i>					
Н. Контр.	<i>Глушко А.Д.</i>					
Затверд.	<i>Птащенко Л.О.</i>					
				Літ.	Арк.	Акрушів
				3	122	
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		

ВСТУП

У сучасних умовах важливу роль в управлінні фінансово-господарською діяльністю будь-якого підприємства відіграє ефективне використання наявного майна підприємства та підтримання його достатнього обсягу для забезпечення безперебійної діяльності в умовах кризи. Збереження прибуткової діяльності в умовах сьогодення, ефективне функціонування підприємств у посткризовий період і забезпечення високих темпів їхнього розвитку значною мірою визначаються майновим потенціалом зазначених суб'єктів та ефективністю управління ним, що визначається якістю і об'єктивністю оцінки динаміки і структури майна підприємства.

Актуальність обраної теми полягає у тому, що учасники економічних відносин зацікавлені в отриманні достовірної, повної та об'єктивної інформації щодо майнового стану як власного підприємства, так і своїх партнерів. У зв'язку з цим оцінювання майнового стану підприємства є важливою складовою фінансового аналізу діяльності підприємства.

Дослідження основних економічних категорій майнового стану підприємств, особливостей оцінювання динаміки та складу майна висвітлено у роботах І. О. Бланка, С. В. Онищенко, А. М. Поддєрьогіна, Р. О. Костирка, Т. В. Момот, В. М. Шелудько, Л. О. Птащенко, А. В. Савицької та інші. Проте у більшості наукових праць здійснюється оцінювання окремих складових майна підприємства, тоді як в умовах сьогодення важливим є комплексний підхід до аналізу стану та структури всього майна підприємства. Тому виникає необхідність у вдосконаленні підходів щодо дослідження стану та структури майна підприємств з метою зміцнення майнового потенціалу підприємства в умовах кризи.

Метою випускної роботи є дослідження теоретико-методичних засад оцінювання динаміки і структури майна підприємства та формування практичних рекомендацій зі зміцнення майнового потенціалу підприємства. Відповідно до цієї мети у ході дослідження необхідно вирішити такі завдання:

- розкрити сутність та класифікацію майна підприємства;
- дослідити джерела формування і напрями використання активів підприємства;
- систематизувати методичні підходи та інформаційне забезпечення оцінювання динаміки та структури майна підприємства;
- проаналізувати динаміку і структуру майна підприємства та джерела фінансування активів на матеріалах АТ «Укрпошта»;
- дослідити показники стану та ефективності використання майна АТ «Укрпошта»;
- оцінити вплив майнового стану на ліквідність, платоспроможність і прибутковості АТ «Укрпошта»;
- розробити стратегічні напрями зміцнення майнового потенціалу підприємства;
- сформулювати практичні рекомендації з удосконалення політики управління активами підприємства.

Об'єктом дослідження є процес оцінювання динаміки і структури майна підприємства, а предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних засад оцінювання майнового стану підприємства.

При написанні випускної роботи використано наступні методи: спостереження, аналіз і синтез, порівняння, конкретизація, систематизація, узагальнення, горизонтальний і вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз, факторний аналіз.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі акти, що регулюють фінансово-господарську діяльність підприємства, підручники, публікації у фахових виданнях, що висвітлюють інформацію щодо майнового стану підприємства, фінансова звітність АТ «Укрпошта».

Структура дипломної роботи визначена метою та завданнями і включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Майно підприємства: сутність та класифікація

В умовах сьогодення, що характеризуються кризовими явищами, пов'язаними із пандемією, проблема неефективного управління майновим потенціалом підприємств постає все більш гостро. Здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства відбувається з використанням різних видів майна, яке відображається в активі балансу й формується за рахунок фінансових ресурсів, що представлені в пасиві балансу підприємства.

Українським є дослідження теоретичної сутності майна, його складових, та способів розширення і примноження майнового потенціалу, адже потужність, ефективне та доцільне використання ресурсів сприятиме подоланню критичних явищ у діяльності підприємств, надаватиме можливості для підвищення їх конкурентоспроможності та нарощування обсягів виробництва у посткризовий період.

Процес управління майновим станом підприємства – це сукупність спланованих дій, які спрямовані на активізацію комплексного ефективного розвитку підприємства, задоволення потреб власників та персоналу, а також на збереження та раціональне використання майнових об'єктів. Одним із ключових етапів управління майном підприємства є аналіз та оцінювання стану, динаміки, складу й структурної динаміки активів суб'єкта господарювання, тобто діагностика майнового стану підприємства, від об'єктивності якої залежить загальний результат діяльності підприємства, його конкурентоспроможність, стійкість економічного зростання.

Контроль (моніторинг) майна є інструментом виявлення змін, які відбуваються у процесі здійснення господарської діяльності та управлінні майновим потенціалом підприємства. Облік майна ведеться з метою отримання даних про його наявність, втрату, нестачу, рух, вартість та якісний стан, тоб-

то про всі кількісно-якісні характеристики, які необхідні для формування та накопичення майнового потенціалу, встановлення належного контролю за умовами зберігання, доцільністю та ефективністю його використання.

Отже, для проведення оцінювання майнового стану підприємства варто визначити економічну сутність майна, його класифікацію, принципи формування та використання, а також методичні засади оцінювання майнового стану та ефективності використання майна підприємства. Незважаючи на численні дослідження обраної проблематики, її окремі теоретико-методичні аспекти потребують уточнення та конкретизації, оскільки в науковій літературі відсутній єдиний підхід до трактування «майна» та наявні різноманітні підходи до оцінювання його динаміки, структури та ефективності використання.

Базові положення формування і використання майна підприємства закладені зарубіжними та українськими науковцями такими, як: І. О. Бланк, М. Д. Білик, С. В. Онищенко, А. М. Поддєрьогін, Р. О. Костирко, Є. В. Мних, Л. О. Птащенко, Г. І. Андрєєва, Т. В. Момот, Н. С. Барабаш та ін. Розкриттям сутності та класифікації майна підприємства займалися такі вчені: Д. Еккерт, С. Мочерний, А. Савицька, А. Мендрул, Д. Добряк, В. Шелудько, Л. Птащенко, Т. Калінеску, Р. Олмі, В. Григор'єва, Л. Паламарчук, М. Федотова, А. Шеремет та інші. Аналізуючи існуючі напрацювання з проблематики дослідження майна підприємства варто відзначити необхідність розробки практичних рекомендацій на прикладі аналізу динаміки і структури майна певного підприємства із метою визначення напрямів зміцнення майнового потенціалу підприємства в сучасних кризових умовах.

Для детального з'ясування сутності поняття «майно» розглянемо його трактування в економічній літературі (табл. 1.1).

Великий тлумачний словник української мови визначає майно як речі, які комусь належать на правах власності [27]. Під річчю розуміють предмети матеріального світу, що спричиняють виникнення цивільних прав та обов'язків.

Поняття «майно» та похідні від нього «майновий стан» і «майновий потенціал» використовуються у різних галузях економічної науки. В найширшому трактуванні під майном підприємства розуміють матеріальні цінності, котрі йому належать на правах власності.

Узагальнення визначень, наведених у чинній нормативній базі України, дозволяє виділити окремі трактування категорії «майно». Сутність і методичні засади аналізу та оцінювання майнового стану й ефективності використання майна знайшли своє відображення у таких нормативно-правових актах України: Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV; Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV; Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2007 р. № 2658 – III; Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. №73 [1-3, 5].

У Цивільному кодексі України майно визначене як окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (ст. 190) [6]. Там же зазначено, що майнові права є неспоживною річчю, тобто такою, що призначена для неодноразового використання і яка при цьому зберігає свій первісний вигляд протягом тривалого часу. Майнові права підприємства виникають на основі операцій із матеріальними активами і визнаються речовими правами [6]. Під речовим правом підприємства розуміють право, що забезпечує задоволення його інтересів шляхом безпосереднього впливу на річ, яка знаходиться у сфері господарського обігу. Обсяг речового права може бути повним, тобто право абсолютне (наприклад, право власності), або ж обмеженим (права на чужі речі) [9, с. 19].

У Господарському кодексі України майно трактується як сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів (ст. 139) [1].

Визначення сутності майна підприємства за різними підходами

Автор/джерело	Визначення
Господарський кодекс України [1]	Майно – це сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.
Мочерний С.В. [19]	Майно – це матеріальні цінності, речі, якими володіють фізичні та юридичні особи. Розрізняють майно рухоме (що переміщується) і нерухоме (земля й тісно пов'язані з нею об'єкти).
Азрилиян А. Н. [16]	Майно: – сукупність майнових прав і обов'язків, які належать громадянину чи юридичній особі (наприклад, спадкове майно, яке знаходиться на балансі підприємства); – сукупність лише майнових прав (наприклад права вимоги кредитора); – річ або сукупність речей, наприклад предмет купівлі-продажу, майнового найму чи поставки.
Шершеневич Г.Ф. [17]	Майно в економічному розумінні – блага (речі та права на чужі дії), що є у володінні особи. З юридичної точки зору майно – сукупність майнових, тобто тих, що підлягають грошовій оцінці, юридичних відносин, в яких перебуває особа.
Борисов А. Б. [21]	Майно: – матеріальні цінності, речі, які знаходяться у власності юридичних і фізичних осіб. Розрізняють рухоме майно і нерухомість у вигляді землі і прикріплених до неї об'єктів; – майнові права і обов'язки юридичних і фізичних осіб, наприклад спадкове майно, майно, яке знаходиться на балансі підприємства, відповідальність за охорону майна
Бусел В. Т. [22]	Майно – це речі, які комусь належать на правах власності. Під річчю розуміють предмети матеріального світу, що спричиняють виникнення цивільних прав та обов'язків.
Бутинець Ф. Ф. [23]	Майно: – матеріальні цінності, речі, які знаходяться у володінні юридичних та фізичних осіб; розрізняють майно рухоме, яке можна переміщати, і нерухоме у вигляді землі та прикріплених до неї об'єктів; – майнові права та зобов'язання юридичних і фізичних осіб, наприклад спадкове майно, яке знаходиться на балансі підприємства, відповідальність за охорону майна
Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І. [18]	Майно підприємства – сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей і боргових зобов'язань підприємства, джерелами формування яких є грошові та матеріальні внески засновників, доходи від цінних паперів; одержані кредити; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від роздержавлення, у т. ч. приватизації власності; придбання майна в інших підприємств, організацій; благодійні внески та ін.
Кузнецов В., Михайленко О. [19]	Майно – будь-які активи, матеріальні чи нематеріальні, рухомі та нерухомі, виражені в речах чи в правах, а також юридичні документи чи акти, які підтверджують право власності на такі активи чи інтерес в них

*узагальнено автором за даними [1; 16; 17; 18; 19; 21; 22; 23]

У Законі України «Про оцінку майна, майнових прав і професійну оціночну діяльність в Україні» № 2658-III від 12.07.2001 р. записано, що майном, яке може оцінюватися, вважаються об'єкти в матеріальній формі, у тому числі: земельні ділянки, будівлі та споруди (включаючи їх невід'ємні частини), машини, обладнання, транспортні засоби тощо; паї, цінні папери, нематеріальні активи, зокрема об'єкти права нематеріальної власності; цілісні майнові комплекси всіх форм власності [5]. На противагу попереднім визначенням в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» майно ототожнюється з активами-ресурсами, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод майбутньому (ст. 1) [4].

Науковці визначають майно як матеріальні активи, що відповідно до нормативно-правових актів віднесені до основних засобів [7] або як необоротні активи та запаси, що відповідно до нормативно-правових актів віднесені до матеріальних цінностей, мають вартісне визначення, використовуються у діяльності і відображаються в балансі [8].

За результатами систематизації існуючих підходів до трактування майна підприємства слід відзначити, що у законодавстві України існує два основних підходи. Згідно з першим підходом до складу майна підприємства відносять його активи, відображені у балансі. Відтак до складу майна підприємства належать основні засоби підприємства, нематеріальні активи, незавершене будівництво, запаси, цінні папери, грошові кошти, дебіторська заборгованість. Вужчий підхід передбачає включення до складу майна підприємства довгострокових активів і запасів підприємства чи тільки обсягів його довгострокових активів.

Найчастіше науковці під майном розуміють: річ або комплекс речей; матеріальні цінності; майнові права та майно, що належить юридичній особі. В свою чергу майно як об'єкт, що виробляється у діяльності суб'єкта господарювання та використовується для отримання економічної вигоди визначається лише в нормативно правових документах.

Узагальнивши трактування даного поняття різними авторами можна дійти до висновку, що майно – це будь-які активи, рухомі та нерухомі, матеріальні чи нематеріальні, виражені в речах чи правах, а також юридичні документи чи акти, які підтверджують право власності на такі активи чи інтерес до них. Таким чином, майно підприємства характеризується не лише сукупністю матеріальних цінностей, якими володіє це підприємство, але і його майновими правами та зобов'язаннями інших суб'єктів господарювання.

Відповідно до Господарського кодексу України майнове зобов'язання передбачає обов'язковість вчинення зобов'язаною стороною певних дій, пов'язаних з матеріальними цінностями (наприклад, передачу в користування), у той час як інший суб'єкт має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку [1]. Майнові зобов'язання на підприємстві найчастіше виникають внаслідок укладання договорів оренди, лізингу та виникнення заборгованості. Майнові обов'язки становлять «негативну» сторону майна, тобто вартість, на яку зменшуються майнові права суб'єкта господарювання.

З огляду на вищесказане можна зробити висновок, що майном підприємства є сукупність його матеріальних цінностей, а також пов'язаних з ними майнових прав. Все майно, яким володіє підприємство, і яке відображене в його балансі, називається активами підприємства. І. О. Бланк визначає активи як економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку [17]. Автор акцентує увагу як на матеріальному, так і на фінансовому аспектах категорії активів та наголошує на тому, що активи повинні належати підприємству на правах власності або розпорядження.

Окрім цього І. О. Бланк наводить такі характеристики майна як об'єкта управління, які комплексно відображають суть даної категорії [17]: економічні ресурси, які використовуються у процесі здійснення господарської діяльності підприємства; ресурси, що приносять дохід; ресурси, використання яких пов'язано з фактором часу; майнові цінності, які формуються за рахунок інвестованого капіталу; майнові цінності, які мають вартість, що може

бути визначена; економічні ресурси, що володіють продуктивністю; економічні ресурси, які повністю контролювані підприємством.

Погоджуємося, що основними характеристиками майна підприємства, які відображають його сутність, є [17]:

– майно підприємства – це його економічні ресурси, котрі знаходяться у власності підприємства, контролюються ним і використовуються у процесі здійснення господарювання та мають на меті отримання прибутку;

– майно є тими ресурсами, котрі забезпечують безперерйну діяльність підприємства, застосування яких пов'язано з урахуванням факторів ризиків, часу і ліквідності для отримання стабільного доходу;

– майнові цінності мають вартісне вираження і знаходяться на балансі підприємства та формуються за рахунок інвестиційного капіталу.

Розглядаючи класифікацію майна доцільно узагальнити його склад, який визначено в чинному законодавстві України (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Склад майна підприємства відповідно до нормативно-правових актів України

Нормативно-правовий акт	Вид майна					
	Нематеріальні активи	Основні засоби	Фінансові інвестиції	Дебіторська заборгованість	Виробничі запаси	Грошові кошти
Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV [1]		+	+		+	+
Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [6]	+	+	+	+	+	+
Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» № 2658-III від 12.07.2001 р. [5]	+	+	+		+	
Постанова Правління ФСС НВВ та ПЗУ «Про затвердження Порядку списання майна Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України» від 30.11.2010 №49 [8]	+	+			+	
Наказ МНСУ «Про затвердження Порядку відчуження майна у системі МНС» від 01.04.2011 № 331 [7]		+				
Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектора [9]		+	+		+	+

При дослідженні складу майна, яке перебуває у користуванні підприємства, найдоцільніше використовувати підхід, наведений у Господарському кодексі України та Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку для державного сектора. За цим підходом залежно від економічної форми майна у процесі здійснення господарської діяльності до майнових цінностей належать основні засоби, виробничі запаси, грошові кошти та цінні папери.

Важливим для подальшого дослідження є розмежування видів майна за правом володіння та користування. За цією ознакою варто виділити майно, яким володіє підприємство, і майно, що перебуває в користуванні підприємства. До першого типу належить майно, яке утримується підприємством на правах власності та відображене у його балансі. До другого типу належить майно, яким підприємство може користуватись у процесі своєї господарської діяльності. Користування як елемент права передбачає можливість вилучення корисних властивостей речі для задоволення потреб власника чи інших осіб.

До складу майна, яке в конкретний момент часу перебуває у користуванні підприємства, належать активи, що відображені у балансі підприємства, та отримані підприємством у користування майнові цінності на основі операційної оренди за мінусом майнових цінностей, переданих підприємством у фінансову та операційну оренду чи у тимчасове користування іншим підприємствам. Також не доцільно відносити до складу майна, котре у конкретний момент часу перебуває у користуванні підприємства, його дебіторську заборгованість, оскільки її обсяг характеризує потенційну здатність до нарощення використовуваного цим підприємством майна.

Більшість науковців схиляються до думки, що нематеріальні активи підприємства не варто включати до складу майнових цінностей, які перебувають у користуванні підприємства, через із їх нематеріальну природу та опосередковане використання у господарському процесі. Використовуючи нематеріальні активи, підприємство має змогу підвищити ефективність використання майнових цінностей, тобто нематеріальні активи можна розглядати як потенційне джерело нарощення майна підприємства.

Окрім цього, не варто включати до складу майнових цінностей, що перебувають у користуванні підприємства, активи, на які накладено арешт, оскільки вони не можуть бути використані у поточній діяльності підприємства.

Розглянувши наукові дослідження вчених у даному напрямі, було систематизовано найбільш вживані класифікаційні ознаки майна і результати їх узагальнення представлені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Класифікація майна підприємства за різними ознаками

При аналізі майна важливим є розгляд майнового потенціалу підприємства, котрий включає сукупність можливостей майнових об'єктів, які контролюються підприємством у результаті минулих подій, функціонують у матеріальній, нематеріальній, фінансовій формах та, системно використовуючи які у господарській діяльності, підприємство очікує отримати економічні вигоди, включаючи синергетичний ефект, у майбутньому у формі чистого доходу, доданої вартості, чистого прибутку та власного капіталу.

Основними елементами майнового потенціалу є:

- 1) оборотні та необоротні активи;
- 2) результати господарської діяльності.

Планування майнового потенціалу передбачає визначення обсягів майнового потенціалу із використанням котрих підприємство буде спроможним покращити результати господарювання. Організація – це процес безпосереднього формування і використання майнового потенціалу. Мотивація характеризує сукупність психологічних та матеріальних стимулів, метою яких є підвищення зацікавленості персоналу в ефективному використанні майна та дотримання ресурсозбереження на підприємстві. Контроль виконується апаратом управління підприємством та передбачає застосування комплексу заходів контролю за кількісним та якісним станом об'єктів майнового потенціалу.

Ефективний механізм використання майнового потенціалу повинен впливати на:

- 1) навчання та підвищення кваліфікації персоналу та робітників підприємства;
- 2) впровадження підприємством в господарську діяльність новітніх технологій;
- 3) використання нових інструментів маркетингу;
- 4) своєчасне забезпечення підприємства джерелами відтворення майна;
- 5) дотримання енергозбереження на підприємстві;
- 6) розробку оптимальних структур управління підприємством.

Майновий потенціал підприємства є складною системою, ефективно управління якою в умовах нестабільного зовнішнього та внутрішнього середовища є основою успішного функціонування та розвитку суб'єкта господарювання в цілому. Одним з першочергових завдань управління ним є забезпечення ефективного відтворення його основних об'єктів.

При формуванні та використанні об'єктів майнового потенціалу господарюючих систем розрізняють просте, звужене та розширене відтворення.

Просте відтворення потенціалу здійснюється в незмінних обсягах для відновлення спожитих факторів виробництва і забезпечення безперервності його функціонування. Розширене відтворення потенціалу підприємства передбачає кількісний та якісний розвиток виробничих факторів і інших складових потенціалу, які забезпечують вищу результативність його діяльності. Звужене відтворення характеризується повторенням об'єктів потенціалу в обсягах, що є меншими, ніж у попередньому періоді. Саме даний вид відтворення є характерним для періоду економічних криз, коли підприємства змушені споживати повністю новостворену вартість. Певною мірою звужене відтворення об'єктів майнового потенціалу є наслідком призупинення надходжень інвестицій, дії недосконалої амортизаційної політики, збитковості і неплатоспроможності сільськогосподарських підприємств.

При обґрунтуванні видів відтворення майнового потенціалу необхідно відзначити типи розширеного відтворення – екстенсивний та інтенсивний.

Екстенсивний тип розширеного відтворення об'єктів майнового потенціалу передбачає зростання їх обсягів за рахунок залучення все нових трудових, матеріальних та фінансових ресурсів без поліпшення та вдосконалення технічної і технологічної основи виробництва та організації праці. Інтенсивний тип відтворення передбачає зростання обсягів об'єктів майнового потенціалу завдяки підвищенню ефективності їх використання, тобто за умови більш досконалої організації праці, яка дозволяє одержувати кращі результати з меншими затратами праці та всіх видів ресурсів і кращого матеріально-технічного оснащення процесу виробництва. Щодо змішаного типу розширеного відтворення потенціалу, то він характеризується збалансованістю або домінуванням екстенсивних чи інтенсивних факторів його розвитку. Тому розрізняють переважно екстенсивний, переважно інтенсивний чи змішаний характер економічного розвитку.

Відтворення окремих складових потенціалу підприємства має свої часові цикли та особливості, що зумовлює використання різних джерел фінан-

сового забезпечення, пов'язаного з формуванням і відтворенням виробничого капіталу.

Відомо, що навіть ті підприємства, які мають близькі за розміром потенціали, часто суттєво розрізняються за результатами діяльності. У цих умовах (при відсутності зовнішніх «перешкод») різницю у результатах можна пояснити лише неоднаковим ступенем точності цільової орієнтації системи. Інакше кажучи, при інших рівних умовах, величина результату буде тим більша, чим вдалішим буде організаційно-економічне забезпечення досягнення заданих цілей. Наукове забезпечення виробництва та ступінь його ефективності також залежить від якості управління.

Підсумовуючи вище викладене можна стверджувати, що функціонування підприємств у ринковій економіці передбачає наявність відповідного майна, що забезпечує їх безперервний розвиток, економічне зростання та збереження фінансової незалежності. Структура та величина кожного з видів майна залежить від економічних потреб, стадії виробничого циклу та стратегічних пріоритетів й тактичних завдань розвитку підприємства.

1.2. Джерела формування і напрями використання активів підприємства

Активи підприємства у залежності від їх участі у виробничому процесі та інших характеристик поділяються на необоротні (з тривалим періодом використання в процесі фінансово-господарської діяльності) та оборотні (які використовуються протягом одного виробничого циклу).

Розширення і оновлення майна відбувається виходячи зі стратегічних цілей і тактичних завдань розвитку підприємства з урахуванням можливостей формування інвестиційних ресурсів. Початкове формування майна підприємства відбувається на етапі його створення, коли величина майна визначає потребу у стартовому капіталі. У подальшому формування активів відбу-

вається постійно у розрізі основних стадій життєвого циклу майна у процесі розширення, реконструкції чи модернізації діючого підприємства.

Розглянемо джерела формування і напрями використання активів підприємства у залежності від їх участі у виробничому процесі. Сучасна економічна наука характеризується відсутністю єдиних методологічних підходів у трактуванні категорії необоротних і оборотних активів, які відрізняються ступенем ліквідності, характером участі у виробництві, особливостями перенесення своєї вартості на вартість виготовленої продукції.

Необоротні активи – це матеріальні і нематеріальні ресурси, що належать підприємству, забезпечують його функціонування і їх термін корисної експлуатації, як очікується, становить більше одного року. Необоротні активи знаходяться у постійному русі, а результатом їх використання є виготовлена продукція. Через амортизаційні відрахування частина вартості необоротних активів переходить на продукцію. Необоротні активи, якщо оцінювати їх склад за змістом статей у розділ 1 балансу включають:

- нематеріальні активи;
- незавершені капітальні інвестиції;
- основні засоби;
- інвестиційну нерухомість;
- довгострокові біологічні активи;
- довгострокові фінансові інвестиції (а) які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств; б) інші фінансові інвестиції);
- довгострокову дебіторську заборгованість;
- відстрочені податкові активи; інші необоротні активи.

Більшість авторів, особливо бухгалтерів, класифікують необоротні активи за однією ознакою – за матеріальністю і виділяють тільки ті складові, які відображаються у балансах суб'єктів господарювання. Найширшу класифікацію необоротних активів наводить І.О. Бланк [7, С. 230] у підручнику з фінансового менеджменту. Він виділяє декілька класифікаційних ознак з позицій фінансового менеджменту для цілей управління цим видом активів: за

основними функціональними видами: основні засоби, нематеріальні активи; за характером обслуговування окремих напрямів операційної діяльності: необоротні активи, які обслуговують процес виробництва продукції, необоротні активи, які обслуговують процес реалізації продукції, необоротні активи, які обслуговують процес управління операційною діяльністю; за характером володіння: власні і орендовані необоротні активи; за формами заставного забезпечення кредиту і особливостями страхування: рухомі і нерухомі необоротні активи; за характером відображення зносу: необоротні активи, що амортизуються, і необоротні активи, що не амортизуються.

Ванкевич В.Є. у своєму дослідженні пропонує ще одну класифікаційну ознаку, а саме за критерієм участі необоротних матеріальних активів у створенні економічної вигоди, відповідно до якої виділяє довгострокові матеріальні активи комерційної діяльності та довгострокові матеріальні активи некомерційної діяльності (соціально-культурної і житлової сфери). В цьому поділі нами помічено неточність, оскільки друга група необоротних активів також повинна мати назву довгострокових матеріальних і активів некомерційної діяльності.

Досліджуючи проблемні питання амортизаційної політики, Я.В. Ошмарін пропонує у фінансовій звітності розкривати інформацію про необоротні матеріальні активи у розрізах майна, що амортизується, і майна, що не амортизується.

Щодо складу необоротних матеріальних активів, то слід відмітити, що важливим їх елементом є основні засоби (інвестиційна нерухомість, земельні ділянки, будинки та споруди, машини та обладнання та ін.), які за даними Держкомстату становлять більшу частину майна країни взагалі та підприємств зокрема. Однак, окрім основних засобів, до необоротних матеріальних активів відносяться також бібліотечні фонди, малоцінні необоротні матеріальні активи, тимчасові (нетитульні) споруди, природні ресурси, капітальні інвестиції, довгострокові біологічні активи та ін.

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або для постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Автори Б. Нідлз, Х. Андерсен та Д. Колдуелл виділяють три риси необоротних активів і дають таке визначення: необоротні активи – це засоби, які:

- 1) мають термін корисного використання більше одного року;
- 2) використовуються в діяльності підприємства;
- 3) не підлягають перепродажу покупцям [45].

Необоротне майно характеризується тривалим періодом використання, тобто періодом, який довший ніж 1 рік. Воно є необхідним в кожному процесі виробництва.

Аналізуючи існуючі в економічній літературі трактування категорії «оборотні активи», можна відмітити, що більшість авторів в характеристиці оборотних активів акцентують увагу на матеріально-речовий складовий актив підприємства, обслуговуванні поточного господарського процесу, споживанні протягом одного року або одного операційного періоду (виходячи з цього необхідно також підкреслити високий рівень ліквідності оборотних активів і, як наслідок, значний вплив на платоспроможність підприємства) [23, с. 65].

Відповідно до НП(С)БО №1 «оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними».

Як відзначають більшість авторів до оборотних активів (фондів) підприємства відноситься та частина майна, яка використовується протягом одного виробничого циклу і повністю переносить свою вартість на вартість продукції, що виробляється, змінюючи свою натурально-речову форму.

Як зазначають Фролова Л. В., Бакунов А. А. і Шаруга Л. В. оборотні активи – це сукупність грошових засобів, що авансуються для створення оборотних виробничих фондів і фондів обороту, які забезпечують постійний кругообіг коштів.

Одним із головних завдань вітчизняного бізнесу є оптимальне поєднання наявних ресурсів, забезпечення ефективності їх використання та постійне покращення фінансових результатів. Вагома роль у формуванні ресурсів підприємства належить оборотним активам, склад і структура яких впливає на фінансовий стан підприємства та визначає перспективи подальшого розвитку.

У своїх працях І. О. Бланк під оборотними активами розуміє сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу [24].

Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [33].

Оборотні активи часто ототожнюють з поняттям «оборотні засоби» та «оборотні кошти». А. М. Бірман визначає оборотні кошти як кошти підприємства, вкладені в оборотні виробничі фонди та фонди обігу [17]. Т. О. Примак вважає, що оборотні кошти – це сукупність грошових засобів підприємства, необхідних для формування та забезпечення кругообігу виробничих оборотних фондів та фондів обігу [19]. І. В. Зятковський у своїй праці розглядає таке поняття, як обігові кошти і розуміє під ними грошові кошти, авансовані в обігові виробничі фонди і фонди обігу, які забезпечують безперервність процесу виробництва і проведення розрахунків.

Також часто зустрічається поняття «оборотні засоби» (В. Н. Копоруліна, С. В. Мочерний), під якими розуміють, те що і під оборотними коштами [25].

Підсумовуючи вищезазначене, варто під оборотними активами розуміти частину активів підприємств у вартісному виразі, яка в процесі кругообігу набуває функціональної форми оборотних виробничих фондів і фондів обігу. У своєму русі оборотні кошти проходять послідовно три стадії: грошову, виробничу і товарну.

Таким чином за результатами узагальнення існуючих підходів до трактування змісту поняття оборотних активів, під оборотними активами промислового підприємства слід розуміти сукупність таких матеріальних та грошових цінностей, котрі обслуговують його поточну фінансово-господарську діяльність, внаслідок високого рівня ліквідності забезпечують платоспроможність підприємства знаходяться у постійному кругообігу й в повному обсязі переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції».

Потрібно акцентувати увагу на тому, що економічна сутність оборотних активів визначається їх роллю в організації поточної діяльності підприємства: знаходячись в постійному русі вони здійснюють безперервний кругообіг форм вартості, в результаті якого відбувається постійне відновлення процесу виробництва.

Оборотні активи як елемент ресурсного потенціалу призначені для організації забезпечення безперервного й планомірного процесу господарської діяльності, що може бути досягнуто за умов забезпечення обсягу товарообороту відповідно до попиту цими видами активів. Тому достатність як критерій оптимальності передбачає наявність такої величини оборотних активів, яка дозволить досягти запланованого обсягу і структури товарообороту та безперебійного фінансування поточних потреб за умов збереження або скорочення тривалості операційного циклу.

Система фінансування активів підприємства повинна забезпечити у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства своєчасне і повне задоволення його потреби в оборотних засобах. Оборотні активи є одним з найважливіших елементів виробничого процесу на підприємстві. Обґрунтована багатокритеріальна класифікація оборотних активів має не лише наукове, але й

практичне значення, оскільки дозволяє побудувати правильну систему обліку та аналізу наявності і руху оборотних активів, а також забезпечує ефективне управління цими активами для безперервного процесу виробництва та реалізації продукції. Узагальнимо види оборотних активів за основними класифікаційними ознаками в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Види оборотних активів підприємства залежно від особливостей їхнього формування і використання

Ознака	Види	Склад (згідно з балансом підприємства)
Функціональна роль у процесі виробництва	Оборотні виробничі фонди	Виробничі запаси, товари, готова продукція на складі, тварини на вирощуванні, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів
	Фонди обігу	Готова продукція відвантажена, грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи
Практика контролю, планування та управління	Нормовані	Виробничі запаси, товари, готова продукція на складі, тварини на вирощуванні, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів
	Ненормовані	Готова продукція відвантажена, грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи
Джерела формування	Власний оборотний капітал	Це частина оборотних активів підприємства, що створена за рахунок власних коштів підприємства
	Позичений оборотний капітал	Показує частину (вартість) оборотних активів, що сформовані за рахунок позичених коштів
	Залучений оборотний капітал	Частина оборотних активів підприємства, яка створена за рахунок залучених фінансових ресурсів (поточні зобов'язання перед працівниками, бюджетом, страховими організаціями, учасниками, із внутрішніх розрахунків та іншими суб'єктами)
Ліквідність	Абсолютно ліквідні	Грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках в банку, поточні фінансові інвестиції
	Швидко ліквідні	Дебіторська заборгованість, готова продукція відвантажена, векселі отримані
	Повільно ліквідні	Виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, товари, витрати майбутніх періодів, готова продукція на складі, інші оборотні активи

Підприємства формують оборотні активи за рахунок коштів бюджетів різних рівнів, засновників, пайових внесків членів колективу, внесків іноземних учасників (для спільних підприємств), виручки від реалізації цінних паперів (акцій) і т.п. Перераховані ресурси утворюють початковий оборотний капітал. При дефіциті цих ресурсів для формування оборотних активів підприємства можуть залучати банківський кредит та інші позики.

Для підприємств, які здійснюють свою діяльність, фінансування оборотних активів зводиться до покриття збільшення планової потреби в оборотних засобах (приросту нормативу власних оборотних засобів, додаткової потреби, що виникає при тимчасових фінансових труднощах, витратах, які виникають в процесі придбання короткострокових цінних паперів).

Важливість питань, пов'язаних з джерелами формування оборотних активів, обумовлена тим, що від цього залежить швидкість обороту і ефективність їх використання. Крім цього, важливість питань формування оборотних активів пов'язана також з тим, що кон'юнктура ринку постійно змінюється й потреби підприємства в оборотних коштах нестабільні. Покрити ці потреби лише за рахунок власних джерел стає практично неможливо. До того ж ефективність використання позикових засобів у ряді випадків виявляється вищою, ніж використання власних.

Як відомо, джерела формування оборотних коштів підрозділяються на власні, позикові і залучені (рис. 1.2). Власними називаються кошти підприємств, якими вони покривають мінімальні розміри оборотних активів (запасів і витрат), необхідні для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва та реалізації продукції. Вони постійно перебувають на підприємстві і строк користування ними не встановлюється. У цьому разі важливо забезпечити відповідність власних джерел фактичній наявності оборотних активів, оскільки і їх надлишок або нестача негативно впливають на ефективність їх використання і виробництво загалом [33].

Порядок формування джерел створення оборотних активів на підприємствах залежить від форми власності, покладеної в основу функціонування

підприємства, специфіки його організаційної побудови та інших факторів. Джерела формування власних оборотних активів державних підприємств при їх організації визначаються вищою організацією. Як правило, це кошти бюджету, інших однотипних підприємств, централізовані кошти вищих органів управління. На підприємствах з колективною формою власності у момент їх відкриття оборотні активи формуються за рахунок грошових і матеріальних внесків засновників, безповоротних внесків інших підприємств та громадян.

Рис. 1.2. Джерела фінансування оборотних активів підприємства

У процесі функціонування підприємства його оборотні активи можуть поповнюватися за рахунок власних фінансових ресурсів (прибутку), залучених, позикових та інших джерел (додаткових внесків підприємств, дотацій з бюджетів, благодійних внесків юридичних та фізичних осіб).

Власні джерела, що спрямовані на створення оборотних активів на підприємствах, зараховуються до статутного фонду, утворюючи статутний капітал. Джерела формування оборотних активів відображаються в пасиві бухгалтерського балансу підприємства. Логіка побудови балансу, як основної фінансової моделі підприємства, підказує, що кожна стаття активів повинна мати джерело фінансування.

Для діючих підприємств коло можливих джерел поповнення залежить від фінансового стану та результативності економічної діяльності. Власним джерелом поповнення оборотних активів є прибуток. Однак цим джерелом володіють тільки прибуткові підприємства, в яких вартість вкладеного оборотного капіталу після завершення кругообігу збільшується за рахунок частини отриманого чистого прибутку. А у збиткових підприємств вартість вкладеного оборотного капіталу, навпаки, зменшується на величину отриманих збитків.

Позиковими є кошти, які підприємства отримують у вигляді банківських кредитів з метою створення сезонних запасів матеріальних цінностей та покриття витрат виробництва. Ці кошти надаються підприємствам на певний строк, після завершення якого вони мають бути повернуті банку. Залученими називаються кошти, що не належать підприємству, проте внаслідок діючої системи розрахунків перебувають у його обігу.

В умовах сьогодення для більшості підприємств України притаманна нестача оборотних активів через дефіцит фінансових ресурсів, що є однією з основних причин їх збиткової роботи. Серед джерел формування оборотних коштів слід виділити перш за все власний капітал підприємства у вигляді таких його елементів, як:

- статутний фонд (пайові внески членів-засновників, внески іноземних учасників, надходження від емісії цінних паперів);
- відрахування від прибутку;
- цільове фінансування та цільові надходження (з бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів);

- приріст сталих пасивів (мінімальна заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахування на обов'язкове пенсійне забезпечення);
- страхування (на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців).

Не менш важливим власним джерелом формування оборотних активів є вільні залишки амортизаційних відрахувань. Хоча безпосереднє призначення амортизації – це фінансування відтворення основного капіталу, але процес нагромадження її необхідного обсягу для здійснення капітальних інвестицій довготривалий. Протягом цього періоду амортизацію можна тимчасово використовувати як джерело поповнення оборотного капіталу.

Проте в процесі діяльності підприємство має реальну змогу поповнювати найбільшу частину майна за рахунок коштів, що йому не належать, але постійно перебувають у його обігу і можуть бути використані в сумі їх мінімальних залишків. Це мінімальна заборгованість із оплати праці та тимчасово вільні залишки резерву на покриття майбутніх платежів, заборгованість бюджету та державним цільовим фондам тощо. Названі ресурси формують планову кредиторську заборгованість підприємства. На практиці її прирівнюють до власного оборотного капіталу. Однак в умовах ринкового господарювання функція такого джерела поповнення обмежується, оскільки щодо всіх поточних зобов'язань зменшується період їх перебування на підприємстві.

Власний капітал та довгострокові зобов'язання об'єднуються в, так звані, постійні пасиви. Короткострокові кредити і позики, кредиторська заборгованість й та частина довгострокових зобов'язань, термін погашення якої настає в поточному періоді, складають короткострокові (поточні) пасиви.

Існують і так звані прирівняні до власних додаткові привернуті джерела, які раніше мали назву стійких пасивів. Це перш за все мінімальна заборгованість по оплаті праці і відрахуванням на соціальні потреби, тимчасово вільні цільові кошти підприємства, мінімальна заборгованість по податках до

бюджетів різних рівнів, резерви майбутніх витрат, доходи майбутніх періодів і т. д.

При недостатності власних та прирівняних до них ресурсів для фінансування оборотних активів залучаються позикові кошти. До позикових джерел формування оборотних засобів відносяться в основному короткострокові кредити і позики. Перш за все це банківські і комерційні кредити, позики. Як правило, вони покривають тимчасову, додаткову потребу в ресурсах. Основні напрями залучення кредитів для формування оборотних засобів: кредитування сезонних запасів сировини, матеріалів і витрат; тимчасовий дефіцит власних оборотних засобів.

Отже, вибір джерел фінансування майна підприємства є важливим аспектом фінансової діяльності на підприємстві, від чого перш за все залежить його ділова активність, ліквідність і платоспроможність.

1.3. Методичні підходи та інформаційне забезпечення оцінювання динаміки та структури майна підприємства

Оцінювання майнового стану підприємства включає декілька етапів, першочерговим із яких є аналіз динаміки, структури й структурної динаміки майна суб'єкта господарювання з використанням вертикального і горизонтального аналізу. За його результатами надається загальна характеристика діяльності підприємства, виявляються зміни у складі майна і джерелах його фінансування, встановлюються взаємозв'язки між різними показниками.

Реагування на стрімкі зміни та прийняття певних рішень в кризових умовах, потребує володіння масивом інформації про стан майна підприємства, фінансові результати, грошові потоки, фінансовий стан, інвестиційну та фінансову діяльність. Отримання інформації потребує постійного моніторингу за діяльністю підприємства та проведення діагностики. Це дозволить не лише володіти необхідними даними, а й виокремлювати сильні та слабкі сторони підприємства, визначати можливості та загрози.

Важливим етапом аналізу фінансового стану підприємства є оцінювання майнового стану підприємства та ефективності використання необоротних і оборотних активів, що дає змогу визначити абсолютні і відносні зміни статей балансу за визначений період, відслідкувати тенденції їхньої зміни та визначити структуру фінансових ресурсів підприємства.

Інформаційне забезпечення майнового стану як процес повинне базуватися на деяких вимогах, які розподіляються на основні й другорядні. До основних належать:

- вимога цінності для усіх користувачів інформації;
- вимога надійності.

У свою чергу, вимога цінності поділяється на три фактори:

- своєчасність, цей фактор показує, що інформація повинна своєчасно надійти до користувача ще «свіжою», якщо така вимога не виконується, то застаріла інформація не може повно відображати реальне становище підприємства;
- прогностна – здатність інформації бути основою прогнозування на майбутнє перспектив підприємства;
- цінність зворотного зв'язку, що дає можливість користувачеві інформації встановити, на скільки правильні були оцінки перспектив роботи підприємства, зроблені раніше.

До вимоги надійності слід віднести такі фактори:

- вірогідність опису діяльності підприємства, тобто фінансова інформація повинна відображати економічну сутність операцій підприємства;
- нейтральність звітності, тобто відсутність у її укладачів негативного наміру до користувачів щодо прийняття певного рішення;
- перевіреність, тобто проведення певних аудиторських перевірок з ціллю дослідження вірогідності первинного документування.

До другорядних вимог доцільно віднести такі:

- співставність – можливість порівняння (співставлення) даних фінансової звітності про роботу певного підприємства з іншими даними, обраними за багатьма ознаками;

- сталість – дотримання визначених процедур складання звітності в рамках одного облікового періоду (року) [24].

З огляду на роль інформаційного забезпечення на сучасному етапі основною вимогою є корисність, яка свідчить про його якість та ефективність. Тоді основними завданнями інформаційного забезпечення, які повинні бути вирішені ним, є:

- створення повного фонду інформації;
- створення умов для інформаційного забезпечення на різних рівнях;
- об'єднання інформаційних потоків різних рівнів;
- забезпечення єдності процесу отримання та передачі інформації;
- стандартизація процесу інформаційного забезпечення;
- доступність для користувачів з різним рівнем підготовки та з різними фінансовими можливостями [25].

Для того, щоб ретельно дослідити виконання завдань інформаційного забезпечення, потрібно побудувати організаційно інформаційну модель аналізу діяльності підприємства, яка є стислою характеристикою його суб'єктів та об'єктів, мети і завдань, системи показників, що визначають параметри об'єктів, інформаційної бази, методів і прийомів перетворення економічної інформації, узагальнення результатів аналізу (рис.1.3).

Ця модель поєднує дві основні складові аналізу майнового та фінансового потенціалу підприємства: організаційну та інформаційну. Організаційна частина вирішує питання стосовно характеристики його суб'єктів, об'єктів, мети, завдань та методичного забезпечення. Інформаційна частина охоплює побудову інформаційної бази аналізу: визначення джерел інформації, характеристику інформаційного забезпечення та розробку системи показників, за допомогою яких передбачається досліджувати об'єкти аналізу [33]. Таким

чином, наскільки повно будуть розглянуті етапи побудови організаційно інформаційної моделі аналізу майнового та фінансового потенціалу підприємства, на стільки повно та якісно буде розкрита інформаційне забезпечення аналізу майнового та фінансового потенціалу.

Рис. 1.3. Складові організаційно-інформаційної моделі аналізу майна підприємства

Інформаційними джерелами для аналізу майна підприємства є звіт про фінансовий стан підприємства (ф.1), примітки до фінансової звітності (ф.5), а також звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос) (ф.11-ОФ). Повна інформація господарської діяльності не може бути отримана з стандартних форм звітності. Іноді для отримання необхідної інформації необхідно проводити спеціальні нагляди, щоб були використані при цьому закони статистики з допустимим розміром вибірки, прийоми маркетингових досліджень. Аналіз майна підприємства здійснюється на основі агрегованого балансу підприємства та структури і динаміки оборотних активів.

Аналіз майнового стану починається із дослідження структурної динаміки його складових та капіталу, котрим володіє підприємство та визначення змін які відбулися за аналізований період. Тенденції зміни майна підприємства слід пов'язувати з основними джерелами його формування. Для цього розглядаються показники пасиву балансу: підсумок, власний і позиковий капітал. Також слід перевірити правильність вкладення коштів в активи підприємства. За інших рівних умов, ознаками позитивного майнового стану досліджуваного підприємства є: збільшення підсумку балансу в кінці звітної періоду в порівнянні з початковим; перевищення темпів приросту оборотних активів над необоротними; перевищення величини і темпів росту власного капіталу над позиковим; зразкова рівність темпів приросту кредиторської та дебіторської заборгованості [29, с.68].

Основними підходами до аналізу майна підприємства є вертикальний і горизонтальний аналіз фінансової звітності; факторний аналіз, ступені взаємного впливу на діяльність підприємства причинно-наслідкових зв'язків, технічні прийоми аналізу майна.

Вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства та його джерел. Як правило, показники структури розраховуються у відсотках до валюти балансу. Відносні показники згладжують негативний вплив інфляційних процесів, які істотно утруднюють зіставлення абсолютних показників у динаміці. Горизонтальний аналіз звітності полягає в побудові однієї чи кількох аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання (зниження). Слід зауважити, що в умовах інфляції цінність результатів горизонтального аналізу знижується.

Структура вартості майна не визначає фінансового стану підприємства. Аналіз структури майна підприємства, її динаміки не дає відповіді на питання скільки вигідно для інвестора вкладення коштів у дане підприємство, лише оцінює стан активів і наявність коштів для погашення зобов'язань. Кожне підприємство, враховуючи характер основних господарських операцій та особливості діяльності, вирішує питання про доцільність поділу активів на

оборотні та необоротні. Однак, згідно з НП(С)БО 1 «Звіт про фінансовий стан» до структури майна (активів) підприємства належать три обов'язкові складові: необоротні активи; оборотні активи; витрати майбутніх періодів [28, с.125].

Основними етапами аналізу майна підприємства є:

1. Загальна оцінка структури майна.
2. Аналіз виробничого потенціалу, перш за все, основних засобів.
3. Аналіз складу і динаміки оборотних коштів.
4. Аналіз джерел майна і наявності власних оборотних коштів.
5. Аналіз основних коефіцієнтів, що характеризують майновий стан підприємства.

Основними показниками, за допомогою яких здійснюють оцінку майнового стану підприємства є: коефіцієнт реальної вартості основних засобів; коефіцієнт зносу основних засобів; коефіцієнт придатності основних засобів; частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах; частка основних засобів в активах; коефіцієнт мобільності активів; фондомісткість; фондоддача. На основі аналізу цих показників, ми можемо визначити поточний майновий стан діяльності підприємства.

Показники оцінки забезпеченості підприємства основними фондами:

1. Фондомісткість (Φ_m) представляє собою показник, що показує, на яку суму потрібно придбати основні виробничі фонди підприємству для випуску необхідних обсягів продукції (послуг). Зменшення цього показника при одночасному збільшенні розміщення фінансових ресурсів в основних засобах і обсягів господарювання слід вважати як поліпшення фінансового стану. Його можна обчислити за формулою:

$$\Phi_m = \frac{\overline{\text{ОФ}}}{\text{ЧД}} = \frac{\text{Ф№1 1010 напоч} + \text{Ф№1 1010 накін}}{\frac{2}{\text{Ф№2 2000}}} \quad (1.1)$$

де $\overline{\text{ОФ}}$ – середньорічна вартість основних фондів; ЧД – чистий дохід

від реалізації.

2. Під фондоозброєністю праці ($\Phi_{\text{озбр}}$) розуміють показник ефективності використання основних виробничих фондів працівниками підприємства, який розраховується як співвідношення вартості активної частки основних виробничих фондів і чисельності промислово-виробничого персоналу в максимально завантажену робочу зміну підприємства ($\text{Ч}_{\text{пвп}}$), тобто за формулою:

$$\Phi_{\text{озбр}} = \frac{\overline{\text{ОФ}}}{\text{Чисельність працівників}} = \frac{\text{Ф№1 1010 на поч} + \text{Ф№1 1010 на кін}}{2 \cdot \text{Чисельність працівників}} \quad (1.2)$$

3. Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства показує питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна підприємства і визначається як відношення залишкової вартості основних засобів до валюти балансу. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{воф}} = \frac{\text{ОФ}_{\text{к.р.}}}{\text{ВБ}} = \frac{\text{Ф№1 1010 на кін}}{\text{Ф№1 1300 на кін}} \quad (1.3)$$

де $\text{ОФ}_{\text{к.р.}}$ – залишок основних фондів на кінець періоду; ВБ – валюта балансу.

Показники оцінки стану основних фондів.

1. Коефіцієнт зносу характеризує частку вартості основних фондів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах. Коефіцієнт зносу визначається відношенням суми зносу основних фондів до балансової вартості основних фондів.

$$K_z = \frac{3}{\text{ПВ}} = \frac{\text{Ф№1012 на кін}}{\text{Ф№1011 на кін}} \quad (1.4)$$

де 3 – сума зносу основних фондів; ПВ – первісна вартість основних

фондів.

2. Коефіцієнт придатності показує, яка частина основних фондів придатна для експлуатації в процесі господарської діяльності.

$$K_{\Pi} = \frac{ЗВ}{ПВ} = \frac{\text{Ф№1 1010 накін}}{\text{Ф№1 1011 накін}} \quad (1.5)$$

де ЗВ – залишкова вартість основних фондів на кінець періоду.

3. Коефіцієнт оновлення основних фондів характеризує інтенсивність введення в дію нових основних фондів. Він показує частку введених основних фондів за визначений період у загальній вартості основних фондів на кінець звітного періоду.

$$K_{OH} = \frac{OF_{\text{н}}}{OF_{\text{к.р.}}} = \frac{\text{Ф№5 2060 гр. 5}}{\text{Ф№1 1011 на кін}} \quad (1.6)$$

де $OF_{\text{н}}$ – вартість основних фондів, що надійшли.

4. Коефіцієнт вибуття показує інтенсивність вибуття основних фондів, тобто ступінь вибуття тих основних фондів, які або морально застаріли, або зношені й непридатні для подальшого використання. Позитивною в діяльності підприємства є ситуація, коли вартість уведених в дію основних фондів перевищує вартість вибутих основних фондів. Для цього розраховується коефіцієнт приросту основних фондів.

$$K_{\text{виб}} = \frac{OF_{\text{в}}}{OF_{\text{п.р.}}} = \frac{\text{Ф№5 2060 гр. 8}}{\text{Ф№1 1011 поч}} \quad (1.7)$$

де $OF_{\text{в}}$ – вартість основних фондів, що вибули; $OF_{\text{п.р.}}$ – вартість основних фондів на початок року.

Показники оцінки ефективності використання основних фондів

1. Під фондівіддачею розуміють показник ефективності використання основних виробничих фондів, який характеризує обсяг виробленої підприємством продукції (послуг) у вартісних вимірниках одиницею основних виробничих фондів. Збільшення цього відношення слід тлумачити як підвищення ефективності управління основними засобами.

$$\Phi_{\text{від}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ОФ}} = \frac{\text{Ф2 р. 2000}}{\frac{\text{ФN}^{\circ}1\ 1010\ \text{напоч} + \text{ФN}^{\circ}1\ 1010\ \text{накін}}{2}} \quad (1.8)$$

Під рентабельністю основних фондів розуміють показник ефективності використання основних фондів підприємства, який розраховується як відношення прибутку від основної виробничої та невиробничої діяльності підприємства до середньорічної вартості основних виробничих фондів, тобто за формулою:

$$P = \frac{\text{ПдО}}{\text{ОФ}} * 100 = \frac{\text{ФN}^{\circ}2\ 2090}{\frac{\text{ФN}^{\circ}1\ 1010\ \text{напоч} + 1010\ \text{накін}}{2}} * 100 \quad (1.9)$$

де ПдО – прибуток до оподаткування.

2. Інтегральний показник економічної ефективності - характеризує зв'язок між кількістю одиниць ресурсів, що застосовуються у процесі виробництва, та одержаною кількістю будь-якого продукту (результату діяльності):

$$I = \sqrt{\Phi_{\text{від}} * P} \quad (1.10)$$

Важливим аспектом діагностики та управління на підприємстві є оборотний капітал, що акумулюється в оборотних активах і визначає розмір ко-

штів підприємства, що перебувають в обороті. Вагомість дослідження у даному напрямку підтверджується тим, що більшість виробничих підприємств не вміють управляти своїми оборотними коштами, що призводить до значних витрат на їх утримання та знецінення. Наявність достатнього обсягу оборотних активів та їх ефективне використання забезпечує підприємству планові прибутки, безперебійне виробництво та достатній рівень ліквідності та платоспроможності.

Методичні підходи до аналізу оборотних активів, зокрема ефективності їх використання наявні в працях багатьох авторів. На законодавчому рівні також визначені основні показники, за якими здійснюється оцінювання ефективності використання оборотних активів підприємства. Таким чином, Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [31] передбачено розрахунок показників ефективності формування та використання оборотних активів в складі показників фінансової стійкості. Зокрема, виокремлюють коефіцієнт забезпечення власними засобами; оборотність коштів у розрахунках, обороти; час обороту коштів у розрахунках, днів; оборотність запасів, оборотів; час обороту запасів, днів; час обороту кредиторської заборгованості, днів; тривалість операційного циклу; тривалість фінансового циклу; коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості; оборотність власного капіталу; оборотність сукупного капіталу; коефіцієнт стійкості економічного росту; поточна платоспроможність.

У Положенні про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, визначено, що основними показниками, що відображають ефективність використання фінансових ресурсів, вкладених в оборотні активи, є: коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, строк погашення кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності матеріальних запасів [32].

Результати діагностики оборотних активів дозволяють правильно планувати та управляти оборотними активами. У цьому аспекті в працях, що присвячені управлінню оборотних активів, основними показниками ефективності оборотних активів є коефіцієнт обертання оборотних коштів, тривалість обертання оборотних коштів, коефіцієнт завантаження оборотних коштів, рентабельність оборотних коштів, абсолютне та відносне вивільнення оборотних коштів [30].

У працях Л. М. Драгун пропонується аналіз ефективності використання оборотних засобів підприємства вести у двох напрямках: 1) традиційний аналіз абсолютних і відносних показників; 2) якісний, кількісний і факторний аналіз [26]. Цей підхід є найбільш прийнятним, оскільки пропонується діагностика оборотних активів за рахунок різного роду показників, як абсолютних, так і відносних.

І. О. Бланк у своїх працях пропонує здійснювати аналіз оборотних активів за показниками ділової активності, що дозволяє виявити як швидко обертаються фінансові ресурси підприємства, вкладені в його поточні активи [24].

Підсумовуючи вищезазначене, варто говорити про те, що аналіз оборотних активів пропонується проводити за показниками ділової активності. Окремі з авторів, подають ще показники рентабельності. Зокрема, С.Ф.Покропивний і багато інших економістів для аналізу ефективності використання оборотних засобів пропонують розраховувати показник рентабельності оборотних засобів як відношення прибутку від реалізації продукції до розміру оборотних засобів [28].

Проте, варто відмітити, що усі підходи різняться між собою і не дозволяють провести комплексний аналіз. Відсутність цілісної методики до діагностики оборотних активів не дозволяє в динаміці прослідкувати зміну обсягів оборотних активів та ефективності їх споживання у виробничому процесі. Це обумовило потребу в розкритті методики діагностики оборотних активів на кожному етапі її здійснення (рис. 1.4).

Рис.1.4. Порядок аналізу оборотних активів підприємства

На початковому етапі визначаються основні цілі, що повинні бути досягнуті у процесі діагностики. До пріоритетних цілей належать: виявлення резервів підвищення ефективності використання оборотних активів і розробка управлінських рішень; визначення стану використання оборотних активів, для встановлення рівня фінансового стану, інвестиційної привабливості кредитоспроможності підприємства; формування висновків щодо використання майнових цінностей підприємства та інше. В результаті такого аналізу мають бути вирішені завдання, що представлені на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Завданнями діагностики оборотних активів

У процесі діагностики оборотних активів варто застосовувати як формалізовані, так і неформалізовані методи. До формалізованих методів належать: факторний (застосовується у процесі визначення впливу факторів на зміну вартості оборотних активів та ефективності їх використання), математичний (застосовується у процесі використання прийомів елімінування для визначення кількісного впливу факторів на коефіцієнти оборотності оборотних активів), статистичний (використовується кореляційно-регресійний аналіз для прогнозування майбутніх обсягів оборотних активів та показників ефективності їх використання), стратегічний (ABC-аналіз, бенчмаркінг), фінансово-економічний (розрахунок коефіцієнтів ділової активності), економіко-математичне моделювання (застосовується при побудові моделей планування оборотних активів на основі якісної діагностики їх обсягу та складу).

Неформалізовані методи носять суб'єктивний характер і побудовані на логічному мисленні та творчому підході особи, що здійснює діагностику. До неформалізованих методів належать експертний, соціологічний, морфологічний, рейтинговий, моніторинг, логічне моделювання, фундаментальний.

Основними джерелами інформації для діагностики оборотних активів є фінансова звітність підприємства (баланс, звіт про фінансові результати, примітки до фінансової звітності) і бухгалтерські документи, у яких відображається надходження та використання (переведення у виробництво) запасів, наявність, списання та погашення дебіторської заборгованості, виписки із банківських рахунків про обсяги коштів. Інформація, відображена у звітності, потребує систематизації за часом і рівнем важливості та достовірності.

Діагностика оборотних активів повинна розпочинатись із аналізу абсолютних розмірів оборотних активів та визначення їх абсолютного і відносного відхилення в динаміці. Для прийняття управлінських рішень найбільш достовірним є проведення аналізу як мінімум за 5 попередніх років. Важливим аспектом є проведення аналізу структури оборотних активів у динаміці, що дозволяє отримати інформацію про дольову участь абсолютно ліквідних, повільноліквідних та швидколіквідних активів в складі оборотного капіталу.

Діагностика змін оборотних активів у динаміці передбачає їх детальний аналіз залежно від розподілу на певні види.

У ході діагностики оборотних активів за їх видами необхідно здійснити їх розподіл, а пізніше в динаміці провести аналіз змін. Це дозволить виявити, яким чином змінився склад оборотних активів, джерела їх формування та визначити, яким чином, це пов'язано з діяльністю господарюючого суб'єкта.

Основними показниками, що відображають ефективність використання оборотних активів, є коефіцієнти ділової активності та рентабельності.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів характеризує відношення чистого доходу від реалізації продукції до суми оборотних засобів підприємства. Зменшення цього коефіцієнта свідчить про уповільнення обороту оборотних засобів.

$$K_{OOA} = \frac{ЧД}{OA_{сер}} = \frac{\Phi_2 \text{ р.2000}}{\frac{\Phi_1 \text{ р.(1195)п.р.+р.(1195)к.р.}}{2}} \quad (1.11)$$

де ЧД – чистий дохід; $OA_{сер}$ – середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.

Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань підприємства показує, скільки підприємству потрібно зробити оборотів, щоб сплатити в повному обсязі свої зобов'язання.

$$K_{ОПЗ} = \frac{ЧД}{ПЗ_{сер}} = \frac{\Phi_2 \text{ р. 2000}}{\frac{\Phi_1 \text{ р. (1695) п. р. + р. (1695) к. р.}}{2}} \quad (1.12)$$

де $ПЗ_{сер}$ – середньорічна вартість поточних зобов'язань, тис. грн.

Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації визначається як відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньої вартості запасів. Показує, скільки разів у середньому поповнювалися запаси компанії протягом звітного року.

$$K_{03}^B = \frac{\Phi_{2p.2000}}{\frac{\Phi_{1p.}(1100 + \dots + 1104)_{п.р.} + \Phi_{1p.}(1100 + \dots + 1104)_{к.р.}}{2}} \quad (1.13)$$

де $Z_{сер.}$ – середньорічна вартість товарно-матеріальних запасів.

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів відображає число оборотів запасів і дозволяє виявити резерви зростання виробництва продукції. Зниження цього показника характеризує відносне зростання товарно-матеріальних запасів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

$$K_{ОВЗ} = \frac{ЧД}{ВЗ_{сер}} = \frac{\Phi_{2p.2000}}{\frac{\Phi_{1p.}(1101)_{п.р.} + \Phi_{1p.}(1101)_{к.р.}}{2}} \quad (1.14)$$

де $ВЗ_{сер.}$ – середньорічна вартість виробничих запасів, тис. грн.

Коефіцієнт оборотності готової продукції показує швидкість обороту готової продукції. Зростання коефіцієнта означає збільшення попиту на продукцію підприємства, зниження – на затоварення.

$$K_{ОГП} = \frac{ЧД}{ГП_{сер}} = \frac{\Phi_{2p.2000}}{\frac{\Phi_{1p.}(1103)_{п.р.} + \Phi_{1p.}(1103)_{к.р.}}{2}} \quad (1.15)$$

де $ГП_{сер.}$ – середньорічний залишок готової продукції, тис. грн.

Коефіцієнт оборотності грошових засобів характеризує суму чистого доходу, що припадає на 1 грн. грошових засобів підприємства.

$$K_{ОГЗ} = \frac{ЧД}{ГЗ_{сер}} = \frac{\Phi_{2p.2000}}{\frac{\Phi_{1p.}(1165 + 1166)_{п.р.} + \Phi_{1p.}(1165 + 1166)_{к.р.}}{2}} \quad (1.16)$$

де $ГЗ_{сер.}$ – середньорічна вартість грошових засобів підприємства.

Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу в дебіторській заборгованості дорівнює відношенню суми дебіторської заборгованості за певний період до загальної суми оборотних активів підприємства.

$$K_{\text{відв.}} = \frac{ДЗ}{ОА} = \frac{\Phi_{1р.} (1125 + \dots + 1155)_{к.р.}}{\Phi_1 1195_{к.р.}} \quad (1.17)$$

де ДЗ – загальна сума дебіторської заборгованості підприємства на кінець періоду, тис. грн.; ОА – загальна сума оборотного капіталу підприємства на кінець періоду, тис. грн..

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки разів протягом звітного року дебіторська заборгованість трансформується в реальні грошові кошти. Розраховується як відношення чистого доходу від реалізації до щорічної суми дебіторської заборгованості.

$$K_{\text{одз}} = \frac{ЧД}{ДЗ_{\text{сер.}}} = \frac{\Phi_{2р.2000}}{\frac{\Phi_{1р.} (1125 + \dots + 1155)_{п.р.} + \Phi_{1р.} (1125 + \dots + 1155)_{к.р.}}{2}} \quad (1.18)$$

де ДЗ_{сер.} – середньорічна вартість дебіторської заборгованості підприємства, тис. грн.

Період погашення інкасації дебіторської заборгованості – індикатор ефективності відносин з клієнтами, який показує, як довго останні погашають свої рахунки. Коефіцієнт дає уявлення про платіжну дисципліну покупців.

$$T_{\text{одз}} = \frac{360}{K_{\text{одз}}}, \quad (1.19)$$

де ДП – кількість днів в звітному періоді (360 днів); К_{одз} – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості розраховують як

суму дебіторської заборгованості, несплаченої в строк, до загальної суми дебіторської заборгованості підприємства.

$$K_{\text{опз}} = \frac{ДЗ_{\text{пр}}}{ДЗ} = \frac{\Phi_5 \text{р. } 940 \text{ гр. } 5 + \text{р. } 940 \text{ гр. } 6}{\Phi_1 \text{р. } 1125 \text{ к. р. } + 1155 \text{ к. р.}} \quad (1.20)$$

де $ДЗ_{\text{пр}}$ – сума дебіторської заборгованості, неоплаченої в передбачуваний строк, тис. грн.; $ДЗ$ – загальна сума дебіторської заборгованості підприємства.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, скільки підприємству потрібно зробити оборотів, щоб сплатити виставлені рахунки по господарських операціях.

$$K_{\text{окз}} = \frac{\Phi_2 \text{р. } 2000}{\frac{\Phi_1 \text{ р. } (1610 + \dots + 1650) \text{п. р. } + \text{р. } (1610 + \dots + 1650) \text{к. р.}}{2}} \quad (1.21)$$

де $ЧД$ – чистий дохід, тис.грн; $КЗ_{\text{сер}}$ – середньорічна вартість кредиторської заборгованості підприємства, тис. грн.

Окрім показників ділової активності, для оцінки ефективності використання оборотних активів варто розраховувати рентабельність оборотних активів та коефіцієнт ефективності використання оборотних активів. Рентабельність оборотних активів характеризує ефективність використання оборотних активів і показує, скільки копійок чистого прибутку за певний період часу отримується на одну гривню вартості оборотних активів. Він розраховується як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості оборотних активів, помножене на сто відсотків. Збільшення цього показника відображає зростання ефективності використання оборотного капіталу, тобто збільшується обсяг чистого прибутку на кожну гривню, вкладену в оборотні засоби.

Рентабельність оборотних активів характеризує відносну прибутковість оборотних активів, позитивним буде збільшення.

$$P = \frac{\text{ЧП}}{\text{ОА}_{\text{сер}}} = \frac{\Phi_2 \text{ р. } 2190}{\frac{\Phi_1 \text{ р. } (1195) \text{ п. р. } + \text{ р. } (1195) \text{ к. р.}}{2}} \quad (1.22)$$

де P – коефіцієнт рентабельності оборотних активів, %; ЧП – чистий прибуток, тис. грн.; $\text{ОА}_{\text{сер}}$ – середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.

Інтегральний показник ефективності оборотних активів розраховується з використанням коефіцієнта оборотності оборотних активів та рентабельності оборотних активів.

$$I_{\text{еф.}} = \sqrt{\frac{K_{\text{ООА}} * P}{100}} \quad (1.23)$$

де $K_{\text{ООА}}$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів; P – коефіцієнт рентабельності оборотних активів.

Коефіцієнт ефективності використання оборотних активів показує, скільки на одну гривню середньорічної вартості нормованих оборотних засобів припадає гривень прибутку від продажу товарної продукції. Він визначається відношенням прибутку від продажу товарної продукції до середньорічної вартості нормованих оборотних активів. Чим більший цей показник, тим ефективніше використовуються оборотні активи підприємства.

Вагомими показниками, що розраховуються у процесі діагностики, є абсолютне та відносне вивільнення оборотних активів. За допомогою цих показників визначається вплив обсягу реалізації продукції та швидкості обертання оборотних активів на зміну їх розміру (потреби). Абсолютне вивільнення розраховується за формулою (1) [20]:

$$\Delta \text{ОА}_{\text{абс}} = (T_{\text{об.1}} - T_{\text{об.0}}) \cdot \frac{\text{ЧВ}_{\text{реал.1}}}{360}, \quad (1.24)$$

де $T_{об.1}$, $T_{об.0}$ – тривалість обертання оборотних коштів у звітному та базовому роках відповідно, дні; $ЧВ_{реал.1}$ – чиста виручка від реалізації продукції у звітному році, грн.

Відносне вивільнення визначається як:

$$\Delta OA_{відн.} = \frac{ЧВ_{реал.1} - ЧВ_{реал.0}}{K_{об.0}}, \quad (1.25)$$

де $ЧВ_{реал.1}$, $ЧВ_{реал.0}$ – чиста виручка від реалізації продукції у звітному та базовому роках відповідно, грн; $K_{об.0}$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів у базовому році.

Результат розрахунку абсолютного вивільнення показує, наскільки зросла (зменшилась) потреба в оборотних активах в результаті прискорення їх обертання. Показник відносного вивільнення свідчить про збільшення (зменшення) потреби в оборотних активах у результаті зміни чистої виручки від реалізації продукції.

Результати діагностики дозволяють сформулювати комплекс пропозицій для підприємства, які допоможуть покращити не лише майновий стан підприємства, а й обумовлять ріст позитивного фінансового результату і рентабельності. Основними управлінськими рішеннями в даному напрямку є:

- зменшення частки виробничих запасів, що не використовуються в діяльності та зниження витрат на їх утримання;
- реструктуризація дебіторської заборгованості (проведення обліку векселів в банку, здійснення факторингових операцій);
- прискорення оборотності оборотних активів;
- підвищення рентабельності оборотних активів;
- мінімізація витрат оборотних активів у процесі їх використання;
- оптимізація запасів сировини і незавершеного виробництва;
- скорочення тривалості виробничого циклу;
- поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення;

- прискорення реалізації товарної продукції;
- зменшення надлишку оборотних активів;
- реструктуризація дебіторської заборгованості;
- зменшення грошових коштів у касі та рахунках у банку, з метою зменшення ризику їх знецінення;
- створення обсягів запасів сировини у відповідності до встановлених нормативів.

Наявність якісних результатів діагностики передбачає проведення поетапного дослідження майна і потребує доступу до всієї необхідної інформації. Факторний аналіз показника оборотності оборотних активів дає можливість конкретизувати висновки щодо впливу чинників на зміну ділової активності господарюючого суб'єкта. Розрахунок показників оборотності можна здійснювати не лише за звітний рік, а й звітний місяць, квартал, що дасть змогу оперувати інформацією зміни ділової активності в часовому просторі. Достовірність отриманих результатів дозволяє приймати ефективні управлінські рішення і досягати поставлених цілей діяльності.

Підприємства, які своєчасно виявляють наявні проблеми у формуванні та використанні майна, мають вищі шанси виходу з кризової ситуації, яка склалась чи загрожує в подальшому, а ефективність використання майна забезпечує підприємству належний майновий та фінансовий стан для економічного зростання та зростання ринкової вартості підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ МАЙНОВОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз динаміки й структури майна АТ «Укрпошта»

Основною метою аналізу майна підприємства є виявлення та задоволення потреби в окремих його видах для забезпечення операційного процесу, а також оптимізація їх складу для забезпечення умов ефективної господарської діяльності.

Для проведення аналізу динаміки й структури майна було обрано компанію АТ «Укрпошта». Акціонерне товариство «Укрпошта» (АТ «Укрпошта») входить до сфери управління Міністерства інфраструктури України, є правонаступником УДППЗ «Укрпошта» та є національним оператором поштового зв'язку України згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 року.

Повне найменування юридичної особи та скорочене: Акціонерне товариство «Укрпошта», АТ «Укрпошта». Повне та скорочене найменування юридичної особи англійською мовою: STOCK COMPANY "UKRPOSHTA", SC "UKRPOSHTA". Ідентифікаційний код юридичної особи: 21560045. Організаційно-правова форма: Приватне акціонерне товариство. Місцезнаходження юридичної особи: 01001, м. Київ, Шевченківський район, вул. Хрещатик, будинок 22. Засновником і акціонером АТ «Укрпошта» є держава в особі Міністерства інфраструктури України [52].

Укрпошта функціонує як самостійна господарська одиниця з 1994 року, коли було утворено Українське об'єднання поштового зв'язку «Укрпошта», яке в липні 1998 року реорганізовано в УДППЗ «Укрпошта», згідно з Програмою реструктуризації Укрпошти, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 04.01.98 за №1, а з 14.12.2018 року в АКЦІОНЕРНЕ

ТОВАРИСТВО «УКРПОШТА» (наказ Міністерства інфраструктури України від 14 грудня 2018 року №611).

Місія: надання споживачам високоякісних послуг у сфері поштового зв'язку, фінансових та інших загальнодоступних послуг. Цінності:

- 1) відповідальне ставлення до кожного клієнта;
- 2) забезпечення високої якості послуг;
- 3) гарантія надійності та оперативності.

Укрпошта сьогодні – це понад 12,2 тис. об'єктів поштового зв'язку: поштамти, поштові відділення, пересувні, сезонні відділення поштового зв'язку та точки присутності по всій Україні; понад 70 тис. працівників, серед яких листоноші – понад 30,0 тис., оператори –11,2 тис.; за 2019 рік товариством Укрпошта доставлено внутрішніх та міжнародних відправлень кількості 227,3 млн. од. письмової кореспонденції, 24,3 млн. посилок, виплачено 11,2 млн. переказів та 59,6 млн. пенсій та грошових допомог; безпосередня доставка пошти здійснюється до 14,0 млн. абонентських поштових скриньок.

Загалом Укрпошта пропонує споживачам близько 50 видів послуг. Види діяльності за КВЕД:

- 1) 53.10 Діяльність національної пошти;
- 2) 82.99 Надання інших допоміжних комерційних послуг, н.в.і.у.;
- 3) 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;
- 4) 47.81 Роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами;
- 5) 47.89 Роздрібна торгівля з лотків і на ринках іншими товарами;
- 6) 64.19 Інші види грошового посередництва.

Серед основних послуг, що надає компанія є:

1) Укрпошта Експрес – доставка по Україні з оптимальним співвідношенням ціни та якості. Вартість доставки залежить від ваги, розмірів посилки та відстані;

2) Укрпошта Стандарт – економна доставка по Україні для тих, хто обирає найвигіднішу ціну. Вартість доставки залежить від ваги та відстані.

Терміни доставки: до 3 днів у межах міста; до 4 днів у межах однієї області та між обласними центрами; до 6 днів по Україні;

3) доставка за межі України – Укрпошта доставляє поштові відправлення у понад 230 країн та територій по всьому світу. Ми є членами Всесвітнього поштового союзу і співпрацюємо з 192 національними поштовими операторами;

4) кур'єрська доставка – відправлення посилки з відділення або дому/офісу у зручний час із доставкою одержувачам до відділення, на роботу або додому. Кур'єром можна відправити та/або отримати посилки «Укрпошта Експрес», «Укрпошта Стандарт», «Укрпошта SmartBox», міжнародні відправлення, відправлення масою понад 30 кг;

5) пенсії – клієнтами Укрпошти є близько 4 млн. пенсіонерів. Кожен із них замовляє у відділенні будь-які потрібні послуги: отримує пенсію, сплачує платежі, відправляє посилки, купує продукти й товари тощо. Укрпошта є у кожному населеному пункті країни, тому не потрібно далеко їхати чи йти, а кошти можна отримати легко без банківських карток і банкоматів;

6) у відділеннях Укрпошти можна: одержати грошові перекази, відправлені з-за кордону через міжнародні платіжні системи Western Union і MoneyGram; відправити грошовий переказ за кордон через міжнародну платіжну систему MoneyGram;

7) держателі платіжних карток, в тому числі платіжних засобів з підтримкою технології NFC (годинник, кільце, смартфон) VISA та Mastercard мають можливість отримувати готівкові кошти у поштових відділеннях Укрпошти через POS-термінали АТ «Укрпошта»;

8) у будь-якому відділенні Укрпошти є можливість оформити електронний поліс ОСЦПВ [52].

З 1 березня 2018 року компанія розпочинає поетапне оновлення послуг кур'єрської доставки. Стартує масштабна програма розвитку кур'єрської доставки зі столиці, а в подальшому буде масштабована на всі обласні центри країни. Від 1 квітня запланований запуск у Львові, Одесі, Харкові та Дніпрі.

Потім і в усіх інших обласних центрах. Задля перезапуску послуги Укрпошта поповнила автопарк 131 спеціалізованим авто, які будуть доставляти та забирати відправлення клієнтів, позбавивши їх потреби відвідувати відділення та економлячи їхній час. Загалом, протягом 2017 року Укрпошта придбала 279 нових авто, а це більше ніж за попередні 5 років.

Штат працівників підприємства – понад 64 тисяч працівників щороку здійснюють обробку та доставку споживачам майже 300 млн поштових відправлень, 17,5 млн посилок та відправлень з оголошеною цінністю, 22 млн переказів, доставляють понад 120 млн пенсій та безпосередньо доставляють пошту до 15 млн абонентських поштових скриньок.

Крім того, АТ «Укрпошта» розповсюджує за передплатою та вроздріб 1 млрд примірників видань, а також видає мільйонними тиражами стандартні поштові марки, художні поштові марки і блоки, конверти, листівки. Щороку видання мільйонними тиражами стандартних поштових марок, понад 35 сюжетів художніх поштових марок і блоків, 60 сюжетів художніх маркованих конвертів та 70 сюжетів немаркованої продукції. Забезпечують виконання цієї роботи філіали підприємства (обласні, міські та спеціалізовані дирекції).

У процесі функціонування підприємства і величина активів, і їх структура відчувають постійні зміни. Найбільш загальне уявлення про якісні зміни в структурі майна та джерел його утворення, а також динаміку цих змін можна отримати за допомогою вертикального і горизонтального аналізу. Вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства та джерел цього майна. Горизонтальний аналіз звітності потребує побудови однієї чи кількох аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники доповнюються відносними – темпами зростання (зниження). На практиці нерідко об'єднують горизонтальний і вертикальний аналіз, тобто будують аналітичні таблиці (агрегований баланс), де за допомогою порівняльного методу аналізують склад і структуру майна підприємства.

Так, для аналізу динаміки і структури майна підприємства було складено агрегований баланс АТ «Укрпошта» за 2017-2019 рр. (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Агрегований баланс компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Актив	2017 рік		2018 рік		Відхилення		Темп зростання, %	2018 рік		2019 рік		Відхилення		Темп зростання, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	(+,-) в			Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	(+,-) в		
					сумі, тис. грн.	питомій вазі, %						сумі, тис. грн.	питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Необоротні активи (1095)	3525103	45,56	3567000	59,17	41897	13,60	101,19	3567000	59,17	3571052	45,16	4052	-14,00	100,11
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	3512182	45,39	3553173	58,94	40991	13,54	101,17	3553173	58,94	3556948	44,98	3775	-13,95	100,11
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+1035)	12399	0,16	13372	0,22	973	0,06	107,85	13372	0,22	13816	0,17	444	-0,05	103,32
1.3. Відстрочені податкові активи (1045)	0	0,00	0	0,00	0	-	-	0	0,00	0	0,00	0	-	-
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість (1040+1090)	522	0,01	455	0,01	-67	0,00	87,16	455	0,01	288	0,00	-167	0,00	63,30
2. Оборотні активи (1195)	4212092	54,44	2461854	40,83	-	-13,60	58,45	2461854	40,83	4336303	54,84	1874449	14,00	176,14
2.1. Запаси (1100+1110)	235736	3,05	235837	3,91	101	0,87	100,04	235837	3,91	195381	2,47	-40456	-1,44	82,85
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+1125+...+1155)	974762	12,60	350642	5,82	-	-6,78	35,97	350642	5,82	439303	5,56	88661	-0,26	125,29
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	2982647	38,55	1846931	30,63	-	-7,91	61,92	1846931	30,63	3675137	46,48	1828206	15,84	198,99
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	0	0,00	0	0,00	0	-	-	0	0,00	0	0,00	0	-	-
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	18947	0,24	28444	0,47	9497	0,23	150,12	28444	0,47	26482	0,33	-1962	-0,14	93,10
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0	0,00	0	0,00	0	-	-	0	0	0	0,00	0	-	-
Всього майна (1300)	7737195	100	6028854	100	-1708341	-	77,92	6028854	100	7907355	100	1878501	-	131,16

Продовження таблиці 2.1

Пасив	2017 рік		2018 рік		Відхилення		Темп зростання, %	2018 рік		2019 рік		Відхилення		Темп зростання, %
					(+,-) в							(+,-) в		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Власний капітал (1495)	2798759	36,17	2267925	37,62	-530834	1,45	81,03	2267925	37,62	2551675	32,27	283750	-5,35	112,51
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	262650	3,39	186591	3,09	-76059	-0,30	71,04	186591	3,09	404864	5,12	218273	2,03	216,98
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	4675786	60,43	3574338	59,29	-1101448	-1,15	76,44	3574338	59,29	4950816	62,61	1376478	3,32	138,51
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	323878	4,19	112627	1,87	-211251	-2,32	34,77	112627	1,87	41939	0,53	-70688	-1,34	37,24
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	794990	10,27	999648	16,58	204658	6,31	125,74	999648	16,58	1135950	14,37	136302	-2,22	113,63
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	3556918	45,97	2462063	40,84	-1094855	-5,13	69,22	2462063	40,84	3772927	47,71	1310864	6,88	153,24
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0	0,00	0	0,00	0	-	-	0	0,00	0	0,00	0	-	-
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду (1800)	0	0,00	0	0,00	0	-	-	0	0,00	0	0,00	0	-	-
Всього капіталу (1900)	7737195	100	6028854	100	-1708341	-	77,92	6028854	100	7907355	100	1878501	-	131,16

Загальна величина майна компанії АТ «Укрпошта» у 2017 році становила 7737195 тис. грн., що менше ніж у 2018 році на 1708341 тис. грн., або на 22,08%. У 2019 році цей обсяг, у порівнянні з 2018 роком, збільшився на 1878501 тис. грн., або на 31,16%.

У 2017 році структура майна компанії виглядала наступним чином: на необоротні активи припадало 45,56%, а на оборотні активи – 55,44%. У 2018 році на необоротні активи припадало 59,17% від загального обсягу майна, а на оборотні активи – 40,83%. У 2019 році частка необоротних активів зменшується до 45,16%, а частка оборотних активів, у свою чергу, зростає до 54,84%.

Тенденція до зростання частки оборотних активів свідчить про підвищення мобільності майна компанії, і, відповідно, зростання приросту прибутку.

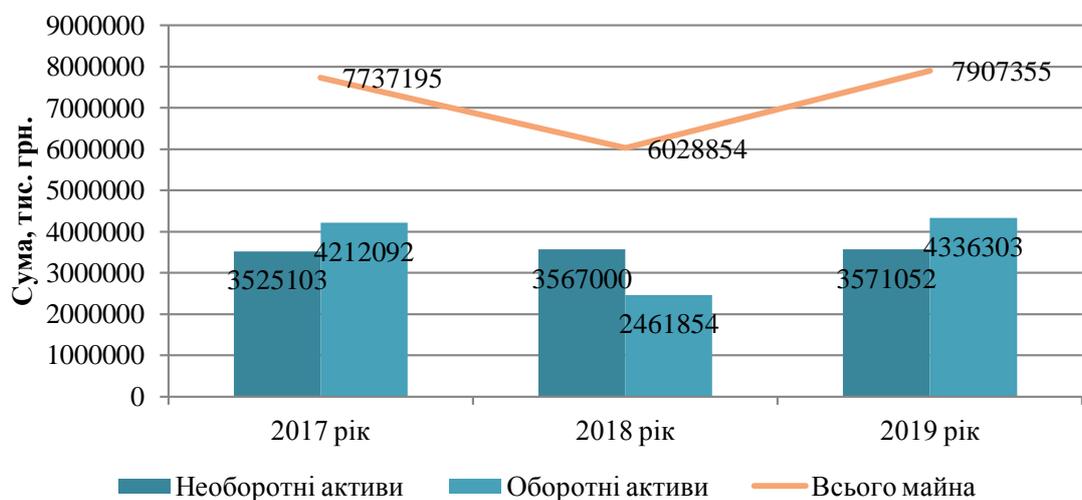

Рис. 2.1 Структурна динаміка майна АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Скорочення обсягу майна у 2018 році відбулося внаслідок зменшення обсягу оборотних активів на 1750238 тис. грн., або на 41,55%. У структурі оборотних активів відбулося зменшення обсягів дебіторської заборгованості на 624120 тис. грн., або на 64,03%, що є позитивною тенденцією, оскільки компанія отримує кошти за раніше надані послуги, які вона може використувати для здійснення своєї діяльності.

Також відбулося суттєве зменшення обсягів грошових коштів на 1135716 тис. грн., або на 38,08%, що може свідчити як про певні проблеми в діяльності компанії, так і про їх вкладення в розвиток або погашення кредиторської заборгованості.

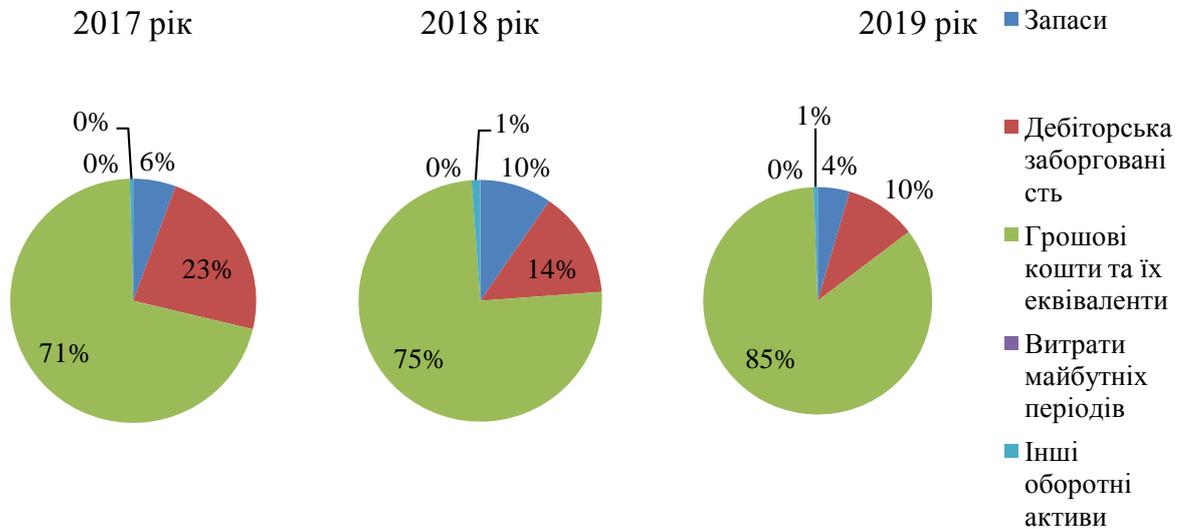

Рис. 2.2 Структурна динаміка оборотних активів АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Зростання обсягів оборотних активів у 2019 році відбулося внаслідок зростання обсягів грошових коштів та їх еквівалентів на 1828206 тис. грн., або на 98,99%, що є позитивною тенденцією, однак потрібно слідкувати за тим, наскільки раціонально вони будуть використані.

У 2019 році, порівняно з 2018 роком, відбулося скорочення обсягів запасів на 40456 тис. грн., або 17,15%, що свідчить про скорочення нормативів запасів, що будуть використані в даній компанії для поточної діяльності.

Порівняно з 2018 роком відбулося зростання обсягу дебіторської заборгованості на 88661 тис. грн., або 25,29%, що може свідчити про розширення сфери діяльності компанії, однак потрібно слідкувати за тим, щоб ця дебіторська заборгованість була вчасно погашена.

Протягом досліджуваного періоду найбільша частка необоротних активів припадала на основні засоби і нематеріальні активи. Так, у 2017 році їх

обсяг склав 3512182 тис. грн., що становить 99,63% від загального обсягу необоротних активів. У 2018 році їх обсяг зріс на 40991 тис. грн., або 1,17%. У 2019 році обсяг основних засобів і нематеріальних активів становив 3556948 тис. грн., що на 3775 тис. грн. більше, ніж у попередньому періоді.

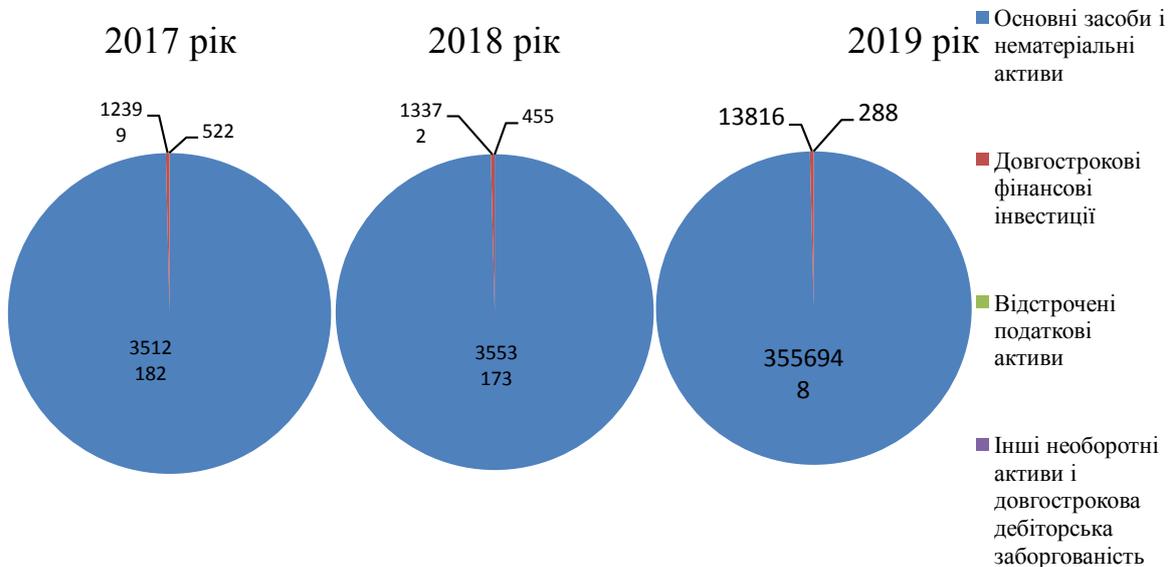

Рис. 2.3 Структурна динаміка необоротних активів АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Обсяг довгострокових фінансових інвестицій у 2017 році становив 12399 тис. грн., у 2018 році відбулося зростання їх обсягу до 13372 тис. грн., що на 973 тис. грн. більше. У 2019 році обсяг довгострокових фінансових інвестицій становив 13816 тис. грн., що на 444 тис. грн. більше, ніж за попередній період. Таким чином, компанія АТ «Укрпошта» поступово нарощує обсяг фінансових інвестицій, що дозволяє їй отримувати додатковий дохід.

Проаналізувавши структуру та динаміку капіталу компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки було виявлено зменшення у 2018 році загальної величини капіталу та його збільшення у 2019 році. Так, у 2017 році обсяг капіталу становив 7737195 тис. грн., у 2018 році цей обсяг зменшився на 22% і становив 6028854 тис. грн., а у 2019 році, порівняно з 2018 роком, збільшився на 31,16% і становив 7907355 тис. грн..

Протягом досліджуваного періоду найбільша частка капіталу припадала на поточні зобов'язання і забезпечення. У 2017 році їх обсяг становив 60,43%, або 4675786 тис. грн.. У 2018 році їх обсяг зменшився на 23,5% і становив 3574338 тис. грн.. Зменшення поточних зобов'язань відбулося за рахунок зменшення на 30,7% обсягу інших поточних зобов'язань, на які припадало 40,8%, а також збільшився обсяг кредиторської заборгованості на 25%. Зменшення обсягу поточних зобов'язань у 2018 році є позитивною динамікою, оскільки зростає фінансова незалежність компанії. Однак у 2019 році знову спостерігається зростання обсягу поточних зобов'язань на 38,5%, що є негативним фактором, оскільки таким чином послаблюється фінансова стабільність компанії.

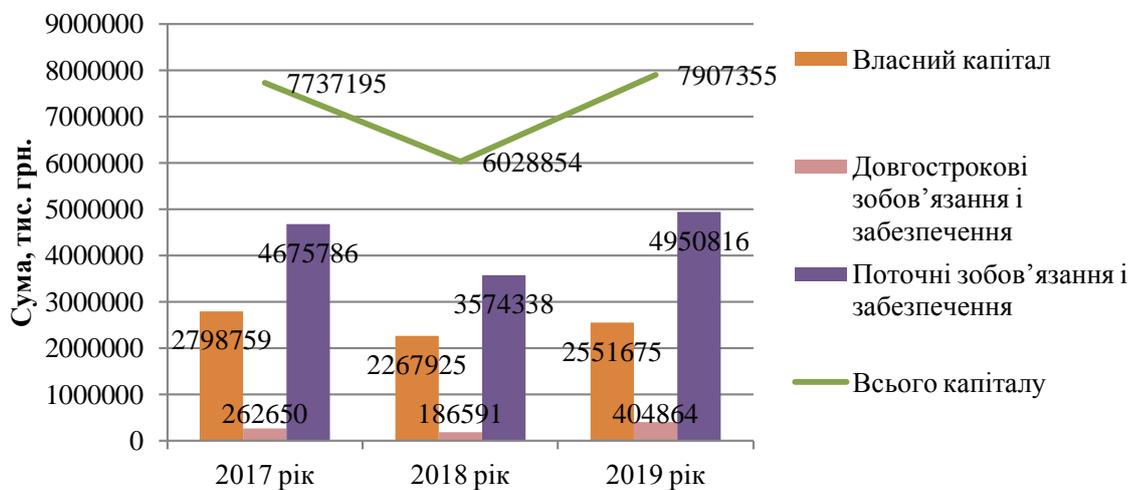

Рис. 2.4 Структурна динаміка капіталу АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Зміна обсягу власного капіталу протягом 2017-2018 років відбувалося внаслідок зміни обсягу нерозподіленого прибутку. Так, у 2018 році його обсяг скоротився на 18,97%, або на 530834 тис. грн., однак у 2019 році він зріс на 12,51%, і становив 2551675 тис. грн.. незважаючи на те, що обсяг нерозподіленого прибутку у 2019 році менший за 2017 рік, спостерігається тенденція до його зростання, і, відповідно, збільшення обсягу ресурсів, які керівництво компанія може інвестувати в її розвиток.

Частка довгострокових зобов'язань і забезпечень протягом досліджуваного періоду була невеликою і становила у 2017 році 3,39%, або 262650 тис. грн., у 2018 році зменшилася до 3,09%, а у 2019 році знову зросла до 5,12%, або 404864 тис. грн., що свідчить про те, що компанія АТ «Укрпошта» залучає ці кошти для покращення та модернізації необоротних активів.

Отже, у 2019 році відбулося покращення майнового стану АТ «Укрпошта» в порівнянні зі зменшенням величини майна у 2018 році. Специфіка діяльності визначає структуру майна, де переважає частка грошових коштів та їх еквівалентів. Варто проаналізувати динаміку та структуру фінансових ресурсів АТ «Укрпошта» з метою оцінки джерел фінансування майна підприємства.

2.2. Дослідження джерел фінансування активів АТ «Укрпошта»

Стан активів і наявність коштів для погашення зобов'язань можна оцінити з використанням вертикального і горизонтального аналізу не лише активів, а й капіталу підприємства.

Власний капітал – це власні джерела підприємства, які без визначення строку повернення внесені засновниками або залишені ними (засновниками) на підприємстві з уже оподаткованого прибутку. Власний капітал засновників (учасників) поділяється на дві частини: 1) зареєстрований; 2) незареєстрований. Перший – це статутний, або пайовий, капітал. Другий – додатковий, резервний, страховий капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток) [53].

Структура власного капіталу підприємства змінюється з кожним звітним періодом. Його збільшення є результатом ефективної господарської та фінансової діяльності і найбільше цікавить власників підприємства тому що свідчить про зростання майна, яке їм належить. Основу власного капіталу складає статутний капітал підприємства та нерозподілений прибуток. Проведемо аналіз структури власного капіталу згідно з даними першого розділу пасиву № 1 «Баланс» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура і динаміка власного капіталу компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Найменування статей	2017 рік		2018 рік		Відхилення (+,-) в			2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-) в		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зростан- ня, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зро- стання, %
Власний капітал	279875 9	100	226792 5	100	-530834	-	81,03	226792 5	100	255167 5	100	283750	-	112,51
1. Зареєстрований (пайовий) капітал	126455 9	45,18	126455 9	55,76	0	10,58	100,00	126455 9	55,76	126455 9	49,56	0	-6,20	100,00
2. Капітал у дооцінках	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
3. Додатковий капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
Всього інвестований капітал	126455 9	45,18	126455 9	55,76	0	10,58	100,00	126455 9	55,76	126455 9	49,56	0	-6,20	100,00
4. Резервний капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	153420 0	54,82	100336 6	44,24	-530834	-10,58	65,40	100336 6	44,24	128711 6	50,44	283750	6,20	128,28
Всього накопичений капітал	153420 0	54,82	100336 6	44,24	-530834	-10,58	65,40	100336 6	44,24	128711 6	50,44	283750	6,20	128,28
6. Неоплачений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
7. Вилучений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
Всього капітал у розпорядженні	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
8. Інші резерви	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
Сукупний капітал	773719 5	100	602885 4	100	-			602885 4	100	790735 5	100	-		
Частка власного капіталу в сукупному капіталі	-	36,17	-	37,62	-			-	37,62	-	32,27	-		

Загальна величина власного капіталу компанії АТ «Укрпошта» у 2017 році становила 2798759 тис. грн., що менше ніж у 2018 році на 530834 тис. грн., або на 19%, і становить 2267925 тис. грн.. У 2019 році цей обсяг, у порівнянні з 2018 роком, збільшився на 283750 тис. грн., або на 12,51%, і становив 2551675 тис. грн.. Обсяг інвестованого капіталу протягом досліджуваного періоду залишався незмінним і становив 1264559 тис. грн. (рис. 2.5).

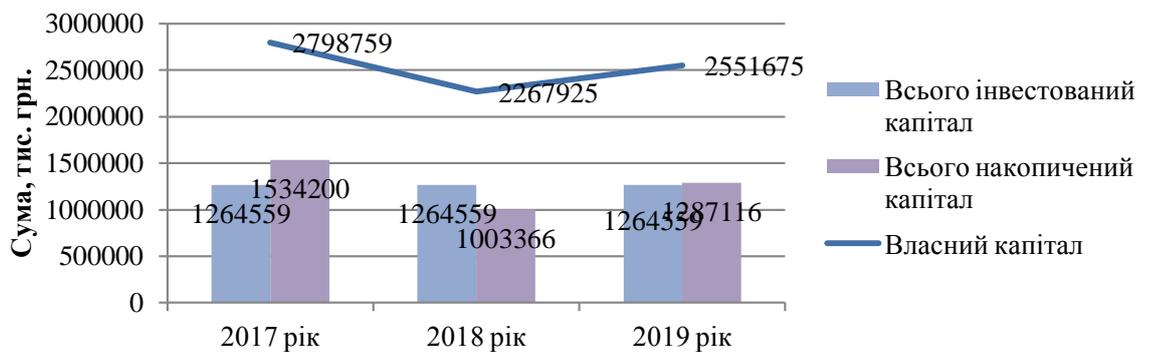

Рис. 2.5. Структурна динаміка власного капіталу АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

У 2017 році структура власного капіталу компанії виглядала наступним чином: на інвестований капітал припадало 45,18%, а на накопичений – 54,82%. У 2018 році відбулися зміни у структурі накопиченого капіталу, а саме обсяг нерозподіленого прибутку зменшився на 530834 тис. грн., або на 34,6%, і становив 1003366 тис. грн.. У 2019 році частка нерозподіленого прибутку становила 50,44%, а їх обсяг – 1287116 тис. грн., що на 28,28% більше, ніж у 2018 році. Тобто, на даний момент спостерігається тенденція до зростання обсягу капіталу, який керівництво компанії може інвестувати в розвиток компанії.

При цьому частка власного капіталу в сукупному капіталі скорочується протягом досліджуваного періоду. Так, у 2017 році його питома вага становила 36,17%, а у 2019 році вона зменшилася до 32,27%. Таким чином, в компанії АТ «Укрпошта» спостерігається залежність від позикового капіталу через недостатність власного капіталу.

Позиковий капітал – це сума коштів, яка формується за рахунок банківській: кредитів, одержаних підприємствам та інших тимчасово залучених: коштів. Позиковий капітал підприємства можна розділити на дві групи: довгострокові (відображаються в третьому розділі пасиву балансу) і короткострокові (відображаються в четвертому розділі пасиву балансу) кошти. До довгострокового належать ті позикові кошти, термін погашення яких перевищує дванадцять місяців. До короткострокового позикового капіталу можна зарахувати кредити, позики, а також вексельні зобов'язання з терміном погашення менше одного року та кредиторську заборгованість.

Необхідність залучення позикових коштів як джерела фінансування підприємств визначається характером кругообігу основних і оборотних коштів. Як правило, за рахунок власних оборотних коштів підприємства створюють мінімальні запаси товарно-матеріальних цінностей [54].

Аналізу підлягають дані II і III розділу пасиву форми №1 «Баланс» «Поточні зобов'язання» (рядки 1600 – 1695). Визначимо питому вагу окремих статей розділу в загальній сумі заборгованості, а також відхилення значень за цими статтями на кінець звітного періоду відносно початку (табл. 2.3).

Проаналізувавши структуру та динаміку позикового капіталу компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки було виявлено зменшення у 2018 році обсягу позикового капіталу та його збільшення у 2019 році. Так, у 2017 році обсяг позикового 4938436 тис. грн., у 2018 році цей обсяг зменшився на 23,84% і становив 3760929 тис. грн., а у 2019 році, порівняно з 2018 роком, збільшився на 42,4% і становив 5355680 тис. грн. (рис. 2.6).

Протягом 2017-2019 років найбільша частка позикового капіталу припадала на поточні зобов'язання і забезпечення. У 2017 році їх обсяг становив 94,68%, або 4675786 тис. грн.. У 2018 році їх обсяг зменшився на 23,5% і становив 3574338 тис. грн.. У 2019 році знову спостерігається зростання обсягу поточних зобов'язань на 38,51%, і становить 4950816 тис. грн.

Таблиця 2.3

Структура і динаміка позикового капіталу АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Найменування статей	2017 рік		2018 рік		Відхилення (+,-) в			2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-) в		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зростання, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зростання, %
Усього зобов'язань	4938436	100	3760929	100	-1177507	-	76,16	3760929	100	5355680	100	1594751	-	142,40
1. Довгострокові зобов'язання	262650	5,32	186591	4,96	-76059	-0,36	71,04	186591	4,96	404864	7,56	218273	2,60	216,98
1.1. Довгострокові кредити банків	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
1.2. Відстрочені податкові зобов'язання	235400	4,77	114263	3,04	-121137	-1,73	48,54	114263	3,04	208119	3,89	93856	0,85	182,14
1.3. Цільове фінансування	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
1.4. Страхові резерви	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
1.5. Інші довгострокові зобов'язання та забезпечення	27250	0,55	72328	1,92	45078	1,37	265,42	72328	1,92	196745	3,67	124417	1,75	272,02
2. Поточні зобов'язання	4675786	94,68	3574338	95,04	-1101448	0,36	76,44	3574338	95,04	4950816	92,44	1376478	-2,60	138,51
2.1. Короткострокові кредити банків	323878	6,56	112627	2,99	-211251	-3,56	34,77	112627	2,99	41939	0,78	-70688	-2,21	37,24
2.2. Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	38189	0,77	65993	1,75	27804	0,98	172,81	65993	1,75	98902	1,85	32909	0,09	149,87
2.3. Векселі видані	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
2.4. Заборгованість за товари, роботи, послуги	496625	10,06	541590	14,40	44965	4,34	109,05	541590	14,40	541110	10,10	-480	-4,30	99,91
2.5. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	233550	4,73	285247	7,58	51697	2,86	122,14	285247	7,58	920111	17,18	634864	9,60	322,57
2.6. Доходи майбутніх періодів	535897	10,85	364277	9,69	-171620	-1,17	67,98	364277	9,69	401630	7,50	37353	-2,19	110,25
2.7. Інші поточні зобов'язання та забезпечення	3047647	61,71	2204604	58,62	-843043	-3,09	72,34	2204604	58,62	2947124	55,03	742520	-3,59	133,68
Сукупний капітал	7737195	100	6028854	100	-	-	-	6028854	100	7907355	100	-	-	-
Частка позикового капіталу в сукупному капіталі	-	63,83	-	62,38	-	-	-	-	62,38	-	67,73	-	-	-

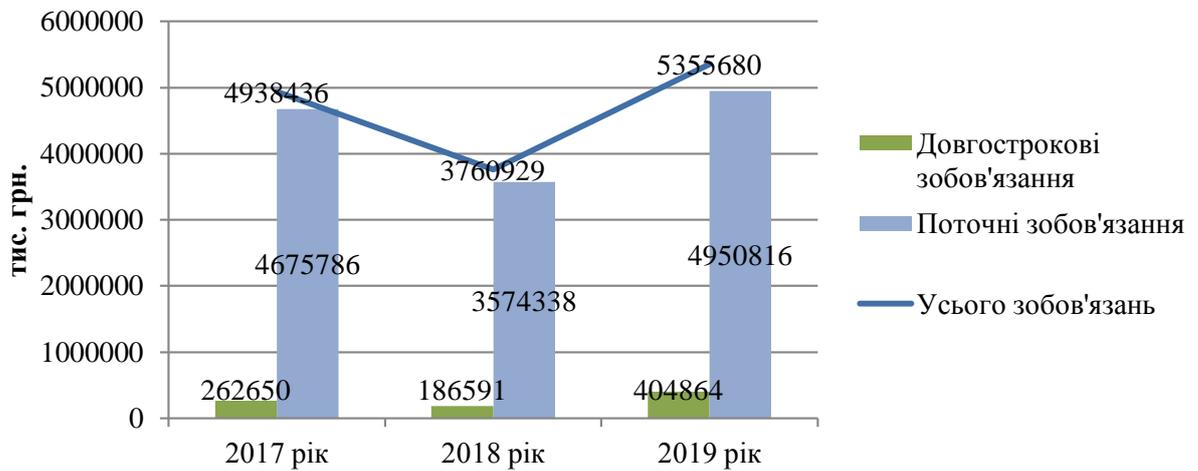

Рис. 2.6. Структурна динаміка позикового капіталу АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Зміна обсягів поточних зобов'язань у 2018 році пов'язана зі зменшенням обсягів короткострокових кредитів банків на 65,23%, тобто, компанія погасила більшу частину своїх боргів перед банками (рис. 2.7). Також на 32,02% зменшилися доходи майбутніх періодів та становили 364277 тис. грн., та інші поточні зобов'язання на 27,66%. Поряд з цим зросла заборгованість за товари, роботи, послуги на 9,05%, або на 44965 тис. грн. Тобто, компанія змогла погасити вагомому частину своїх поточних зобов'язань шлях погашення своїх боргів перед банками та інших своїх зобов'язань.

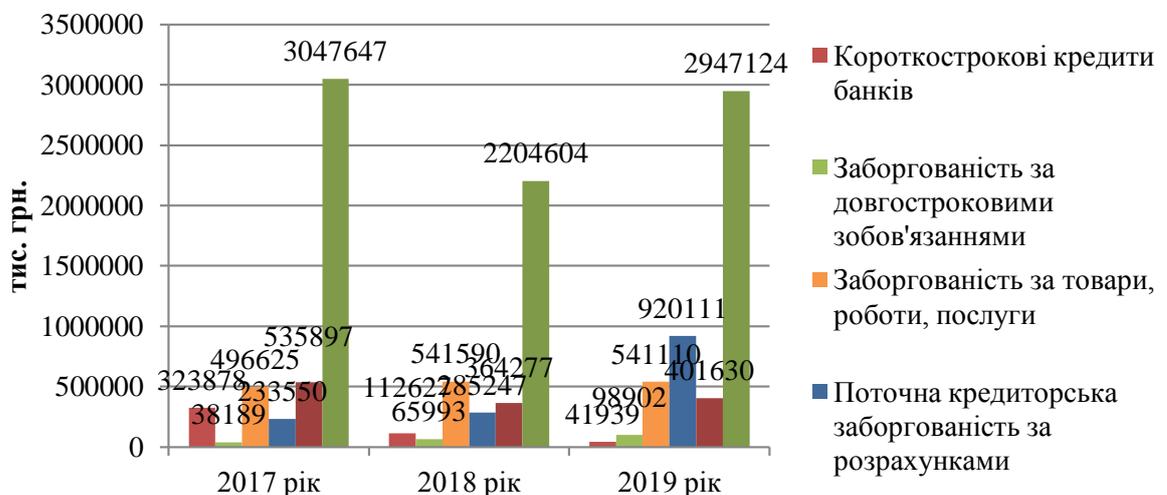

Рис. 2.7. Структурна динаміка поточних зобов'язань АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

У 2019 році знову відбувається збільшення обсягів поточних зобов'язань за рахунок збільшення у 3,22 рази своєї кредиторської заборгованості за розрахунками, яка становила 920111 тис. грн. Зокрема зріс обсяг нарахувань, з'явилися розрахунки з акціонерами в сумі 121607 тис. грн..

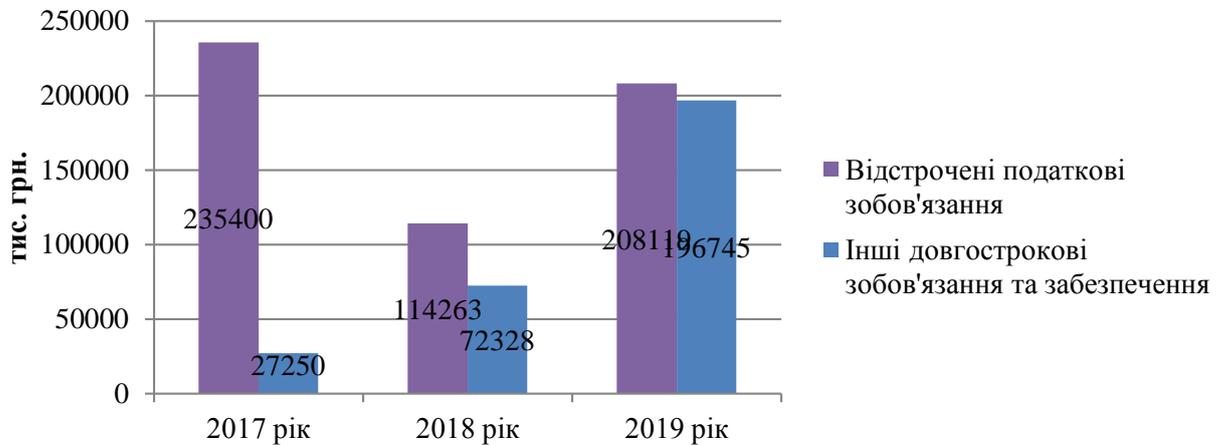

Рис. 2.8. Структурна динаміка довгострокових зобов'язань АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

На довгострокові зобов'язання припадає лише 5,32% у 2017 році, у 2019 році їх питома вага зростає до 7,56% і становить 404864 тис. грн..

У 2017 році найбільша частка довгострокових зобов'язань припадала на відстрочені податкові зобов'язання і становила 89,62% від їх загальної кількості. У 2018 році їх обсяг скорочується на 51,5% і становить 114263 тис. грн., тобто, компанія погасила половину своїх зобов'язань перед бюджетом. Однак у 2019 обсяг податкових зобов'язань знову зростає і становить 208119 тис. грн.

При цьому частка позикового капіталу в сукупному капіталі зростає протягом досліджуваного періоду. Так, у 2017 році його питома вага становила 63,83%, а у 2019 році вона зросла до 67,73%. Таким чином, в компанії АТ «Укрпошта» спостерігається проблеми з фінансовою незалежністю через велику частку позикового капіталу.

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості проводиться з метою визначення раціонального співвідношення дебіторської

й кредиторської заборгованості підприємства (з огляду на дотримання стабільності його фінансового стану та ефективного розвитку підприємства), а також виявлення можливості залучення додаткових джерел фінансування. Результати проведеного аналізу представлено в табл. 2.4-2.6.

Таблиця 2.4

Динаміка співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості
АТ «Укрпошта» у 2017 році

Найменування статей	На кінець року		Найменування статей	На кінець року		Зміни	
	абсолютне значення	питома вага		абсолютне значення	питома вага	Δ	%
Дебіторська заборгованість, усього	974762	100	Кредиторська заборгованість, усього	794990	100	179772	-
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	834658	85,63	1. За товари, роботи, послуги	496625	62,47	338033	23,16
2. По розрахунках	44423	4,56	2. По розрахунках	233550	29,38	-189127	-24,82
3. Інша дебіторська заборгованість	95681	9,82	3. Інша кредиторська заборгованість	64815	8,15	30866	1,66

Проаналізувавши співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки можна зробити наступні висновки. У 2017 році на дебіторську заборгованість припадало 974762 тис. грн., що на 179772 тис. грн. більше, ніж кредиторської заборгованості (табл. 2.4). Великі обсяги дебіторської заборгованості у 2017 році свідчать про проблеми з її погашенням, оскільки 85,63% її обсягу припадає на заборгованість за товари, роботи, послуги.

У 2018 році відбувається суттєве зниження дебіторської заборгованості на 624120 тис. грн., і становить 350642 тис. грн.. Зниження обсягу дебіторської заборгованості відбулося внаслідок погашення 81% заборгованості за товари, роботи, послуги (табл. 2.5). При цьому на 20,77% зросла заборгованість по розрахунках. Кредиторська заборгованість за 2018 рік зросла, порівняно з 2017 роком, на 25,74% і становить 999648 тис. грн.. Збільшення її обсягу відбулося внаслідок збільшення заборгованості за товари, роботи, послуги на 9%, а заборгованість по розрахунках – на 22,13%.

Таблиця 2.5

Динаміка співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості
АТ «Укрпошта» у 2018 році

Найменування статей	На кінець року		Найменування статей	На кінець року		Зміни	
	абсолютне значення	питома вага		абсолютне значення	питома вага	Δ	%
Дебіторська заборгованість, усього	350642	100	Кредиторська заборгованість, усього	999648	100	-649006	-
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	158358	45,16	1. За товари, роботи, послуги	541590	54,18	-383232	-9,02
2. По розрахунках	53649	15,30	2. По розрахунках	285247	28,53	-231598	-13,23
3. Інша дебіторська заборгованість	138635	39,54	3. Інша кредиторська заборгованість	172811	17,29	-34176	22,25

У 2019 році зріс обсяг дебіторської заборгованості на 25,28% і становить 439303 тис. грн., за рахунок збільшення обсягу заборгованості за товари, роботи, послуги до 275050 тис. грн., а заборгованість по розрахунках зменшилася до 37575 тис. грн (табл. 2.6). У 2019 році продовжує зростати обсяг кредиторської заборгованості. Так, порівняно з 2018 роком, він збільшився на 13,64%, і становить 1135950 тис. грн.

Таблиця 2.6

Динаміка співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості
АТ «Укрпошта» у 2019 році

Найменування статей	На кінець року		Найменування статей	На кінець року		Зміни	
	абсолютне значення	питома вага		абсолютне значення	питома вага	Δ	%
Дебіторська заборгованість, усього	439303	100	Кредиторська заборгованість, усього	1135950	100,00	-696647	-
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	275050	62,61	1. За товари, роботи, послуги	541110	47,64	-266060	14,98
2. По розрахунках	37575	8,55	2. По розрахунках	402808	35,46	-365233	-26,91
3. Інша дебіторська заборгованість	126678	28,84	3. Інша кредиторська заборгованість	192032	16,90	-65354	11,93

Постійне зростання кредиторської заборгованості є негативною тенденцією, оскільки компанія збільшує свою залежність від позикового капіталу, що може впливати на її фінансову залежність.

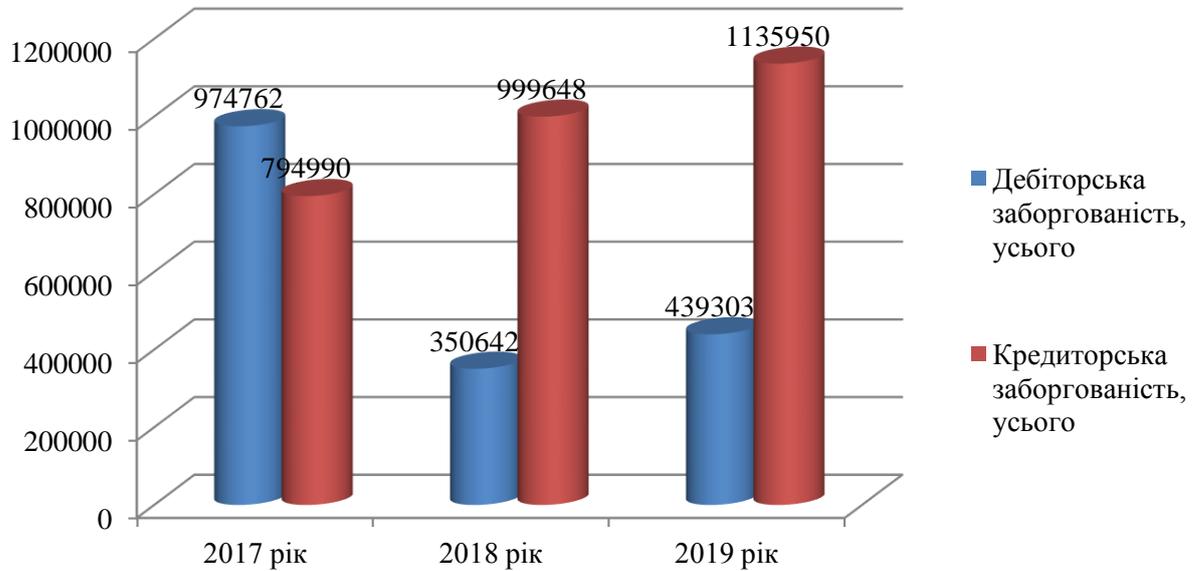

Рис. 2.9. Динаміка співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Проаналізувавши активи та пасиви компанії АТ «Укрпошта» можна зробити наступні висновки. Частка необоротних активів протягом досліджуваного періоду знаходиться на рівні 45%, тоді як на оборотні активи відповідно припадає 55%. Зважаючи на специфіку діяльності компанії це співвідношення є допустимим. Аналіз капіталу показав, що компанія, у своїй діяльності, спирається на поточні зобов'язання, частка яких становить 62,61% у 2019 році.

Аналіз динаміки співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості показав, що суттєво скоротився обсяг дебіторської заборгованості, що є результатом перегляду політики, щодо розрахунку з покупцями, та погашення більшої її частини. Однак спостерігається тенденція до збільшення обсягів кредиторської заборгованості, що може вплинути на фінансову стабільність компанії.

2.3. Оцінювання показників стану та ефективності використання майна АТ «Укрпошта»

Необоротні активи складають вагому частку майна підприємства. Тому оцінка їх стану та ефективності використання є важливим етапом аналізу (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Показники оцінки основних фондів АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп зростання, %	
				2018/2017	2019/2018
1. Показники оцінки забезпеченості підприємства основними фондами					
1.1. Фондомісткість (К _{ФМ})	0,59	0,48	0,43	82,47	89,25
1.2. Фондоозброєність (К _{ФО})	43,08	46,95	52,04	108,98	110,84
1.3. Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства (К _{ОЗ})	0,41	0,57	0,42	139,05	73,61
2. Показники оцінки стану та руху основних фондів					
2.1. Коефіцієнт зносу основних засобів (К _{ЗОЗ})	0,28	0,31	0,35	109,12	112,93
2.2. Коефіцієнт придатності основних засобів (К _{ПОЗ})	0,72	0,69	0,65	96,42	94,25
2.3. Коефіцієнт оновлення основних засобів (К _{ООЗ})	0,08	0,07	0,02	83,63	31,66
2.4. Коефіцієнт вибуття основних засобів (К _{ВОЗ})	0,00	0,00	0,00	32,37	3225,93
2.5. Коефіцієнт приросту основних засобів (К _{ПОЗ})	0,08	0,07	0,02	83,88	25,81
3. Показники оцінки ефективності використання основних фондів					
3.1. Фондоввідача (К _{ФВ}), грн.	1,70	2,06	2,31	121,25	112,05
3.2. Коефіцієнт рентабельності основних засобів (К _{РОЗ}), %	-0,07	-0,19	0,15	274,30	350,00
3.3. Інтегральний показник ефективності використання основних засобів (Іоз)	-	-	0,41	-	-

Проаналізувавши показники оцінки основних фондів компанії АТ «Укрпошта» можна зробити наступні висновки. Фондомісткість виробництва протягом досліджуваного періоду зменшилася 26,4% у 2019 році, порівняно з 2017 роком, і становила 0,43 грн./грн. (рис. 2.10). Тобто відбулося скорочення використання основних виробничих фондів для виробництва однієї гривні продукції, що свідчить про більш раціональне використання наявних ресурсів.

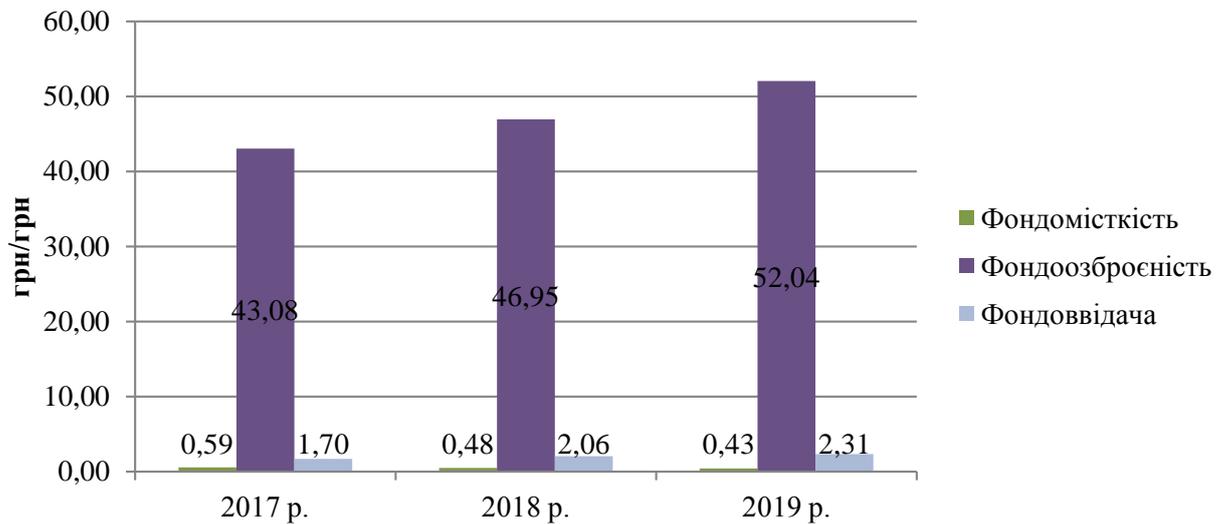

Рис. 2.10. Динаміка показників оцінки основних фондів АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Фондоозброєність персоналу, тобто його забезпеченість основними виробничими засобами зростає. Так, у 2017 році цей показник становив 43,08 грн./грн., у 2018 році – збільшився на 8,98% і становив 46,95 грн./грн., у 2019 році, порівняно з 2018 роком, збільшився на 10,8%, і дорівнював 52,04 грн./грн.. Зростання даного показника є позитивним фактором, оскільки зростає продуктивність праці робітників.

Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства у 2019 році, порівняно з 2017 роком, зросла на 2,3% і становить 0,42 грн./грн.. Тенденція до збільшення цього показника свідчить про нормальний виробничий потенціал компанії.

Проаналізувавши показники оцінки стану та руху основних фондів, ми бачимо, що коефіцієнт зносу основних засобів збільшувався протягом досліджуваного періоду. Так, у 2017 році він становив 0,28, тоді як у 2019 році збільшився на 23,24%. Це свідчить про погіршення стану матеріально-технічної бази компанії. Доповненням цього показника є коефіцієнт придатності основних засобів, який зменшується протягом 2017-2019 років, і, відповідно, показує зменшення частки основних засобів, придатних до експлуатації.

Поряд із цим спостерігається низький рівень приросту основних засобів: у 2017 році становить 0,08, тоді як у 2019 році зменшується до 0,02; який, окрім цього, демонструє тенденцію до зменшення, що свідчить про низький ступінь оновлення основних засобів, зважаючи на їх застарілість.

Протягом досліджуваного періоду фондвіддача компанії зростала. Так, у 2017 році цей показник становив 1,7 грн./грн., у 2018 році він зріс на 21,25% і становив 2,06 грн./грн., а у 2019 році – 2,31 грн./грн., що на 12,05% більше ніж у попередній період. Тобто спостерігається зростання ефективності використання основних засобів.

Зважаючи на те, що компанія протягом 2017-2018 років отримувала збиток як фінансовий результат діяльності, то отримані результати показали скільки збитку припадає на одиницю основних засобів компанії. Так, у 2017 році на кожну гривню основних засобів припадало 0,07 грн. збитку, а у 2018 році – 0,19 грн. (рис. 2.11).

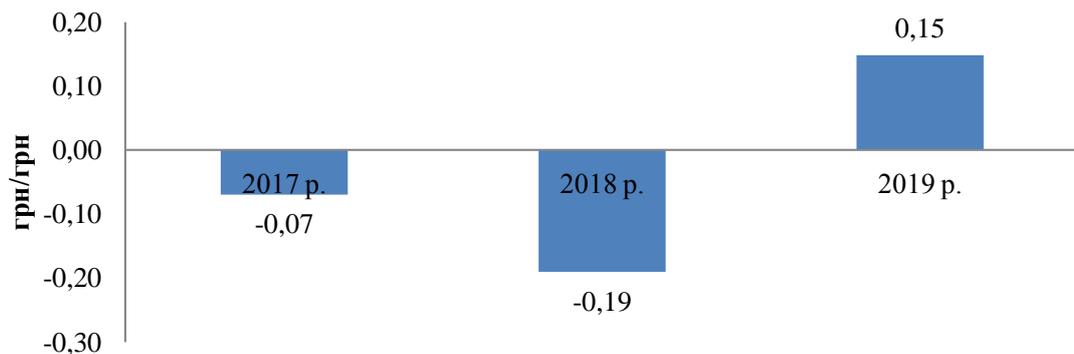

Рис. 2.11. Динаміка коефіцієнту рентабельності основних засобів АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

У 2019 році компанія стала прибутковою і, відповідно, на кожну гривню основних засобів припадало 0,15 грн. прибутку, що є позитивним фактором, оскільки компанія почала використовувати свої основні засоби набагато ефективніше.

Розрахунок показників ефективності використання оборотних активів наведені в таблиці 2.9, проаналізуємо їх і зробимо аналітичні висновки.

Таблиця 2.9

Аналіз ефективності використання оборотних активів АТ «Укрпошта»
за 2017-2019 роки

№ з/п	Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп зростання, %	
					2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів) (КООА)	1,60	2,04	2,29	127,42	112,43
2	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань (КОПЗ)	1,47	1,65	1,82	111,83	110,83
3	Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації (КОЗВ)	28,77	28,80	36,07	100,12	125,24
4	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів (Ковз) *Товз	47,10	45,89	54,91	97,43	119,64
5	Коефіцієнт оборотності готової продукції (КОГП) *ТОГП	741,49	918,52	1004,50	123,88	109,36
6	Коефіцієнт оборотності грошових засобів (КОГЗ) *ТОГЗ	2,37	2,81	2,82	118,78	100,16
7	Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість (Квідв.)	0,23	0,14	0,10	61,55	71,13
8	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (КОДЗ)	6,02	10,25	19,69	170,34	192,15
9	Період погашення (інкасації) дебіторської заборгованості, днів (ТОДЗ)	60,67	35,62	18,54	58,71	52,04
10	Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості (КПДЗ)	0,03	0,11	0,10	383,78	91,31
11	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (КОКЗ)	8,23	7,57	7,28	91,99	96,24
12	Рентабельність оборотних активів (Р)	-0,05	-0,15	0,12	288,65	280,00
13	Інтегральний показник ефективності оборотних активів	-	-	0,37	-	-

Оборотність поточних активів знаходиться на відносно непоганому рівні, однак в майбутньому необхідне зростання даного показника. У 2017 році цей показник становив 1,6 гривні доходу з кожної гривні оборотних активів, в 2018 році він досягнув рівня в 2,04 грн./грн., а в 2019 році збільшився ще на 12,43% і становив 2,29 грн./грн. (рис. 2.12).

У 2017 році оборотність поточних зобов'язань складала 1,47 грн./грн. У 2018 і 2019 роках цей показник зріс до 1,65 грн./грн. та 1,82 грн./грн. відповідно. Тобто, коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань є замалим, що є результатом їх занадто великого обсягу. Тому компанії необхідно зменшувати обсяг поточних зобов'язань, щоб мати можливість вчасно їх погашати.

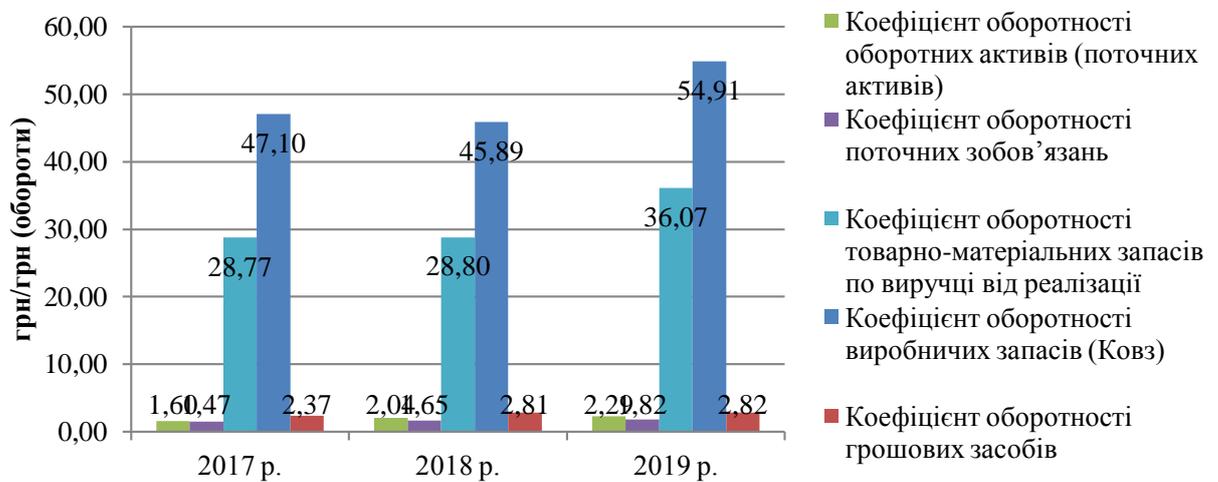

Рис. 2.12. Динаміка коефіцієнтів ефективності використання оборотних активів АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

У 2019 році, порівняно з 2017 роком, на 25,39% зріс обсяг виручки від реалізації, що припадає на 1 грн. засобів, інвестованих у запаси, і становить 36,07 грн./грн., тобто зростає ефективність використання запасів.

Коефіцієнт обігу виробничих запасів погіршилися після 2017 року, однак це зменшення не було дуже різким, і у 2018 році становив 45 обертів. Однак, уже у 2019 році цей показник збільшився до 54 обертів, тобто період виготовлення продукції зменшується, внаслідок чого запаси менший період часу залишаються незадіяними.

Високі показники оборотності готової продукції, а саме у 2017 році – 741 раз, а у 2019 році цей показник зріс до 1004 раз, вказують на ефективність збутової політики, ефективну політику взаємодії з покупцями, що призводить до мінімізації затрат на складування виготовленої продукції.

Також позитивною тенденцією є збільшення оборотності грошових коштів. Так, протягом 2017- 2019 років цей показник був на рівні 2 раз на рік, однак спостерігається тенденція до зростання їх оборотності.

У 2017 році компанія АТ «Укрпошта» на покриття дебіторської заборгованості відволікала 23% оборотних коштів. У 2018 та 2019 роках цей показник суттєво знизився та становив 14% та 10% відповідно (рис. 2.13), що свідчить про перегляд політики щодо дебіторської заборгованості та зменшення її кількості.

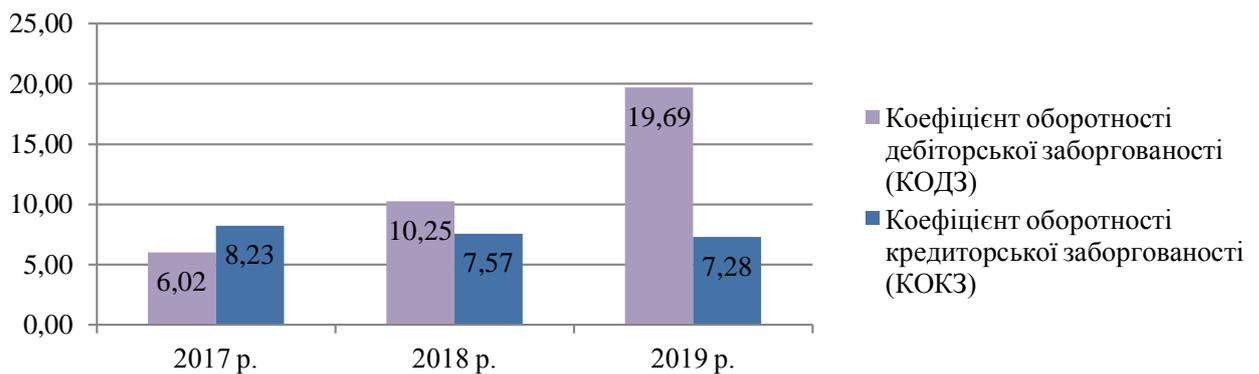

Рис. 2.13. Динаміка оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Так, після 2017 року спостерігається різке збільшення кількості разів трансформації дебіторської заборгованості в реальні грошові кошти у 2018 році до 10,25 раз, а в 2019 році – до 19,69 раз. Відповідно зменшився термін погашення дебіторської заборгованості з 60 днів у 2017 році до 18,5 днів у 2019 році, що 69,4% менше.

Коефіцієнт обігу кредиторської заборгованості у компанії АТ «Укрпошта» зменшився на 11,5% у 2019 році, у порівнянні з 2017 роком. Причиною цього стало непропорційне збільшення кредиторської заборгованості до доходів і, відповідно, збільшився час її погашення. Тобто компанія не може швидко погасити заборгованість перед постачальниками та кредиторами, що може привести до їх втрати у разі недомовленості про нові терміни, а також до зростання цін на кредитні ресурси.

Зважаючи на те, що компанія протягом 2017-2018 років отримувала збиток як фінансовий результат діяльності, то отримані результати показали скільки збитку припадає на одиницю оборотних активів компанії. Так, у 2017 році на кожну гривню оборотних активів припадало 0,05 грн. збитку, а у 2018 році – 0,15 грн. У 2019 році компанія стала прибутковою і, відповідно, на кожну гривню оборотних активів припадало 0,12 грн. прибутку, що є позитивним фактором, оскільки компанія почала використовувати свої оборотні активи набагато ефективніше.

Аналіз використання основних фондів свідчить про зростання ефективності використання наявних ресурсів. Також зросла фондоозброєність, що свідчить про зростання продуктивності праці робітників. Поряд із цим, спостерігається погіршення стану матеріально-технічної бази компанії, коефіцієнт придатності основних засобів зменшується протягом 2017-2019 років, і, відповідно, показує зменшення частки основних засобів, придатних до експлуатації.

Протягом досліджуваного періоду зросла оборотність оборотних активів, що свідчить про збільшення ефективності їх використання і, відповідно, зростання їх прибутковості.

2.4. Вплив майнового стану на ліквідність, платоспроможність і прибутковості АТ «Укрпошта»

Від майнового стану, структури, динаміки та ефективності використання майна підприємства залежить його ліквідність, платоспроможність і у кінцевому підсумку прибутковість діяльності. У цьому контексті аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства дозволить оцінити вплив його майнового стану на ключові фінансові показники діяльності.

Ліквідність підприємства свідчить про наявність грошових коштів для термінового виконання фінансових зобов'язань даного періоду. Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів активу, згрупованих за рівнем їх-

ньої ліквідності, із зобов'язаннями за пасивом, об'єднаними за строками їх погашення і в порядку зростання цих строків [55].

Платоспроможність — це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання. Розрізняють поточну платоспроможність, що склалася на певний момент часу, і перспективну платоспроможність, що очікується в короткостроковій та довгостроковій перспективі [56].

Для визначення ліквідності балансу усі активи підприємства поділяються на групи залежно від ступеня їх ліквідності, тобто від здатності та швидкості перетворення в грошові кошти, а пасиви – за терміновістю їхньої оплати (табл. 2.10). Далі слід порівняти підсумки наведених груп по активу і пасиву. Баланс є абсолютно ліквідним, коли виконуються наступне співвідношення:

$$\left. \begin{array}{l} A1 \geq П1 \\ A2 \geq П2 \\ A3 \geq П3 \\ A4 \leq П4 \end{array} \right\} \quad (2.1)$$

Зіставлення першої та другої груп активів із першими двома групами пасивів дозволяє оцінити поточну ліквідність, яка свідчить про платоспроможність підприємства на найближчий час. Порівняння активів (А3), що повільно реалізуються з довгостроковими пасивами (П3) відображає перспективну ліквідність – прогноз платоспроможності на основі порівняння майбутніх надходжень і платежів.

Порівняння високоліквідних активів з найбільш строковими зобов'язаннями протягом 2017-2019 років показало, що у 2017 році перша група пасивів більша за першу групу активів на 1044358 тис. грн., у 2018 році – на 1184510 тис. грн., а у 2019 році більша на 19,95%, або на 733208 тис. грн. Порівняння групи А2 Активи, що швидко реалізуються, з групою П2 Короткострокові пасиви протягом 2017-2019 років показало, що у 2017 році друга група активів більша за другу групу пасивів на 612695 тис. грн., у 2018 році – на 172022 тис. грн., а у 2019 році більша на 67,94%, або на 298462 тис.грн.

Таблиця 2.10

Баланс ліквідності компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Актив	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Пасив	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Надлишок +,-		
								2017 рік	2018 рік	2019 рік
Група А1 Грошові кошти	2982647	1846931	3675137	Група П1 Поточні зобов'язання Кредит. заборгован. за товари, роботи, послуги	4027005	3031441	4408345	-1044358	-1184510	-733208
Група А2 Дебіторс. заборгованість, Гото- ва продукція	974762	350642	439303	Група П2 Коротко- строкові кредити банку	362067	178620	140841	612695	172022	298462
Група А3 Виробничі запаси, незаверш. ви- робництво	267604	278108	235967	Група П3 Довгостро- кові зобов'язання	549364	550868	806494	-281760	-272760	-570527
Група А4 Необоротні активи	3512182	3553173	3556948	Група П4 Власний капітал	2798759	2267925	2551675	713423	1285248	1005273
Баланс гр. 1+2+3+4	7737195	6028854	7907355	Баланс гр.1+2+3+4	7737195	6028854	7907355	-	-	-

Зіставлення першої і другої групи активів з першими двома групами пасивів показало, що протягом досліджуваного періоду компанія має проблеми з поточною ліквідністю. Тобто, оборотних активів недостатньо для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями (рис. 2.14). Це веде до зниження довіри до компанії з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів. Крім цього, проблеми з платоспроможністю ведуть до збільшення вартості позикових коштів і, як результат, до прямих фінансових втрат.

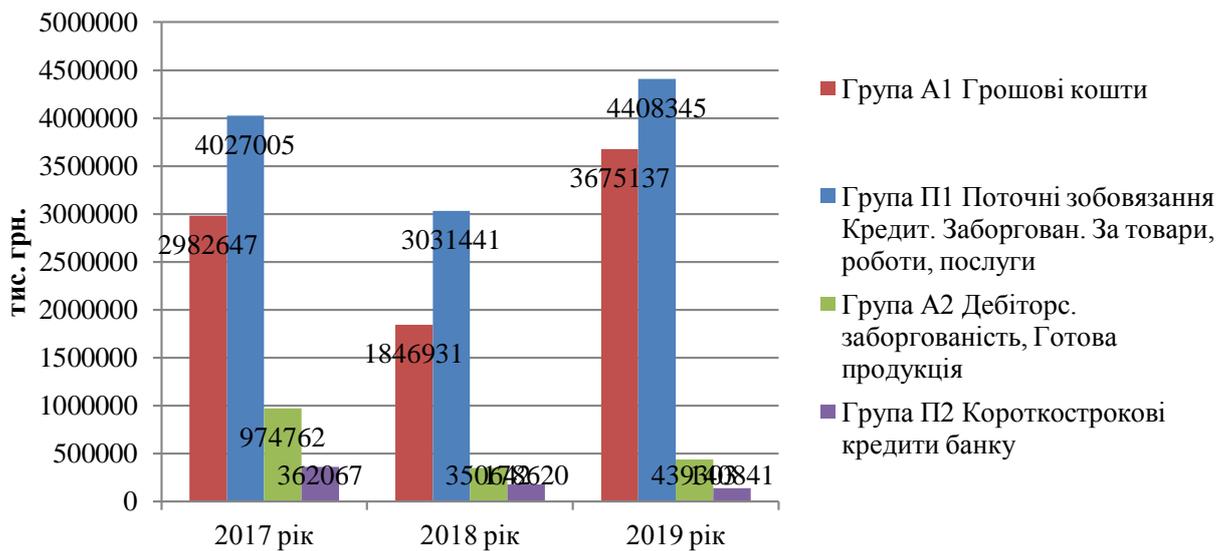

Рис. 2.14. Динаміка співвідношення першої та другої груп активів із пасивами АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

У 2017 році група ПЗ Довгострокові пасиви була більшою за групу АЗ Активи, що повільно реалізуються на 281760 тис. грн., а у 2019 році ця різниця зросла до 570527 тис. грн. (рис. 2.15). Таким чином у компанії спостерігаються проблеми з довгостроковою ліквідністю, тобто існують проблеми з погашенням коштів, залучених на тривалий термін.

Однак, компанія може фінансувати необоротні активи за рахунок власного капіталу. Так, величина групи А4 Власний капітал у 2017 році більша за групу П4 Необоротні активи на 713423 тис. грн., а у 2019 році ця різниця зростає до 1005273 тис. грн..

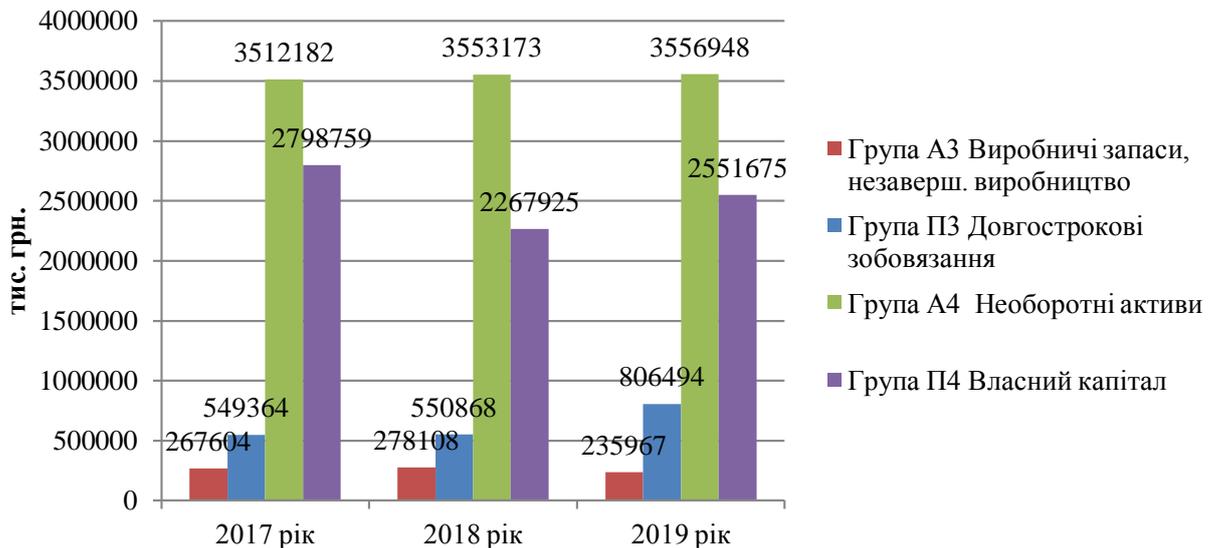

Рис. 2.15. Динаміка співвідношення третьої та четвертої груп активів із пасивами АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Кожна частина оборотного капіталу підприємства, має власну ліквідність, тобто здатністю перетворюватися за визначений термін у грошову форму, при відношенні до суми короткострокових зобов'язань показує, яку частку короткострокових зобов'язань підприємство «покриє».

Таблиця 2.11

Динаміка показників ліквідності та платоспроможності компанії
АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

№ з/п	Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп зростання, %	
					2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7
Показники ліквідності						
1	Власний оборотний капітал (ВОК)	-463694	-1112484	-614513	239,92	55,24
2	Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття)	0,96	0,77	0,96	80,12	124,00
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,90	0,68	0,90	75,93	132,11
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,68	0,58	0,81	84,67	140,41
5	Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	0,06	0,09	0,05	142,10	59,87
6	Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	0,22	0,11	0,10	49,18	88,41

Продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5	6	7
Показники платоспроможності						
7	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	-0,11	-0,45	-0,14	410,49	31,36
8	Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства	1,57	1,60	1,48	102,32	92,10
9	Коефіцієнт фінансового лівериджу	0,09	0,08	0,16	87,67	192,85
10	Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності	0,48	0,34	0,52	70,04	155,26
11	Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості	0,19	0,30	0,28	158,17	94,87
12	Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами	-0,26	-0,57	-0,40	220,71	69,74

Досліджувана компанія має від'ємне значення власного оборотного капіталу протягом усього досліджуваного періоду, тобто різниця між поточними активами і поточними зобов'язаннями у 2017 році становить 463694 тис. грн., тоді як у 2019 році цей показник зростає і становить 614513 тис. грн., що свідчить про те, що у компанії недостатньо коштів для забезпечення безперебійної діяльності за рахунок постійних фінансових ресурсів. Це створює ризик втрати ліквідності і стійкості.

Рівень ліквідності компанії вважається достатнім, якщо коефіцієнт загальної ліквідності більше за 2 грн./грн. Аналізуючи отримані дані, ми бачимо, що у 2017 році – це 0,96 грн./грн., у 2018 році відбувається зниження показника до 0,77 грн./грн., тоді як в 2019 році цей показник зріс до 0,96 грн./грн. (рис. 2.16), що є критичним значення для цього показника, тобто оборотних активів недостатньо для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями. Це веде до зниження довіри до компанії з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів. Крім цього, проблеми з платоспроможністю ведуть до збільшення вартості позикових коштів і, як результат, до прямих фінансових втрат.

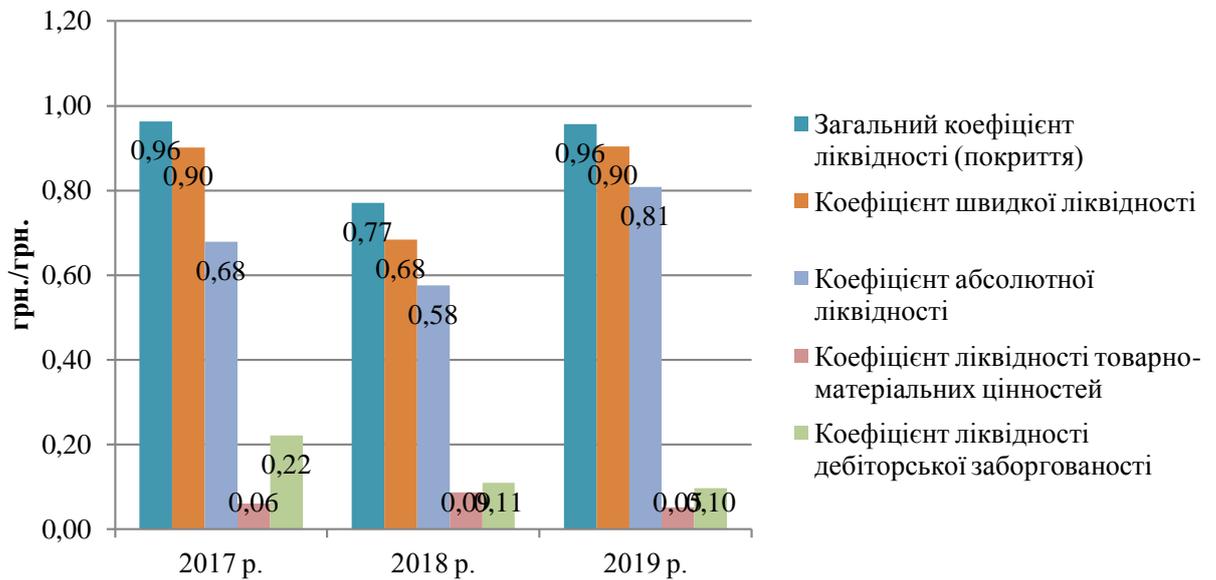

Рис. 2.16. Динаміка показників ліквідності АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Для всіх прорахованих років коефіцієнт швидкої ліквідності вищий за мінімальне значення в 0,8 грн./грн.. У 2017 році він становив 0,9 грн./грн., що є достатнім рівнем швидкої ліквідності компанії. У 2017 році цей показник знизився і становив уже 0,68 грн./грн.. У 2018 році на 1 грн. поточних зобов'язань компанія мала уже 0,9 грн. високоліквідних активів, що свідчить про те, що компанія, у разі необхідності, зможе погасити свої поточні зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.

Нормативним значенням для коефіцієнту абсолютної ліквідності є значення більше 0,2 грн./грн. Отримані значення показують, що в проаналізованій період показник абсолютної ліквідності значно перевищує норму, і становить у 2017 році – 0,68 грн./грн., у 2017 році – 0,58 грн./грн. та 0,81 грн./грн. у 2018 році, що більше за оптимальне значення. Це може вказувати на проблеми в компанії і свідчити про неефективну стратегію управління фінансовими ресурсами, тобто вони не генерують дохід компанії. Тому занадто високий показник абсолютної ліквідності говорить

про те, що значна частина капіталу відволікається на формування непродуктивних активів.

Ступінь покриття поточних зобов'язань запасами є незначною і становить у 2017 році 0,06 грн./грн., а у 2019 році зменшується до 0,05 грн./грн., тобто компанія не може покладатися на запаси для погашення поточних зобов'язань.

У 2017 році на кожну гривню поточних зобов'язань припадало 0,22 грн. надходжень від дебіторів, які вони могли використати для їх погашення. В подальшому спостерігається зменшення розмірів покриття, і у 2019 році їх розмір становить 0,1 грн./грн.

Через недостатність власних оборотних коштів, коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, нормативне значення якого має бути більшим за 0,5 грн./грн., не відповідає нормативним значенням і дорівнює у 2017 році -0,11 грн./грн., а у 2019 році збільшується до 0,14 грн./грн. (рис. 2.17), що свідчить про значну залежність від зовнішніх кредиторів.

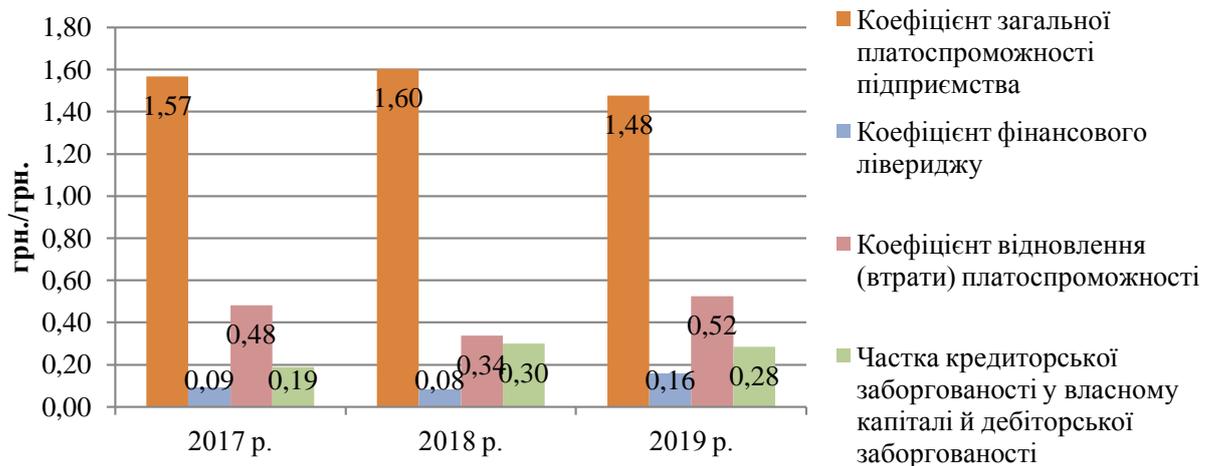

Рис. 2.17. Динаміка показників платоспроможності АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Аналіз коефіцієнта загальної платоспроможності показав, що компанія може покрити всі свої зобов'язання наявними активами. Так, у 2017 році ак-

тиви перевищували зобов'язання у 1,57 рази, а у 2019 році зменшилося до 1,48 рази. Тобто, спостерігається скорочення здатності компанії погашати свої зобов'язання.

Протягом 2017-2019 років спостерігається зростання коефіцієнту фінансового левериджу, який характеризує можливість погашення довготермінових позик і здатність підприємства функціонувати тривалий час. Так, у 2017 році цей показник становив 0,09 грн./грн., у 2018 році зменшився до 0,08 грн./грн., а у 2019 році збільшився до 0,16 грн./грн.. Зростання величини цього показника є ризиковим для підприємства через ризик неповернення довгострокових зобов'язань.

Оскільки коефіцієнти поточної ліквідності та забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами нижчі за нормативні, то проаналізуємо коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності. Оскільки отримані дані нижчі за одиницю, то можна зробити висновок, що компанія в найближчий час не має можливості відновити свою платоспроможність, однак спостерігається тенденція до збільшення даного показника.

Протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання частки кредиторської заборгованості у власному капіталі та дебіторській заборгованості. Так, у 2017 році вона становила 0,19 грн./грн., у 2018 році збільшилася на 58,17% і становила 0,3 грн./грн., а у 2019 зменшилася до 0,28 грн./грн., що є негативною тенденцією, оскільки у компанії спостерігається проблеми з платоспроможністю.

Отже, в цілому компанія АТ «Укрпошта» має проблеми з ліквідністю та платоспроможністю. Так, протягом досліджуваного періоду спостерігається значний дефіцит власного оборотного капіталу. Рівень загальної ліквідності суттєво нижчий за норму, що веде до зниження довіри з боку кредиторів та постачальників через невпевненість в тому, що компанія поверне борги. Однак при цьому значення швидкої ліквідності знаходиться в межах норми, а коефіцієнт абсолютної ліквідності суттєво перевищує норму, що свідчить про неефективне управління фінансовими ресурсами. Аналіз

платоспроможності показав, скорочення коефіцієнту платоспроможності, а аналіз можливості її відновлення показав, що компанія в найближчий час не має можливості відновити свою платоспроможність.

Узагальнюючим фінансовим показником діяльності підприємства є його прибуток, який формується як фінансовий результат за всіма видами його діяльності: операційній, інвестиційній, фінансовій. Операції формування та розподілу прибутку підприємства відображаються у звіті про фінансові результати підприємства (форма №2) [59]. Динаміку проведення операцій формування і розподілу прибутку підприємства проаналізуємо в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Аналіз формування та розподілу прибутку компанії АТ «Укрпошта» за
2017-2019 роки

№ з/п	Показник	Рядок Ф№2	Ро- зраху- нок	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Абс. відч. (6- 5)	Абс. відч. (7- 6)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		537725 3	679153 6	7777843	1414283	986307
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050		519809 9	636405 0	6596957	1165951	232907
3	Валовий прибуток	2090	(p1-p2)	179154	427486	1180886	248332	753400
4	Інші операційні доходи	2120		299855	43292	713311	-256563	670019
5	Сумарні операційні доходи	(2000+2120)	(p1+p4)	567710 8	683482 8	8491154	1157720	1656326
6	Адміністративні витрати	2130		361655	817456	1014143	455801	196687
7	Витрати на збут	2150		227014	180418	188026	-46596	7608
8	Інші операційні витрати	2180		102962	130672	190374	27710	59702
9	Сумарні операційні витрати	(2050+2130+ 2150+2180)	(p2+p6 +p7+p8)	588973 0	749259 6	7989500	1602866	496904
10	Прибуток від операційної діяльності	2190	(p5-p9)	-212622	-657768	501654	-445146	1159422
11	Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності	(2200+2220+ 2240)		43267	155783	93998	112516	-61785
12	Витрати від інвестиційної та фінансової діяльності	(2250+2255+ 2270)		50085	125009	96439	74924	-28570
13	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	2290	(p10+p 11-p12)	-219440	-626994	499213	-407554	1126207
14	Витрати з податку на прибуток	2300		41960	119213	93856	77253	-25357
15	Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	(p13- p14)	-177480	-507781	405357	-330301	913138
16	Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		0	0	0	0	0
17	Сукупний дохід	2465	(p15+p 16)	-177480	-507781	405357	-330301	913138

Аналіз формування та розподілу прибутку компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки показав наступні результати. Величина чистого доходу від реалізації продукції у 2018 році збільшилася на 26,3% або 1414238 тис. грн., а у 2019 році, порівняно з 2018 роком, відбулося збільшення на 14,52% і становило 7777843 тис. грн. (рис. 2.18). При цьому, собівартість реалізованої продукції у 2018 році збільшилася на 22,43%, а у 2019 році зростання обсягу було на рівні 3,65% або на 232907 тис. грн.. Внаслідок цього валовий прибуток у 2018 році склав 427486 тис. грн., що на 238,61% більше, ніж у 2017 році. У 2019 році ця величина зросла на 276,24% і становила 1180886 тис. грн.. Зростання обсягу валового прибутку є позитивним фактором, оскільки компанія зменшує витрати поряд зі збільшенням доходу від реалізації.

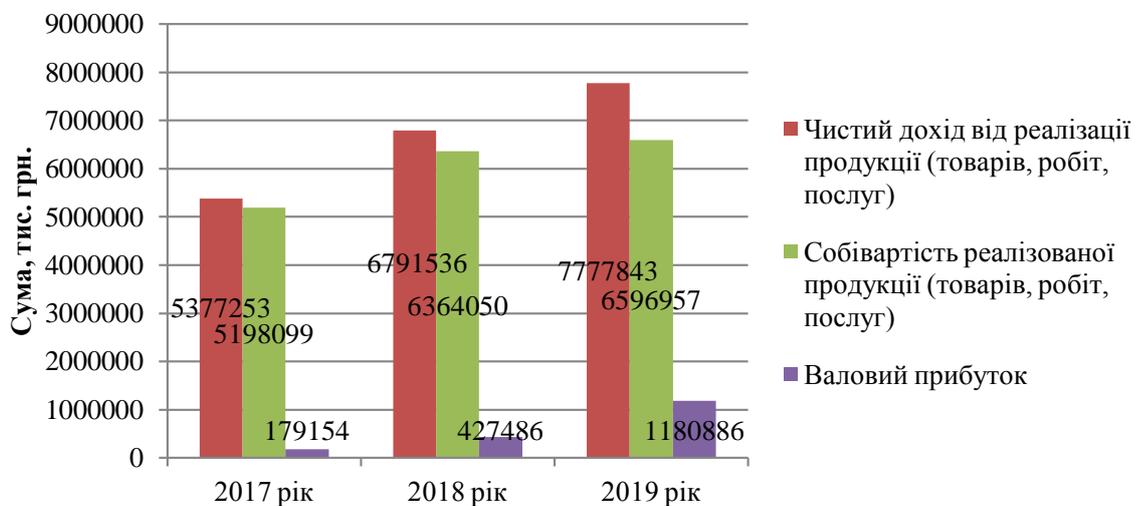

Рис. 2.18. Динаміка чистого доходу, собівартості та валового прибутку АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Інші операційні доходи протягом досліджуваного періоду зростали. Так, зростання у 2019 році, порівняно з 2017 роком, склало 237,89% або 413456 тис. грн., і становило 713311 тис. грн.. Загальна сума операційних витрат у 2017 році склала 5677108 тис. грн., що на 20,39% менше, ніж у 2018 році, де сума становить 6834828 тис. грн.. у 2019 році ця сума зросла на 1656326 тис. грн. і становила 8491154 тис. грн.

Сумарні операційні витрати у 2017 році склали 5889730 тис. грн., з яких на адміністративні витрати припадало 361655 тис. грн., на витрати на збут – 227014 тис. грн., а на інші операційні витрати – 102962 тис. грн. (рис. 2.19). У 2018 році сумарні операційні витрати зросли на 27,22% і становили 7492596 тис. грн. Зростання відбулося за рахунок збільшення на 226% обсягу адміністративних витрат та на 26,91% інших операційних витрат. У 2019 році обсяг сумарних операційних витрат склав 7989500 тис. грн., що на 6,63% більше, ніж у 2018 році, що є позитивним фактором поряд зі збільшенням сумарних операційних доходів на 24,23%. Динаміка зростання адміністративних витрат зменшилася до 24,06%, внаслідок чого їх сума склала 1014143 тис. грн.

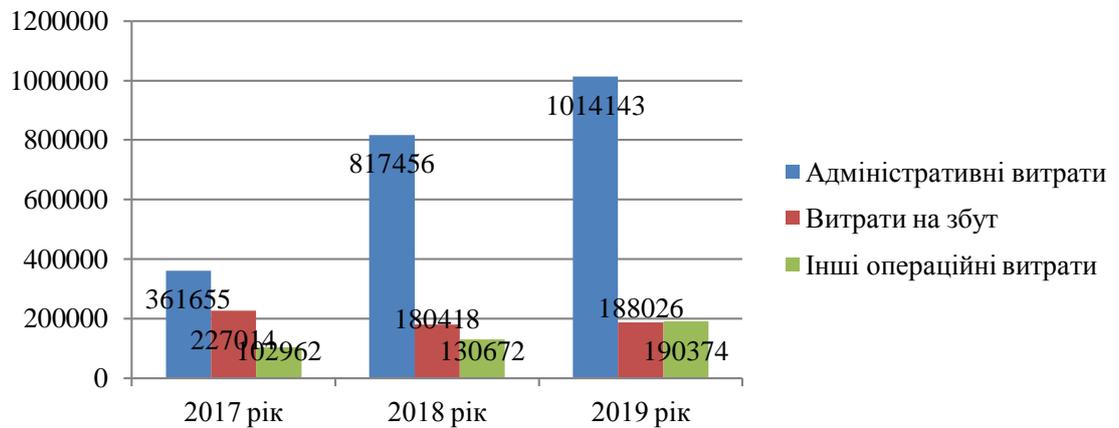

Рис. 2.19. Динаміка операційних витрат АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

У 2017 році компанія отримала збиток від операційної діяльності у розмірі 212622 тис. грн.. У 2018 році збиток зріс на 309,36% і склав 657768 тис. грн.. У 2019 році компанія отримала прибуток від операційної діяльності у 501654 тис. грн., що свідчить про оптимізацію діяльності компанії, внаслідок чого вона за основним видом діяльності.

Величина доходу від інвестиційної та фінансової діяльності протягом досліджуваного періоду зросла на 117,25%, до 93998 тис. грн. У свою чергу витрати від даних видів діяльності у 2019 році, порівняно з 2017 роком, зросли на 92,55%, до 96439 тис. грн.. Тобто, темп приросту доходів від інвестиційної та фінансової

діяльності більший за витрати по цих видах діяльності, що свідчить про ефективність діяльності менеджерів в цих напрямках.

За результатами своєї діяльності компанія мала наступний фінансовий результат від звичайно діяльності до оподаткування. У 2017 році вона отримала збиток у розмірі 219440 тис. грн., у 2018 році він збільшився на 185,73% і становив 626994 тис. грн., а у 2019 році компанія отримала прибуток у розмірі 499231 тис. грн. (рис. 2.20).

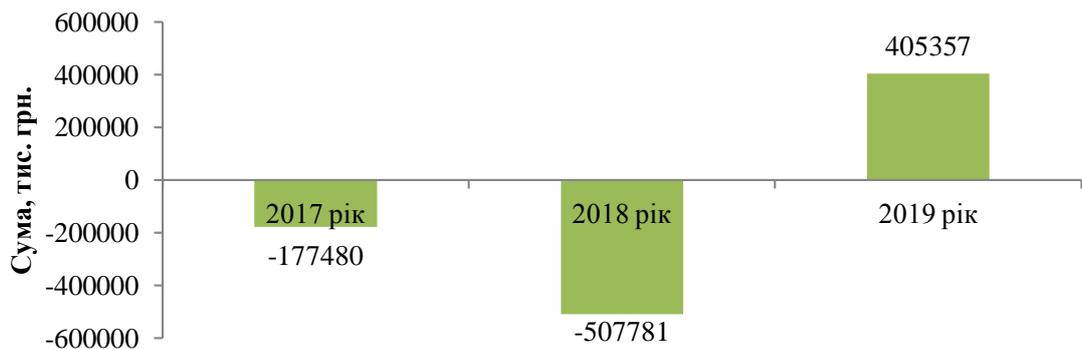

Рис. 2.20 Динаміка чистого фінансового результату АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Сукупний збиток, який компанія АТ «Укрпошта» отримала у 2017 році у розмірі 117480 тис. грн., значно зріс у 2018 році на 186,1% і становив 507781 тис. грн., а у 2019 році компанія отримала сукупний дохід в сумі 405357 тис. грн..

За результатами виконано аналізу дамо оцінку динаміки доходів та витрат підприємства, які безпосередньо впливають на формування його чистого прибутку, та проаналізуємо динаміку окремих показників доходів і витрат підприємства за досліджуваний період у таблиці 2.13.

Провівши аналіз динаміки показників дослідження доходів і витрат компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки можна зробити наступні висновки. У зв'язку з тим, що у 2017 та 2018 роках компанія була збитковою, то її активи, продажі та витрати є нерентабельними. Так, у 2017 році цей показник був на рівні -0,03 грн./грн., у 2018 році цей показник збільшився на 182,69% і становив -0,09 грн./грн.. у 2019 році з кожної гривні активу компанія отрима-

ла 0,06 грн. доходу. У 2017 році кожна гривня продажів генерувала 0,04 грн. збитку, а у 2019 році цей показник склав 0,05 грн. прибутку, який отримала компанія. Аналогічна ситуація і з рентабельністю витрат, коли у 2017 році на кожен гривню понесених витрат припадало 0,04 грн. збитку, а у 2019 році кожна гривня витрат генерувала 5 копійок доходу. При цьому на виручку від реалізації припадало 94% в загальній величині доходів, а у 2019 році виручка від реалізації в 1 грн. доходів зменшилася на 3,62%. Доходи на 1 грн. активів у 2019 році, порівняно з 2017 роком, 46,67%, і становили 1,23 грн./грн. При цьому збільшилася і доходи на 1 грн. витрат, і у 2019 році цей показник становив 1,05 грн./грн.

Таблиця 2.13

Аналіз динаміки показників дослідження доходів і витрат компанії

АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Показник	2017 рік, тис. грн.	2018 рік, тис. грн.	Відхилення (+,-), тис. грн.	Темп росту, %	2018 рік, тис. грн.	2019 рік, тис. грн.	Відхилення (+,-), тис. грн.	Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Доходи	5720375	6990611	1270236	122,21	6990611	8585152	1594541	122,81
2. Витрати	5939815	7617605	1677790	128,25	7617605	8179795	562190	107,38
3. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності (п.1-п.2)	-219440	-626994	407554	285,72	-626994	405357	1032351	164,65
4. Середньорічна вартість активів	6809904	6883025	73120,5	101,07	6883025	6968105	85080	101,24
5. Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	5377253	6791536	1414283	126,30	6791536	7777843	986307	114,52
6. Рентабельність активів, % (п.3 : п.4)	-0,03	-0,09	0,06	282,69	-0,09	0,06	0,15	163,86
7. Рентабельність продаж, % (п.3 : п.5)	-0,04	-0,09	0,05	226,22	-0,09	0,05	0,14	156,45
8. Рентабельність витрат, % (п.3 : п.2)	-0,04	-0,08	0,05	222,79	-0,08	0,05	0,13	160,21
9. Виручка від реалізації в 1 грн. доходів (п.5 : п.1)	0,94	0,97	0,03	103,35	0,97	0,91	-0,07	93,25
10. Доходи на 1 грн. активів (п.1 : п.4)	0,84	1,02	0,18	120,91	1,02	1,23	0,22	121,31
11. Доходи на 1 грн. витрат (п.1 : п.2)	0,96	0,92	-0,05	95,29	0,92	1,05	0,13	114,37

Підсумовуючи отримані результати можна зробити висновок, що протягом 2017-2018 років компанія отримувала збитки, при чому їх величина суттєво зрос-

ла у 2018 році. У 2019 році компанія починає отримувати прибуток, який практично дорівнює сумі збитків у 2018 році.

Отже, АТ «Укрпошта» має проблеми з ліквідністю та платоспроможністю, а аналіз коефіцієнта відновлення (втрати) платоспроможності показав те, що компанія в найближчий час не має можливості відновити свою платоспроможність, однак спостерігається тенденція до збільшення даного показника. Оцінка ефективності управління активами і визначення потенційних можливостей її підвищення показала позитивну тенденцію до збільшення оборотності активів, кредиторської та дебіторської заборгованості. У зв'язку з тим, що у 2017 та 2018 роках компанія була збитковою, то її активи, продажі та витрати є нерентабельними. Проте ситуація дещо покращилася у 2019 році з отриманням прибутку, але в цілому не можна стверджувати, що ефективність використання майна є достатньою зважаючи на специфіку діяльності досліджуваного підприємства та потенціал його діяльності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічні напрями зміцнення майнового потенціалу підприємства

Забезпечення ефективного функціонування підприємств у кризових умовах потребує нових підходів до системи управління. Важливого значення для реалізації цих процесів набуває фінансовий аналіз, який дає змогу об'єктивно оцінювати діяльність підприємств, обґрунтувати і швидко реагувати на зміни ринкового середовища.

Основною метою аналізу майнового стану підприємства є пошук можливостей покращання результатів роботи підприємства, підвищення його ефективності на основі формування оптимальної структури майна, підвищення ефективності його використання та раціонального управління майновим потенціалом підприємства.

Процес управління майновим потенціалом – це сукупність спланованих дій, які спрямовані на активізацію комплексного ефективного розвитку підприємства, задоволення потреб власників та персоналу, а також на збереження та раціональне використання майнових об'єктів (рис. 3.1).

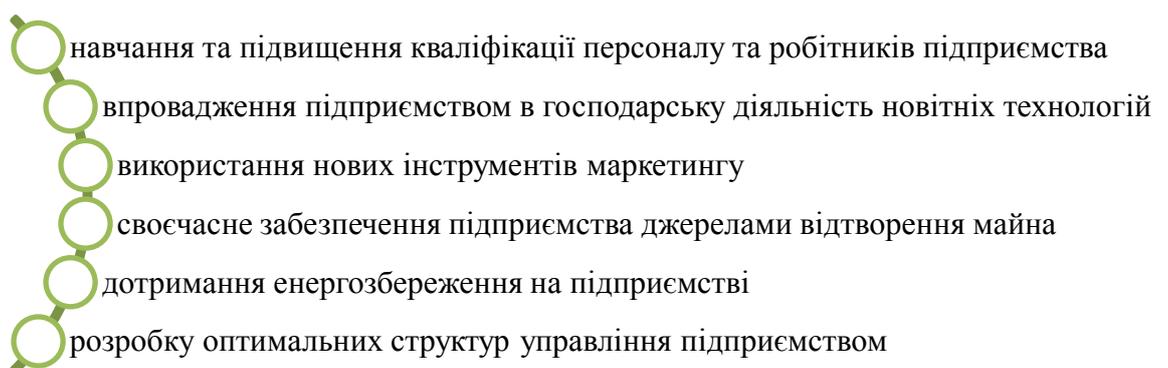

Рис. 3.1. Вплив ефективного механізму використання майнового потенціалу на діяльність підприємства

Механізм управління майновим потенціалом підприємства є частиною загальної системи управління підприємством, від нього залежить загальний результат діяльності підприємства, його конкурентоспроможність, стійкість економічного зростання.

Структура фінансового механізму передбачає три взаємопов'язаних рівні [24, 30]: фінансові методи, фінансові інструменти та фінансові важелі. Слід відмітити, що фінансові механізми, на думку вчених, мають виконувати ряд вимог: відповідати чинному нормативно-правовому полю; захищати національні та регіональні інтереси; гарантувати задоволення потреб фінансового забезпечення стійкого розвитку; прогнозувати й мінімізувати загрози фінансової стійкості; забезпечувати гнучкість і можливість адаптації до змін.

Управління – свідомий вплив на процес, об'єкт чи систему для збереження їхньої стійкості або переведення з одного стану в інший відповідно до визначених цілей. Управління майновим потенціалом підприємства повинно означати створення єдиної, раціональної, чітко та безперервно функціонуючої системи з певними цільовими установками та взаємопов'язаними елементами. Механізм управління майновим потенціалом можливо представити як сукупність визначених принципів, підходів, методів щодо формування й використання даного потенціалу, а також пріоритетних напрямів його розвитку.

Виходячи із загальновідомих принципів, підходів, методів, ми розглянемо їх зміст, адаптувавши до системи управління майновим потенціалом. Насамперед звернемо увагу на принципи, які є основним, вихідним положенням наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку або законом точної науки. Принцип – особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось (рис. 3.2).

Принципи, на яких ґрунтується система управління майновим потенціалом підприємства мають наступний зміст:

– системність – визначає процес формування складових майнового потенціалу з метою забезпечення їх збалансованості; дотримання системності у розробці стратегії і тактики фінансування, а також в реалізації запланованих

заходів через дослідження системи взаємопов'язаних та взаємоузгоджених показників, наприклад, співвідношення необоротних та оборотних активів, основних засобів та оборотних активів, власного капіталу та зобов'язань, дебіторської та кредиторської заборгованості, доходів та витрат тощо;

– обґрунтованість – забезпечує формування майнового потенціалу на реалістичних показниках економічного і соціального розвитку підприємства, а також розрахунках доходів і витрат діяльності, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил. Основними такими показниками є: загальна вартість активів підприємства, обсяги основних засобів, оборотних активів, дебіторської заборгованості, готової продукції і товарів, власні та залучені фінансові ресурси, власні оборотні активи, чисті доходи, чистий прибуток (збиток), чиста прибутковість доходів, рентабельність, рівень використання ресурсів на 1 грн. чистого доходу, операційні витрати, рівень зобов'язань на 1 грн. власного капіталу, загальна платоспроможність, рівень придатності основних засобів, продуктивність праці тощо. Крім цього, сутність даного принципу полягає в тому, що методи, форми й засоби управління майном мають бути науково обґрунтовані та перевірені на практиці, що передбачає безперервний збір, обробку й аналіз науково-технічної, економічної, правової та інших видів інформації.

– комплексність – припускає наявність повного набору всіх функцій управління майном – прогнозування, програмування, планування, контролю, регулювання, обліку, організації, координування, нормування, керівництва, активації.

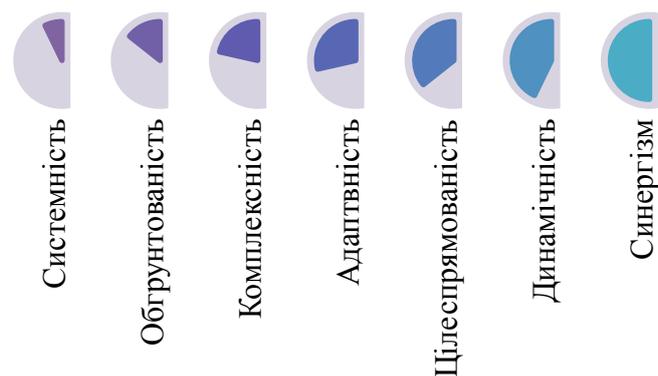

Рис. 3.2. Принципи управління майновим потенціалом підприємства

Прогнозування передбачає розробку прогнозу стану, розвитку та результату ефективного використання майнового потенціалу підприємства на основі наявної інформаційної бази з метою передбачення напрямів, характеру та особливостей розвитку підприємства в майбутньому.

Планування майнового потенціалу підприємства – це системний процес управління майном та його розвитком, який передбачає розробку і обґрунтування цілей діяльності, визначення найкращих методів і способів їх досягнення при ефективному використанні усіх елементів, характеристик потенціалу з метою отримання оптимальних результатів діяльності, створення максимально можливого обсягу благ, які б відповідали потребам суспільства на певному етапі його розвитку [49].

Контроль (моніторинг) майна є інструментом виявлення змін, які відбуваються у процесі здійснення господарської діяльності та управлінні майновим потенціалом підприємства. Облік майна ведеться з метою отримання даних про його наявність, втрату, нестачу, рух, вартість та якісний стан, тобто про всі кількісно-якісні характеристики, які необхідні для формування та накопичення майнового потенціалу, встановлення належного контролю за умовами зберігання, доцільністю та ефективністю його використання.

– адаптивність – визначає інноваційність формування майнового потенціалу, який на основі даного принципу має бути гнучко пристосований до впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. У відповідності з цим, майновому потенціалу підприємства має бути характерний інноваційний тип розвитку;

– цілеспрямованість – орієнтує на цілі й завдання, які на визначений момент ставить перед собою підприємство щодо формування та ефективного використання майнового потенціалу через регулювання обсягів господарювання, асортименту та якості продукції, продуктивності праці, а також забезпечення дотримання показників ефективності господарської діяльності;

– динамічність – визначає необхідність систематичного залучення інвестицій для стимулювання формування та розвитку майнового потенціалу підприємства.

Суб'єкти господарювання повинні слідкувати за джерелами своєчасного оновлення майна. Для пошуку найбільш ефективного варіанту залучення інвестиційних ресурсів ефективним є застосування діагностики інвестиційної привабливості підприємства та його потенціалу.

– синергізм (від грецьк. *sunergos* – той, що діє разом) – характеризує додаткові економічні переваги, що утворюються у разі успішного об'єднання двох чи декількох підприємств (їх злиття чи поглинання). Джерелом цих переваг є більш ефективне використання їх сукупного майнового потенціалу, взаємодоповнення технологій та продукції, яку вони виробляють, можливість зниження рівня їх поточних витрат, зокрема адміністративних, та інші аналогічні чинники. Принцип синергізму реалізується при використанні майна, на засадах господарювання, асоціаціями, корпораціями, консорціумами, концернами та іншими об'єднаннями юридичних осіб. В сучасних умовах кращий результат отримують суб'єкти господарювання, які разом займаються господарською діяльністю (створюють кластери), оскільки в такому випадку їх сукупний майновий потенціал є вищим, порівняно з їх одноосібним функціонуванням.

– оптимальність – передбачає, що система управління майновим потенціалом має забезпечувати підвищення ефективності господарської діяльності з обов'язковою мінімізацією витрат самої системи. Система управління майновим потенціалом не має створювати великого обсягу витрат.

– холізм (від греч. *holos*; порівн. – англ. *whole* – ціле) – заснований на ідеалістичному вченні, відповідно до якого ціле більше, ніж сума його частин.

Холізм розглядає світ як єдине ціле, а певні явища і об'єкти – як ті, що мають сенс тільки в його складі. Відповідно до ідеалістичного вчення, суть принципу холізму полягає в тому, що майновий потенціал буде формуватись та

відтворюватись ефективно з користю для підприємства тільки за умови його синтезу з фінансовим, трудовим, природним, ресурсним, інформаційним, інвестиційно-інноваційним та іншими видами потенціалу підприємства.

- прогнозованість – свідчить, що в цілях підвищення ефективності управління майновим потенціалом, а також зниження рівня витрат і позапланових втрат керівництво підприємства повинно постійно проваджувати заходи для прогнозування виникнення певних ризиків. Прогнозування дозволяє наперед підготуватися до можливих негативних явищ і створити необхідні передумови для їх локалізації або нейтралізації;

- зворотній зв'язок – реалізується шляхом проведення діагностики майнового потенціалу. Кінцеві результати діагностики майна можуть бути використані для майбутнього планування та розвитку потенціалу. Новостворене майно змінює свій кількісний та якісний склад;

- гнучкість – передбачає, що система управління майновим потенціалом не є усталеною, а змінюється під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів і, відповідно, до цього майновий потенціал підприємства може як збільшуватись, так і зменшуватись. Даний перелік принципів функціонування системи управління майновим потенціалом не є вичерпним. З кожним новим етапом розвитку економіки України він може доповнюватись.

В системі управління майновим потенціалом важливе місце посідають підходи щодо її побудови та функціонування. До базових підходів, на основі яких діє механізм управління майновим потенціалом підприємств можна віднести:

- аспектний – передбачає управління майновим потенціалом як комплексним процесом, що направлений на розвиток основних його структурних елементів та функціональних сфер;

- ситуаційний – формує певне припущення, яке має вплив на стан та розвиток майнового потенціалу. На основі такої гіпотези можливо краще визначити, які саме фактори будуть сприяти розвитку майнового потенціалу, а які, навпаки, будуть лише його стримувати в майбутньому;

– системний – один із спеціальних способів наукового пізнання, за яким досліджуваний об'єкт можливо розчленувати на елементи, які будуть розглянуті як взаємопов'язана система. Управління майновим потенціалом з точки зору даного підходу дає можливість визначити основні елементи системи та встановити стійкі, а також змінні взаємозв'язки між ними з метою виявлення факторів впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. Системний підхід припускає створення системи показників, методів, моделей, які відповідали б змісту кожного елементу потенціалу і одночасно дозволяли б побудувати цілісну картину можливого розвитку майнового потенціалу;

– процесний – розглядає управління майновим потенціалом як мережу взаємодіючих процесів, що протікають в структурі потенціалу і реалізують мету його існування та розвитку. Майно підприємства повинне забезпечувати процес придбання ресурсів, перетворення їх в готову продукцію та, відповідно, її реалізацію. Дане твердження є наслідком того, що процес – це логічна послідовність дій, тривала в часі, що призводить до послідовної зміни проміжних станів системи, у якій цей процес протікає, і перетворює початкові (вхідні) ресурси в кінцеві (вихідні) [46];

– синергетичний – полягає в дослідженні процесів самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур потенціалу. Предметом синергетики є механізми спонтанного формування і збереження складних систем, зокрема тих, які перебувають у стані стійкої нерівноваги із зовнішнім середовищем. У сферу його вивчення потрапляють нелінійні ефекти еволюції систем будь-якого типу, кризи і біфуркації – нестійкої фази існування, які передбачають множинність сценаріїв подальшого розвитку. Синергетичний підхід передбачає ймовірне бачення світу, базується на дослідженні нелінійних систем. Образ майнового потенціалу постає як сукупність нелінійних процесів. Ідея нелінійності включає багатоваріантність, альтернативність шляхів еволюції та її незворотність. За допомогою синергетичного підходу вивчають дисипативні (нестійкі, слабоорганізовані) складні системи. Синергетичний підхід демонструє, яким чином і чому хаос може розглядатися як

чинник творення, конструктивний механізм еволюції, як з хаосу власними силами може розвиватися нова форма потенціалу. У відповідності до вищесказаного, синергетичне управління майновим потенціалом має обов'язково будуватися на основі дотримання співвідношення з трудовими, фінансовими, інформаційними та іншими ресурсами.

Оборотні активи складають значну частину матеріально-грошових активів підприємств, тому раціональне та економне їх використання, регулювання структури таких активів має особливе значення. Ефективність функціонування оборотних коштів багато в чому визначає ефективність діяльності підприємств. Складність і різноманіття завдань, пов'язаних із використанням оборотних коштів, підвищенням їх віддачі, викликають необхідність глибоких досліджень у цій області.

Для виявлення резервів зміцнення майнового потенціалу підприємства доцільним є проведення аналізу динаміки основних показників використання оборотних активів: коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт закріплення оборотних активів, тривалість одного обороту оборотних активів, і впливу чинників на економічний результат від прискорення оборотності.

На зміну тривалості оборотності оборотних активів впливають два чинники: середньорічні залишки оборотних активів (\overline{OA}) і дохід від реалізації (ЧД). Формалізуємо розрахунки впливу чинників, використовуючи модель показника тривалості оборотності оборотних активів (T_{oa}) в днях.

$$T_{oa} = \frac{\overline{OA}}{ЧД} * 360, \quad (3.1)$$

Використовуючи метод ланцюгових підстановок, розраховуємо вплив вище перелічених факторів на зміну періоду обороту:

$$\Delta T_{oa}(\overline{OA}) = \left(\frac{\overline{OA}_1}{ЧД_0} * 360 \right) - \left(\frac{\overline{OA}_0}{ЧД_0} * 360 \right), \quad (3.2)$$

$$\Delta T_{oa}(\text{ЧД}) = \left(\frac{\overline{OA_1}}{\text{ЧД}_1} * 360 \right) - \left(\frac{\overline{OA_1}}{\text{ЧД}_0} * 360 \right), \quad (3.3)$$

На основі результатів факторного аналізу визначаємо суму вивільнених або залучених до обороту коштів за рахунок прискорення чи сповільнення оборотності під впливом аналізованих факторів.

$$OK_{OA}^B = \frac{\text{ЧД}}{360} * \Delta T_{oa}(\overline{OA}), \quad (3.4)$$

$$OK_{\text{ЧД}}^B = \frac{\text{ЧД}}{360} * \Delta T_{oa}(\text{ЧД}), \quad (3.5)$$

де OK_{OA}^B - сума вивільнених (залучених) оборотних коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом зміни обсягів середньорічних залишків оборотних активів.

$OK_{\text{ЧД}}^B$ – сума вивільнених (залучених) оборотних коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом зміни обсягів виручки від реалізації продукції.

Сукупний вплив двох чинників на зміну економічного результату у зв'язку з прискоренням оборотності оборотних коштів складає:

$$OK_{\text{вивільнені}} = OK_{OA}^B - OK_{\text{ЧД}}^B, \quad (3.6)$$

Результати розрахунків основних показників використання оборотних активів і впливу факторів на економічний результат від прискорення оборотності відображено у табличній формі (табл. 3.1).

Проаналізувавши показники використання оборотних активів і впливу чинників на економічний результат від прискорення оборотності компанії АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки можна зробити наступні висновки. У 2018 році, порівняно з 2017 роком, спостерігається прискорення оборотності оборотних активів на 48,5 днів внаслідок зміни середньорічних залишків

оборотних активів на 2 дні, а за рахунок зміни обсягу доходу (виручки) від реалізації продукції на 46,5 днів.

Таблиця 3.1

Аналіз динаміки основних показників використання оборотних активів і впливу чинників на економічний результат від прискорення оборотності

АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

Показник	2017 р.	2018 р.	Відхилення	Темп зростання	2018 р.	2019 р.	Відхилення	Темп зростання
Дохід від реалізації	5377253	6791536	1414283	126,30	6791536	7777843	986307	114,52
Середньорічні залишки оборотних активів	3366645	3336973	-29672	99,12	3336973	3399079	62105,5	101,86
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,60	2,04	0,44	127,42	2,04	2,29	0,25	112,43
Коефіцієнт закріплення оборотних активів	0,63	0,49	-0,13	78,48	0,49	0,44	-0,05	88,94
Тривалість одного обороту оборотних активів	225,39	176,88	-48,51	78,48	176,88	157,33	-19,56	88,94
Одноденний оборот	14936,81	18865,38	3928,56	126,30	18865,38	21605,12	2739,74	114,52
Прискорення сповільнення оборотності	-	-	-48,51	-	-	-	-19,56	-
Розрахунок впливу факторів	-	-	-	-	-	-	-	-
за рахунок зміни середньорічних залишків	-	-	-1,99	-	-	-	3,29	-
за раз зміни доходу від реалізації продукції	-	-	-46,52	-	-	-	-22,85	-
Сума вивільнених з обороту коштів за рахунок прискорення сповільнення оборотності	-	-	-190570,71	-	-	-	-53578,35	-
Розрахунок впливу факторів	-	-	-	-	-	-	-	-
за раз зміни середньорічних оборотних активів	-	-	-7804,10	-	-	-	9019,33	-
за рахунок зміни доходу від реалізації продукції	-	-	-182766,61	-	-	-	-62597,68	-

При цьому сума вивільнених з обороту коштів за рахунок прискорення оборотності становила 190570,71 тис. грн.. Так, за рахунок зміни середньорічних залишків оборотних активів було вивільнено 7804,1 тис. грн., а за рахунок зміни обсягу доходу (виручки) від реалізації продукції – на 182766,61 тис. грн.

У 2019 році, порівняно з 2018 роком, прискорення оборотності склало 19,56 днів. Дані зміни відбулися внаслідок сповільнення оборотності за рахунок зміни середньорічних залишків оборотних активів на 3,29 дні, та прискорення оборотності за рахунок зміни обсягу доходу (виручки) від реалізації продукції на 22,85 дні. У грошовому еквіваленті сума вивільнених з обороту коштів становила 53578,35 тис. грн.. Сума вивільнених коштів під впливом зміни доходу від реалізації дорівнює 62597,68 тис. грн., а під впливом зміни середньорічних залишків оборотних активів було залучено 9019,33 тис. грн.

Отже, для підвищення ефективності використання оборотних активів у сучасних умовах є прискорення їх оборотності, яке досягається різними шляхами [47].

На стадії створення виробничих запасів такими можуть бути:

- впровадження економічно обґрунтованих норм запасу;
- наближення постачальників сировини, напівфабрикатів, що комплектують вироби до споживачів;
- розширення складської системи матеріально-технічного забезпечення, а також оптової торгівлі матеріалами й устаткуванням;
- широке використання прямих тривалих зв'язків;
- комплексна механізація й автоматизація на вантажно-розвантажувальних роботах на складі.

На стадії незавершеного виробництва прискорення оборотності оборотних активів досягається такими заходами:

- прискорення науково-технічного прогресу (упровадження прогресивної техніки і технології (особливо безвідхідної);
- розвиток стандартизації, уніфікації, типізації;

- удосконалювання форм організації промислового виробництва, застосування більш дешевих конструктивних матеріалів;
- удосконалювання системи економічного стимулювання, ощадливого використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів;
- збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом.

На стадії обігу серед заходів прискорення оборотності оборотних активів виділяються такі:

- наближення споживачів продукції до її виготовлювачів;
- удосконалювання системи розрахунків;
- збільшення обсягу реалізованої продукції унаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції, виготовлення продукції із зекономлених матеріалів;
- ретельний і своєчасний підбір продукції, що відвантажується, за партіями, асортиментом, транзитними нормами, відвантаженням в чіткій відповідності до укладених договорів [48].

На основі наведених вище рекомендацій, пропонуємо застосувати наступні заходи та шляхи підвищення використання оборотних активів:

- впровадження економічно методу нормування оборотних активів;
- збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом;
- збільшення обсягу реалізованої продукції унаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції, виготовлення продукції із зекономлених матеріалів;
- удосконалити рух готової продукції і нормалізувати розміщення оборотних коштів;
- удосконалювати розрахунки з постачальниками і покупцями;
- не допускати дебіторської заборгованості.

Таким чином, слід зазначити, що поряд з основними фондами для успішної роботи підприємства величезне значення мають оборотні активи, їхня оптимальна кількість і ефективне використання. Управління оборотними активами повинно чітко регулювати їх кількість, оборотність та ефективність використання. Розумне управління ними має забезпечити оптимальний рівень їх ефективності, що призведе до економії ресурсів підприємства і тим самим до зміцнення його майнового потенціалу та подальшого розвитку.

3.2. Удосконалення політики управління активами підприємства

Збереження прибуткової діяльності й платоспроможності бізнесу є одним з основних завдань менеджменту підприємства в сучасних умовах підприємства. Саме підвищення ефективності використання майнового потенціалу підприємства сприятиме покращенню його функціонування.

В умовах викликів і загроз виникає необхідність удосконалення існуючих та формування нових підходів до ефективного використання майна підприємства, його аналізу та оцінки, з урахуванням динамічності зовнішнього середовища діяльності господарюючого суб'єкта.

Оскільки основною метою формування майна є виявлення і задоволення потреби в окремих його видах для забезпечення безперебійної діяльності підприємства, розширення виробництва, а також оптимізації його складу для забезпечення умов ефективності господарської діяльності, то в умовах високого рівня невизначеності та дефіциту фінансових ресурсів важливим завданням є забезпечення цілеспрямованості та чіткої організації процесу формування майна на підприємстві з використанням принципів, що представлені на рис. 3.3.

Реалізація першого принципу передбачає, що формування майна підприємства підпорядковано в першу чергу завданням його розвитку. Виходячи з того, що на початкових стадіях життєвого циклу обсяг операційної діяльності зростає досить високими темпами, то майно, яке формується на початко-

вому етапі діяльності господарюючого суб'єкта повинно мати певний резервний потенціал для забезпечення можливості стрімкого приросту продукції й економічного зростання.

Врахування найближчих перспектив розвитку операційної діяльності і форм її диверсифікації

Забезпечення відповідності обсягу і структури майна обсягу і структурі виробництва та збуту продукції

Забезпечення оптимального складу майна з позиції ефективності господарської діяльності

Забезпечення умов прискорення обороту майна в процесі його використання

Вибір найбільш прогресивних видів майна з позицій забезпечення росту ринкової вартості підприємства

Рис. 3.3. Принципи формування оптимального обсягу й структури майна підприємства

Як на етапі створення нового підприємства, так і в подальшому головним принципом формування майна підприємства є забезпечення відповідності обсягу і структурі майна обсягу та структури виробництва і збуту продукції, який повинен реалізовуватись шляхом визначення потреби в окремих видах майна, що має ряд особливостей, які представлені на рис. 3.4.

Розрахунок потреби майна новоствореного підприємства проводиться за такими видами: основні засоби; нематеріальні активи; запаси товарно-матеріальних цінностей, які забезпечують виробничу діяльність; грошові активи; інші види активів (майна).

Особливості формування різних видів майна на етапі створення підприємства проявляються у тому, що в складі необоротних активів підприємства повністю відсутні довгострокові фінансові вкладення, адже даний вид

майна формується в процесі його послідууючої інвестиційної діяльності. А в складі оборотних активів на початковій стадії формування майна практично повністю відсутня дебіторська заборгованість, а короткострокові фінансові вкладення зведені до мінімуму або повністю відсутні, оскільки вони включаються у склад майна тільки тоді, коли внесок засновників у статутний фонд зроблено у формі таких короткострокових фінансових інструментів.

Потреба в основних засобах

- виробничі будівлі і приміщення;
- машини і обладнання, які використовуються у виробничому технологічному процесі і в процесі управління операційною діяльністю

Потреба у нематеріальному необоротному майні

- виходячи з технології, яка використовується у виробничому процесі
- враховується форма задоволення потреби в окремих його видах (придбання у власність, фінансова чи оперативна оренда)

Потреба в запасах

- потреба в оборотному капіталі, який вкладається у виробничі запаси;
- потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запаси готової продукції;
- потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запаси товарів (для підприємств торгівлі)

Потреба у грошових активах

- визначається на основі майбутнього їх витрачання на розрахунки з оплати праці;
- на авансові і податкові платежі;
- на маркетингову діяльність;
- за комунальні послуги тощо

Рис. 3.4. Розрахунок потреби в майні підприємства

Потреба в основних засобах визначається за їх окремими групами:

- а) виробничі будівлі і приміщення;
- б) машини і обладнання, які використовуються у виробничому технологічному процесі і в процесі управління операційною діяльністю.

У практиці нових підприємств потреба грошових активах визначається на майбутні три місяці. В процесі господарської діяльності нормативи гро-

шового майна (активів) знижуються. Потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запаси визначається у запасах кожного виду.

Потреба в інших активах, що не представлені на рис. 3.4, визначається методом прямого підрахунку за окремими їх видами і підвидами. Окремо визначається потреба в оборотних і необоротних інших активах.

З позиції забезпечення ефективності господарської діяльності принцип оптимальності складу майна направлений, з однієї сторони, на забезпечення майбутнього повного корисного використання окремих його видів, а з іншої сторони – на підвищення сукупної потенційної їх здатності генерувати операційний прибуток. На другому етапі оптимізується співвідношення між активною і пасивною частиною необоротного майна.

Необхідність реалізації принципу забезпечення умов прискорення обороту майна (активів) у процесі їх використання пов'язано з тим, що прискорення обороту майна має як пряму, так і непряму дію на величину операційного прибутку підприємства.

Пряма дія прискорення обороту майна на розмір прибутку визначається тим, що збільшення швидкості обороту активів призводить до пропорційного росту (при інших рівних умовах) операційного прибутку, який утворюється цими активами.

Непряма дія прискорення обороту активів на розмір прибутку визначається тим, що зниження тривалості обороту цих активів призводить до відповідного зниження потреби в них. Зменшення суми операційних активів викликає зниження суми операційних витрат, що при інших рівних умовах призводить до росту (операційного) прибутку [51].

З метою ефективного управління оборотом операційних активів їх розподіляють на три групи: високооборотні операційні активи, операційні активи з нормальною оборотністю і низькооборотні операційні активи.

До першої групи належать виробничі запаси з придбанням і доставкою яких немає проблем, а відповідно і нема необхідності формування страхових і сезонних запасів; запасів готової продукції, які користуються попитом у по-

купців; короткотермінової дебіторської заборгованості; грошових активів у національній та іноземній валюті, які постійно обслуговують операційний процес.

До другої групи належать інші види оборотних операційних активів підприємства, які не увійшли до першої групи. Вони складають, як правило, переважну частину оборотних активів.

А до останньої групи належать необоротні операційні активи, зокрема виробничі основні засоби і нематеріальні активи, які використовуються в операційному процесі. Слід відмітити, що необоротні операційні активи здійснюють постійний вартісний кругообіг (як і оборотні активи). Однак тривалість цього обігу в часі досить велика і в декілька разів перевищує тривалість операційного циклу (період обороту оборотних операційних активів).

Теперішній ринок засобів і предметів виробництва, а також фінансовий ринок пропонують для формування активів підприємства ряд альтернативних об'єктів і інструментів, тому важливою є реалізація принципу вибору найбільш прогресивних видів майна з позиції забезпечення росту ринкової вартості підприємства. У процесі їх конкретного вибору треба при усіх інших рівних умовах враховувати їх перспективність, багатофункціональність, здатність генерувати (утворювати) прибуток у різних господарських ситуаціях і відповідно підвищувати ринкову вартість підприємства.

Ефективне використання майна передбачає отримання економічного ефекту від експлуатації іммобілізованого майна (необоротних активів) і мобільної частини майна (оборотних активів), яка повністю використовується у виробничому циклі змінюючи свою матеріально-речову форму і переносить вартість повністю на вартість продукції. Тому доцільно детально розглянути особливості ефективного використання цих концептуально різних форм майна.

Важливим напрямком підвищення ефективності використання основних засобів є встановлення оптимального співвідношення між основними й оборотними фондами з урахуванням виробничого напрямку підприємств.

Відтворення основних засобів – це процес безперервного їх поновлення у зв'язку з фізичним зносом або так званім «моральним» старінням, спричиненим науково–технічним прогресом, до настання повного фізичного спрацювання. Зношеність основних фондів призводить до зниження ринкової вартості підприємства та його конкурентоспроможності, тому у світовій практиці вирішальна роль здійснення процесу оновлення основних засобів належить амортизаційним відрахуванням. Це пояснюється перевагою амортизаційних відрахувань у порівнянні з іншими джерелами інвестицій: при будь-якому фінансовому стані підприємства амортизаційні відрахування мають місце і завжди залишаються у його розпорядженні.

Протягом строку служби об'єктів основних засобів підприємства акумулюють перенесену на виготовлену продукцію вартість у формі амортизаційних відрахувань. Функціонування основних засобів у фізичному вигляді завершується після закінчення строку служби об'єкта основних засобів, і відбувається перетворення накопичених амортизаційних відрахувань у нові об'єкти основних засобів, які приходять на зміну зношеним та вибулим з експлуатації. Не менш важливу роль у процесі відтворення основних засобів відіграють зовнішні джерела. До цих джерел відносяться банківські кредити і позики, лізинг, іноземні інвестиції.

Законодавчими базами ряду зарубіжних країн передбачено можливість застосування прискореної амортизації та «вільної» амортизації. «Вільна» амортизація означає відсутність встановленого методу списання. Такий метод передбачає можливість 100% списання всіх інноваційних капітальних витрат в перший рік експлуатації. До того ж суб'єкт господарювання може скористатися належною йому пільгою вирахування із бази оподаткування не тільки в рік придбання інноваційних капітальних активів, а і в інший період. Метод «вільної» амортизації капітальних витрат передбачена законодавчими базами Канади, Данії, Ірландії, Іспанії та Великобританії [34].

В Україні на рівні підприємств розробка амортизаційної політики розглядається як другорядне питання і не знаходить відповідного місця у вирі-

шенні завдань оновлення основних засобів. Амортизаційні відрахування в значній мірі використовуються не за своїм безпосереднім призначенням [29]. Головним джерелом фінансування відтворення основних засобів на підприємствах нашої держави упродовж останніх років є власні кошти підприємств.

Однією з головних причин, які гальмують оновлення основних засобів в Україні є нестача вільних фінансових ресурсів. За словами провідних українських аналітиків вирішити дану проблему самостійно наша держава поки що не спроможна, тому потрібно шукати інші шляхи. Одним із найефективніших методів оновлення основних фондів країни є залучення іноземних інвестицій. На сьогоднішній день інвестиційна активність підприємств є надзвичайно низькою – обсяги інвестицій, направлених на оновлення основних засобів не перевищують в окремих галузях і 1 %.

Вирішення проблеми підвищення ефективності відтворення основних засобів є одним з основних завдань виробничої діяльності підприємств, від результату якого залежить їх фінансовий стан та конкурентоспроможність (рис. 3.5). Підвищення ефективності відтворення основних засобів є одним із головних чинників, який зможе забезпечити в майбутньому ефективне функціонування підприємства в цілому.

Система управління використанням і відтворенням основних засобів повинна характеризуватися чіткими цілями і завданнями, пов'язаними з умілим використанням переваг таких методів як модернізація діючого обладнання, придбання універсального комплектно–механізованого і автоматизованого обладнання, використання планово–попереджувального ремонту і т.д. Мова йде про комплексний підхід до управління відтворенням і використанням основних засобів на підприємстві, науково обґрунтованому виявленні всіх техніко–економічних можливостей використання діючих виробничих факторів і визначення черговості, доцільності та ефективності їх розширення, технічного переозброєння, реконструкції або повної заміни.

Рис. 3.5. Схема формування економічного ефекту від впровадження рекомендацій з удосконалення процесів відтворення основних засобів підприємства

Однією з причин низького рівня оновлення основних засобів підприємств є відсутність розробленої та впровадженої стратегії відтворення основних засобів. Саме тому притримуємося позиції, що необхідно доповнити існуючу модель стратегії відтворення основних виробничих фондів декількома етапами.

На першому етапі виявляються причини неефективного функціонування основних засобів та пропонуються резерви більш ефективного їх використання; розробляються шляхи ліквідації негативних чинників, які підприємство може усунути без значних витрат та не застосовуючи механізм оновлення основних засобів. На другому етапі встановлюється перелік основних засобів, які потребують ремонту, заміни, реконструкції тощо, а також визначається система пріоритетів в оновленні конкретних одиниць основних засобів. На наступному етапі здійснюється оцінка можливих результатів оновлення основних засобів, визначення переваг та недоліків відтворення, а також майбутнього підвищення ефективності використання основних засобів внаслідок здійсненого оновлення за допомогою системи показників. В подальшому визначаються джерела фінансування відтворення основних засобів: внутрішні (амортизаційні відрахування, нерозподілений прибуток, кошти засновників підприємства, страхові суми відшкодувань збитків, пов'язаних з втратою майна, суми, отримані від продажу основних засобів, а також кошти від емісій акцій та інших цінних паперів, пайові та інші внески членів трудових колективів, кошти від здачі основних засобів в оренду) та зовнішні (довгострокові позички, кошти страхових, венчурних, пенсійних та інших фондів, кошти державних та позабюджетних фондів та кошти іноземних інвесторів). Кінцевими етапами розробки стратегії відтворення основних засобів є вибір із альтернативних варіантів оновлення оптимального варіанту відтворення основних засобів та джерел їх фінансування за такими критеріями, як: плата за залучення фінансових ресурсів, умови повернення, термін залучення тощо.

В процесі діяльності з метою забезпечення найефективнішого використання мобільної частини майна підприємства – оборотних активів – виникає об'єктивна необхідність здійснювати їх нормування у відповідності з плановими показниками виробництва. Процес нормування за цим критерієм складається з трьох стадій. На першій стадії здійснюється вибір підходів і методів нормування. Якість процесу нормування як засобу та початкової бази оптимізації залежить від правильності цього вибору. Теорія та практика норму-

вання оборотних активів має достатньо широкий методичний апарат, який докладно досліджено в працях вітчизняних і зарубіжних вчених [14, 19, 30, 22 – 25]. Разом з тим обґрунтування методів і методичних підходів є досить непростою та неоднозначною проблемою. Це пов'язано як з особливостями використання оборотних активів на торговельних підприємствах (орієнтацією на мінливий та важкопрогнозований попит споживачів, наявністю різноманітних відносин з великою кількістю постачальників), так і з труднощами застосування певного методичного інструментарію більшістю підприємств в силу їх невеликих розмірів.

Передусім, вибір методичних підходів і методів нормування повинен ґрунтуватись на завданнях оптимізації відповідно до її цілей та критеріїв, прогнозованих змінах у діяльності підприємства, визначених на попередніх етапах, а також на певних принципах нормування, а саме: системності, надійності, реальності, науковості, ефективності [16].

Методичні підходи, що пропонуються науковцями до використання, розрізняються критеріальною спрямованістю, ступенем деталізації, точністю розрахунків та базуються на певних методах нормування. Традиційно в економічній літературі виділяють чотири групи методів нормування оборотних активів: метод техніко–економічних розрахунків; економіко–статистичні методи; економіко–математичні методи; евристичні методи (експертних оцінок).

Вибір методичних підходів і методів нормування оборотних активів здійснюється на основі: цілей та завдань оптимізації; підходу до формування оборотних активів, відповідних йому критеріїв та обмежень; їх видів та елементів; обсягу і деталізації необхідної інформації (характеру прогнозованих змін в основних результатах діяльності, умовах торгово–технологічного процесу, системі розрахунків); стадії життєвого циклу підприємства, його типу та розміру; доступності, простоти методу нормування та трудомісткості розрахунків; можливості використання програмного забезпечення.

Далі на основі обраного методичного підходу здійснюються розрахунки обсягів і рівнів окремих видів оборотних активів та їх загального норма-

тиву з використанням перелічених методів. Розраховані нормативи повинні відповідати заданому критерію достатності. Норматив буде вважатись оптимальним з точки зору критерію достатності, якщо плановані темпи зростання товарообороту перевищуватимуть темпи збільшення обсягу товарних запасів. Одночасно під час визначення нормативу необхідно враховувати обмеження, які впливають на розмір запасу. Обмеження, обумовлені попитом, підприємства торгівлі враховують під час планування товарообороту. Витрати, пов'язані з доставкою та утриманням товарних запасів, обсяг складських приміщень і термін придатності (для продовольчих товарів) враховують під час обґрунтування поелементних нормативів.

Відповідно до обраного підходу розрахунки нормативу можуть здійснюватись як за загальною величиною товарних запасів, так і за окремими елементами із застосуванням різних методів. В останньому випадку загальний запас розподіляють на елементи залежно від цільового призначення кожної частини.

На останній стадії нормування забезпечується оптимальне співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів. Величина оборотних активів визначається не лише потребами торгово–технологічних процесів, але і випадковими чинниками. Тому в процесі управління оборотними активами слід визначати їх сезонну (або іншу циклічну) складову, яка є різницею між максимальною і мінімальною потребою в них протягом року. У цьому випадку оборотні активи підприємства прийнято підрозділяти на постійні та змінні [17].

Нормативи обсягу та структури оборотних активів, розраховані із застосуванням розглянутих методичних підходів та методів, можна вважати базовими, оскільки:

– по-перше, ці нормативи розраховані, виходячи з критерію достатності активів для забезпечення товарообороту. Це є логічним відображенням основної функції товарних запасів – задоволення попиту. Від відповідності оборотних активів попиту залежить їх оборотність, ліквідність і спроможність генерувати прибуток. Обґрунтованість нормативів за критерієм достат-

ності дасть змогу визначити оптимальну потребу в оборотних активах з позиції забезпечення майбутніх доходів та ефективності діяльності;

– по-друге, у процесі оптимізації зазначені нормативи можуть коригуватись у процесі пошуку та вибору найкращого варіанта обсягу та структури оборотних активів з урахуванням критеріїв ліквідності та рентабельності.

Прискорення обертання загальної суми оборотних активів досягає шляхом збільшення частки оборотних активів з високою оборотністю і зниження частки активів, що обертаються повільно. До активів з високою оборотністю можна віднести: запаси сировини і матеріалів, по яких не створюються страхові резерви; запаси готової продукції, що користуються високим попитом; грошові кошти, які постійно знаходяться в постійному обороті.

Підвищення рентабельності оборотних активів досягається шляхом своєчасного використання тимчасових вільних залишків грошових активів для формування ефективного портфелю поточних фінансових інвестицій, що можуть принести підприємству прямий дохід у формі процентів або дивідендів, розміщення коштів на депозит. З метою оптимізації прибутковості оборотних активів необхідно оптимально поєднувати активи, що дають прямий дохід і ті активи, які такого доходу не приносять.

Наявність зайвих оборотних активів спричиняє зайві витрати щодо фінансування, іммобілізації фінансових ресурсів, недотримання частини доходу і прибутку. Тому варто здійснювати мінімізацію ризиків і витрат, пов'язаних із формуванням і використанням оборотних активів, та усувати негативні наслідки щодо формування оборотних коштів, котрі можуть призвести до перебоїв у виробничому процесі, невиконання зобов'язань, втрат можливого прибутку, недостатність виробничих запасів та до перебоїв у виробництві й недоотриманні доходу.

Таким чином, удосконалення процесів формування і використання майна підприємства передбачає чітке регулювання його кількості, оборотність та ефективність використання в залежності від ринкових умов, що має забезпечити оптимальний рівень ефективності майна, що призведе до економії ресурсів підприємства і тим самим до його подальшого розвитку.

ВИСНОВКИ

У випускній роботі відповідно до мети та завдань було розглянуто теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінювання динаміки й структури майна підприємства й сформовані практичних рекомендацій із підвищення ефективності використання активів підприємства та зміцнення майнового потенціалу підприємства.

1. За результатами проведеного у випускній роботі дослідження можна зробити висновок, що майно підприємства – це важлива економічна категорія, яка включає сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей і боргових зобов'язань підприємства, джерелами формування яких є грошові та матеріальні внески засновників, доходи від цінних паперів; одержані кредити; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від роздержавлення, у т. ч. приватизації власності; придбання майна в інших підприємств, організацій; благодійні внески та ін.

Для того, щоб ефективно використовувати майно та правильно управляти ним, його класифікують за певними ознаками. Розглянувши наукові дослідження вчених у даному напрямі, нами були систематизовано найбільш вживані класифікаційні ознаки і здійснено їх узагальнення.

2. Початкове формування майна підприємства відбувається на етапі його створення, коли величина майна визначає потребу у стартовому капіталі. В подальшому формування активів відбувається постійно в розрізі основних стадій життєвого циклу майна в процесі розширення, реконструкції чи модернізації діючого підприємства. Структура та величина кожного з видів майна залежить від економічних потреб, стадії виробничого циклу та стратегічних пріоритетів й тактичних завдань розвитку підприємства.

3. Важливим етапом аналізу фінансового стану підприємства є оцінювання майнового стану підприємства та ефективності використання необоротних і оборотних активів, що дає змогу визначити абсолютні і відносні зміни статей балансу за визначений період, відслідкувати тенденції їхньої зміни та

визначити структуру фінансових ресурсів підприємства, а факторний аналіз показника оборотності оборотних активів дає можливість конкретизувати висновки щодо впливу чинників на зміну ділової активності господарюючого суб'єкта. Основними показниками, за допомогою яких здійснюють оцінку майнового стану підприємства є: коефіцієнт реальної вартості основних засобів; коефіцієнт зносу основних засобів; коефіцієнт придатності основних засобів; частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах; частка основних засобів в активах; коефіцієнт мобільності активів; фондомісткість; фондододача. Важливе значення для оцінювання ефективності використання оборотних активів мають коефіцієнти оборотності активів, що характеризує ту частину оборотних коштів, які належать підприємству.

4. У роботі був проведений аналіз динаміки, структури та джерел фінансування майна підприємства на матеріалах АТ «Укрпошта» за 2017–2019 роки. За досліджуваний період загальний обсяг майна у 2019 році, порівняно з 2017 роком збільшився лише на 2,2% що не є гарним результатом, однак зважаючи на скорочення цього обсягу у 2018 році на 22,08% отриманий результат можна вважати задовільним.

Співвідношення оборотних та необоротних активів протягом досліджуваного періоду практично не змінилося: 45% та 55% відповідно. Зважаючи на специфіку діяльності компанії таке співвідношення можна вважати задовільним. При цьому, компанії вдалося на 54,93% скоротити обсяг дебіторської заборгованості, що позитивно вплинуло на діяльність компанії, оскільки, по-перше, знижується можливий обсяг простроченої дебіторської заборгованості, а по-друге, компанія може залучати менший обсяг позикових коштів. Також на 23,22% зріс обсяг грошових коштів та еквівалентів, що, зважаючи на специфіку роботи, є позитивним фактором, що свідчить про збільшення обсягів діяльності компанії.

Аналіз джерел фінансування показав, що найбільша частка, а саме 60,43% у 2017 році та 62,61% у 2019 році, припадає на поточні зобов'язання. Частка власного капіталу за період дослідження зменшилася з 36,17% до

32,27%. Наслідком зростання обсягу позикового капіталу є проблеми з платоспроможністю, тому компанії необхідно більше залучати власні ресурси.

5. Аналіз оцінки стану основних фондів компанії показав, що компанія має застарілі основні засоби, які потребують заміни. Так, коефіцієнт зносу основних засобів збільшувався протягом досліджуваного періоду. У 2017 році він становив 0,28, тоді як у 2019 році збільшився на 23,24%. Коефіцієнт придатності основних засобів, зменшується протягом 2017-2019 років, і, відповідно, показує зменшення частки основних засобів, придатних до експлуатації. Поряд із цим спостерігається низький рівень приросту основних засобів: у 2017 році становить 0,08, тоді як у 2019 році зменшується до 0,02; який демонструє тенденцію до зменшення ступеню оновлення основних засобів, зважаючи на їх застарілість. Однак, при цьому зростають показники ефективності використання основних засобів. Протягом досліджуваного періоду фондвіддача компанії зростала.

Аналіз ефективності використання оборотних активів показав зростання всіх коефіцієнтів оборотності, а рентабельність активів зросла до 0,12 грн./грн.

6. Під час аналізу ліквідності було визначено, що коефіцієнт загальної ліквідності нижчий за нормативне значення в 2 грн./грн. У 2019 році цей показник зріс до 0,96 грн./грн., що є критичним значення для цього показника, тобто оборотних активів недостатньо для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями. Це веде до зниження довіри до компанії з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів. Крім цього, проблеми з платоспроможністю ведуть до збільшення вартості позикових коштів і, як результат, до прямих фінансових втрат. Тому компанії необхідно підвищувати суму оборотних активів поряд зі зменшенням суми поточних зобов'язань. При цьому компанія має достатній рівень швидкої ліквідності. Аналіз коефіцієнта загальної платоспроможності показав, що компанія може покрити всі свої зобов'язання наявними активами. Так, у 2017 році активи перевищували зобов'язання у 1,57 рази, а у 2019 році зменшилося до 1,48 рази. Тобто, спостеріга-

ється скорочення здатності компанії погашати свої зобов'язання. Провівши аналіз коефіцієнта відновлення платоспроможності, можна зробити висновок, що компанія в найближчий час не має можливості відновити свою платоспроможність, однак спостерігається тенденція до збільшення даного показника.

У 2017-2018 роках компанія є збитковою, однак у 2019 році обсяг прибутку склав 405357 тис. грн., основною його складовою є операційні доходи. Аналіз, структури та динаміки доходів показав збільшення на 44,64% обсягу чистого доходу від реалізації, частка яких склала 90,6%. Аналіз, структури та динаміки витрат показав зростання їх загальної суми у 2019 році на 37,71%. 80,65% від усіх витрат припадає на собівартість реалізованої продукції, а обсяг адміністративних витрат збільшився на 180,42%. Спостерігається тенденція до зростання показників рентабельності та скорочення доходів на 1 грн. витрат та активів, що в цілому вказує на підвищення ефективності використання майна підприємства.

7. За результатами оцінювання динаміки основних показників використання оборотних активів і впливу чинників на економічний результат від прискорення оборотності АТ «Укрпошта» сформовано напрями зміцнення майнового потенціалу досліджуваного підприємства.

8. Однією із причин низького рівня оновлення основних засобів підприємств є відсутність розробленої та впровадженої стратегії відтворення основних засобів. Саме тому притримуємося позиції, що необхідно доповнити існуючу модель стратегії відтворення основних виробничих фондів декількома етапами.

Таким чином, лише комплексний підхід до управління відтворенням основних засобів на підприємстві і ефективним використанням оборотних активів, науково обґрунтоване виявлення всіх техніко-економічних можливостей використання діючих виробничих факторів і визначення черговості, доцільності та ефективності фінансування різних видів майна забезпечить економічне зростання підприємства та підвищення його ринкової вартості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436/IV. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755/VI. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435/IV. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996/XIV. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»: наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 628. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Наказ Мінекономіки від 26.10.2010 № 1361 «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства». Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
8. Наказ Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 «Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
9. Ларка М.І., Лісовські Г.О. Аналіз фінансового стану підприємства як засіб підвищення ефективності його діяльності. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія «Технічний прогрес і ефективність виробництва»*. Х. : НТУ «ХПІ». 2013. № 22 (995). С. 168–174.

10. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
11. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: Кондор, 2009. 194 с.
12. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2011. № 12. С. 24-37.
13. Білик М.Д., Беялов Т.Е. Фінансове планування на підприємстві: навчальний посібник. К.: ПанТот, 2015. 436 с.
14. Бланк І.А. Управління прибутком. К.: Ніка-Центр, 2007. 768 с.
15. Бланк И. А. Управление активами и капиталом предприятия. К. : Ника-центр, Эльга, 2007. 448 с.
16. Бондаренко О. С. Управління поточними активами: теоретичні основи та практичне застосування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. №3 (66). С .51–56.
17. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. К.: АСК, 2013. 240с.
18. Петрович И. М., Прокопишин-Рашкевич Л. М. Економіка та фінанси підприємства: підручник. Львів, 2014. 408 с.
19. Буряк П. Ю., Чалапко Л. Д. Фінансове планування у забезпеченні фінансової безпеки на підприємствах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. С. 112 – 115.
20. Вожжов А. П., Сорокіна С. В., Колесова І. В. Управління фінансами суб'єктів господарювання: практикум: навч. посіб. К.: Знання, 2014. 324 с.
21. Власова Н. О., Михайлова О. В. Цілі та зміст політики формування оборотних активів торговельного підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр.* Вип. 2(12). Харків : ХДУХТ, 2010. С. 235 – 241.
22. Воловець Я.В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. К.: Алерта, 2011. 200 с.

23. Володькіна М.В. Економіка підприємства: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2010. 196 с.
24. Головінов М.І., Протопопова В.О., Колодяжна І.В. Економіка підприємства: Навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закладів III та IV рівнів акредитації заоч. форм. навчання. Донецьк:, ДонНУЕТ, 2010. 266 с.
25. Грек Г., Вовченко С. Інші заборгованості. *Бухгалтерія*. 2012. № 7/1 (474). С. 50-52.
26. Гулай І. П. Нормативне забезпечення організації системи внутрішнього фінансового контролю на підприємстві. *Ефективність управління*. К.: 2012. С. 328 – 333.
27. Деєва Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. К.: Центр учбової літератури, 2007. 324 с.
28. Драгун Л. М., Левченко В.Ф., Бондаренко О.Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 12. С. 12 – 20.
29. Душило А. А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства. *Регіональна економіка*. 2012. № 4. С. 24 – 30.
30. Петрович Й.М. Економіка підприємства. 2-е вид., виправл. Львів : «Магнолія 2006», 2008. С. 115–119.
31. Єфимова О.В. Оборотные активы организации и их анализ. *Бухгалтерський учёт*. 2011. №19. С. 72-78.
32. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. 2-е вид., стереотип. К.: МАУП, 2011. 152 с.
33. Іваненко В.М. Курс економічного аналізу: навч. посіб. 4-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2004. 190 с.
34. Круш П. В., Клименко О.В., Гулевич В. О. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2008. С. 189–191.
35. Класифікація оборотних активів, травень 2013 р. Архів наукових конференцій. Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/archive-internet-conference/64-conferencia-15-05-2013/754-754.html>

36. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
37. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2008. С. 203–204.
38. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз: підруч. К.: Центр учбової літератури, 2008. 398 с.
39. Кулішов В. В. Економіка підприємства: теорія і практика : навчальний посібник. К. : Ніка-Центр, 2010. С. 94–98.
40. Нестеренко С.С. Оборотні кошти в умовах формування ринкової економіки. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2009. Вип. 7. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_7/09nssome.pdf.
41. Поважний О.С., Крамзіна Н.О., Кваша Ю.В. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи». *Економічний простір*. 2008. № 12/2. С. 41-52.
42. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 488 с.
43. Покропивний С. Ф., Соболев С. М., Швиданенко І.О. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2012. 286 с.
44. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посіб. 4-те вид., стереотип. К. : Вікар, 2007. 219 с.
45. Петряєва З.Ф., Петряєв О.О. Аналіз фінансової звітності підприємства: навч. посібник. Харків: ХНЕУ, 2009. 248 с.
46. Римарчук А. М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. №7 (110). С. 64–70.
47. Сокіра І. Особливості методики оцінки оборотних активів на виробничих підприємствах. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. №9. С.13-19.
48. Слав'юк Р. А., Чиж Н. М. Управління структуруванням власного капіталу акціонерних товариств : монографія. К. : УБС НБУ, 2009. 358 с.

49. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. Фінанси підприємств: підручник. 6-те вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2006. 552 с.
50. Фролова Л. В., Бакунов А. А., Шаруга Л. В. Экономика предприятия в структурно-логических схемах : учебное пособие для студентов экономических специальностей. Донецк : ДонГУЭТ, 2010. С. 74–75.
51. Чубка О. М., Рудницька О. М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств. *Вісник «Проблеми економіки та управління»*. 2013. Вип. 640. С. 440 – 445.
52. Офіційний сайт АТ «Укрпошта». Режим доступу: <https://www.ukrposhta.ua/ua>
53. Старостенко Г.Г. Методологія фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1, Т. 1. С. 35-39.
54. Лагун М.І. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств при визначенні його потенціалу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 9. С. 64 – 68.
55. Джалал Т. К. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2006. № 7. С.116-123.
56. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Запоріжжя: Гуманіст. 2009. № 1. С. 114-117.
57. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. К.: Т-во «Знання», КОО, 2010. 378 с.
58. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. К.: АСК, 2013. 240с.
59. Старостенко Г.Г. Методологія фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. Т. 1. С. 35-39.
60. Кулик А.В. Проблеми організації та методики аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем: зб. наук. пр. МННЦ ІТіС*. 2009, Вип. 14. С. 300-332.

ДОДАТКИ